

ANALIZA OPTEREĆENJA PRIVREDE U BOSNI I HERCEGOVINI

novembar, 2011.

Austrian
Development Agency
*The Operational Unit of the
Austrian Development Cooperation*

ANALIZA OPTEREĆENJA PRIVREDE U BOSNI I HERCEGOVINI

Ova studija je izrađena uz potporu Međunarodne organizacije rada kroz financiranje osigurano iz Austrijske agencije za razvoj projekta konsolidiranje pravnog i institucionalnog socijalnog dijaloga u zemljama Zapadnog Balkana i Moldavije.

"Mišljenja izražena u ovoj studiji ne odražavaju nužno službene stavove i politiku MOR-a ili Vlade Republike Austrije."

SADRŽAJ;

Analiza opterećenja privrede u Federaciji BiH_____	5-52
(autor Doc.dr. Fuad Bajraktarević)	
Analiza opterećenja privrede Republika Srpska_____	53-86
(autori Mr. Predrag Duduković i dipl.oec. Saša Grabovac)	
Analiza opterećenja privrede u Brčko distriktu BiH_____	87-115
(autor Dr. Slobodan Subotić)	

ANALIZA OPTEREĆENJA PRIVREDE FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE

**Analizu pripremio;
Doc.dr. Fuad Bajraktarević**

Sarajevo, 2011.god.

Lista skraćenica/akronima

- **ARS** *Anketa o radnoj snazi*
- **BAT** *Best available techniques/najbolja praksa (tehnika, sredstvo)*
- **BD** *Brčko distrikt*
- **BDP** *Bruto društveni proizvod*
- **BHAS** *Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine*
- **CB BiH** *Centralna banka Bosne i Hercegovine*
- **CDS** *Državna razvojna strategija*
- **CEFTA** *Centralno evropski sporazum o vanjskoj trgovini*
- **COST** *Međunarodni okvir za evropsku saradnju u oblasti nauke i tehnologije*
- **DEI** *Direkcija za evropske integracije*
- **DEP** *Direkcija za ekonomsko planiranje*
- **DG ECFIN** *Generalna direkcija Evropske komisije za ekonomske i finansijske poslove*
- **DKP** *Diplomatsko-konzularna predstavništava*
- **DL** *Društva za lizing*
- **EBRD** *Evropska banka za obnovu i razvoj*
- **ECTS** *Evropski sistem akumulacije i transfera kredita (bodova) u obrazovanju*
- **EFP** *Ekonomsko fiskalni program*
- **EHEA** *Evropski prostor visokog obrazovanja*
- **EIB** *Evropska investiciona banka*
- **EQF** *Evropski kvalifikacioni okvir*
- **EU** *Evropska unija*
- **EUROSTAT** *Agencija za statistiku EU*
- **FBiH** *Federacija Bosne i Hercegovine*
- **FDI** *Strane direktne investicije*
- **FP** *Okvirni programi EU*
- **FTE** *Ekvivalent punog (radnog) vremena*
- **FV** *Fiskalno vijeće*
- **GDP** *Gross Domestic Product/Bruto društveni proizvod*
- **GDP per capita** *Bruto društveni proizvod po glavi stanovnika*
- **GIS** *Baza miniranih i kategorizovanih područja*
- **GTZ** *Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit/ Njemačka vladina organizacija*
- **GWh** *Giga vat sat*
- **IPA** *Instrumenti predpristupne pomoći EU*
- **IPPC** *EU Direktiva o integralnoj prevenciji i kontroli zagađivanja*
- **IR** *Istraživanje i razvoj*

- **IT** *Informacione tehnologije*
- **ITS** *Sistem inteligentnog transporta*
- **JIE** *Jugoistočna Evropa*
- **KI** *Klusterske inicijative*
- **KM** *Konvertibilna marka*
- **MIPD** *Strateški programski dokumenta za IPA*
- **MIO** *Penziono i invalidsko osiguranje*
- **MKO** *Mikro kreditne organizacije*
- **MMF** *Međunarodni monetarni fond*
- **MSP** *Mala i srednja preduzeća*
- **NATO** *Sjevernoatlantska alijansa*
- **NCP** *Nacionalne kontakt tačke*
- **NPP** *Nastavni plan i program*
- **OECD** *Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj*
- **PDV** *Porez na dodatu vrijednost*
- **PIO** *Penziono i invalidsko osiguranje*
- **PPP** *Javno privatno partnerstvo*
- **PSBiH** *Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine*
- **R&D** *Istraživanje i razvoj*
- **RIA** *Procjena uticaja propisa*
- **SIS** *Strategija socijalnog uključivanja*
- **SPO** *Vodeći državni službenici za programiranje IPA*
- **SPS** *Sanitary and phytosanitary measures/sanitarne i fitosanitarne mjere*
- **SSP** *Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju*
- **STO** *Svjetska trgovinska organizacija*
- **SWOT** *Prednosti, slabosti, prilike i prijetnje*
- **ŠKO** *Štedno-kreditne organizacije*
- **TBT** *Technical Barriers to Trade/tehničke barijere za trgovinu*
- **TRIPS** *Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights/aspekti prava intelektualne svojine, vezani za trgovinu*
- **UN** *Ujedinjene nacije*
- **UNCED** *UN organizacija za zaštitu okoliša i razvoj*
- **UNESCO** *UN organizacija za obrazovanje, nauku i kulturu*
- **VET** *Proces saradnje u polju strukovnog obrazovanja i obuke*
- **WTO** *Svjetska trgovinska organizacija*
- **WUS** *Svjetski univerzitetski servis*
- **ZZ** *Zavod za zapošljavanje*
-

UVOD

Bosna i Hercegovina je u procesu pripreme donela dva ključna strateška dokumenta: **Strategije razvoja BiH 2008 – 2013.** i **Strategije socijalne uključenosti BiH 2008 – 2013.** Direkcija za ekonomsko planiranje BiH (u daljem tekstu: DEP) je koordinator pripreme novih strateških dokumenata.

Priprema Strategije razvoja BiH i Strategije socijalnog uključivanja BiH i podrška implementaciji se oslanja na četiri ključna koraka:

- 1) izrada strategija koja uključuje definisanje ciljeva, prioriteta i mjera;
- 2) izrada Akcionog plana koji se sastoji od akcionih planova BiH/entiteta/BD-a/kantona/općina (moduli), koji uključuju definisanje konkretnih aktivnosti za svaki definisani prioritet odnosno mjeru na bazi modularnog pristupa;
- 3) plan i program finansiranja;
- 4) definisanje sistema monitoringa i evaluacije.

Ozbiljan nedostatak u planiranju politika u BiH je nedostatak odgovarajuće statistike uključujući i ažurirani popis stanovništva.

U izradu i implementaciju ovih dokumenata potrebno je uključiti i obaveze koje proističu iz namjere BiH da se integriše u EU.

Rezultat SWOT radionica

Planiranje procesa razvoja karakterišu višedimenzionalni izazovi:

- Proces razvoja BiH nalazi se u okruženju povećane međunarodne ekonomske turbulencije prouzrokovane globalnom ekonomskom krizom, koja zbog međunarodne zavisnosti nacionalnih ekonomija utiče i na povećanu nepredvidivost srednjoročnih makroekonomskih projekcija.
- Bh. ekonomija je u procesu jačanja integrativnih tokova roba, usluga, kapitala, informacija i mobilnosti radne snage na internom i eksternom tržištu, čime jača izloženost uticaju i konkurenciji okruženja.
- Političko okruženje je dinamično, posebno najavljene predstojeće ustavne promjene potiču dalje reformske procese, ali i povećavaju rizike funkcionisanja ekonomije.
- Ekonomsko okruženje karakteriše turbulencije na svjetskim tržištima hrane, energenata i potražnje za metalima.

- Statistički okvir u BiH je nedovoljno razvijen i nedovoljno usaglašen sa potrebama za pripremu planskih dokumenata razvoja kao i sa potrebama EU integracija.

Ova tabela predstavlja rezultat svih SWOT tabela koje su urađene tokom rada na radionicama. U aneksu se daje kompletan pregled svih SWOT tabela.

Tabela 1. SWOT analiza razvoja ekonomije – integrisanja

PREDNOSTI	SLABOSTI
<ol style="list-style-type: none"> 1. Relativno stabilan makroekonomski ambijent (stabilna unutrašnja i vanjska vrijednost valute) 2. Stabilan bankarski sektor 3. Geo položaj (blizina EU i mediteranskih tržišta) 4. Industrijska tradicija 5. Dobro postavljena osnovna transportna i energetska mreža 6. Diverzifikovanost proizvodnje energije i sigurnost nabavke 7. Izvršni prirodni resursi (nezagađeno zemljište, klimat itd) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nestabilan poslovni ambijent 2. Neformalna ekonomija i korupcija 3. Visok nivo javnih rashoda 4. Slab pristup finansijama, posebno za mikro i mala preduzeća 5. Nedovoljan i fragmentisan okvir za razvoj nebankarskih institucija 6. Zastarjela znanja, vještine, tehnologija i metode upravljanja preduzećem 7. Nedovoljna ulaganja u istraživanje i razvoj 8. Obrazovni sistem nedovoljno uključuje populaciju i nije dovoljno prilagođen potrebama tržišta 9. Nedovoljno razvijeno jedinstveno tržište unutar BiH (uslovi za registraciju, porezi na dobit, doprinosi, itd) 10. Neizgrađenost i nelicenciranost postojećih institucija kontrole kvaliteta roba u izvozu 11. Nerazvijenost infrastrukture (fizičke, poslovne, naučne) i nizak nivo njenih usluga 12. Tehnološki usmjerena strana preduzeća već napuštaju (umjesto da što više dolaze) BiH zbog nedostatka tehnološki visokokvalifikovane radne i istraživačke radne snage 13. Ogromno neracionalno korištenje energije 14. Nedostatak institucija (organa, laboratorija itd), zakona i dokumenata (strategija pravilnika, investicionih programa) te sporo prihvatanje globalnih i EU standarda 15. Velike površine potencijalno obradivog zemljišta pod minama

PRILIKE	PRIJETNJE
<ol style="list-style-type: none"> 1. Znatni neiskorišteni resursi (zemlja, radna snaga, kapital, istraživački kadar dijaspore) 2. Razvoj energetskog sektora i uslužnih djelatnosti (turizam, posebno zimski i vjerski, finansijske usluge itd) 3. Privatizacija strateških kompanija i jačanje korporativnog upravljanja 4. Uključivanje u integrativne procese tržišta kapitala u širem i užem okruženju (zajedničko djelovanje berzi, formiranje zajedničkog indeksa) 5. Uspostava tržišta i institucija na nivou regiona Jugoistočne Evrope (npr. regionalna razvojna banka) 6. Vanjska podrška za procese reformi 7. Vraćanje povjerenja u finansijski sistem (npr. rješavanjem pitanja stare devizne štednje) 8. Mogućnost vojne konverzije i regionalne specijalizacije 9. Mogućnost uključenja u EU programe (FP7, COST itd) i korištenje predpristupnih fondova 10. Intermodalni transport, razvoj luka na rijeci Savi i bolja veza sa lukom Ploče 11. Brža izgradnja koridora Vc 12. Mogućnost zadovoljavanja vlastitih potreba hranom i ostvarivanje izvoza 13. Energetski potencijal (hidropotencijal među 8 vodećih u Evropi; značajan potencijal solarne energije, te geotermalnih voda, vjetroenergije i biomase) 14. Razvoj ruralnog preduzetništva (organska poljoprivreda, ruralni turizam, prerada drveta i bio mase), posebno preduzetništva žena 15. Strana ulaganja mogu omogućiti ne samo nova radna mjesta i moderne tehnologije nego i stvaranje nove preduzetničke i radne kulture 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Razvoj političke situacije u BiH i regionu te globalne ekonomske situacije 2. Pogoršanje platnobilansne situacije i veličine deviznih rezervi 3. Potencijalna finansijska neodrživost npr. penzionog sistema; 4. Slabo integrisanje u internacionalne sisteme finansijskog nadzora 5. Uvozna inflacija 6. Nedovoljno razumijevanje modernih razvojnih procesa (neuvažavanje globalnih trendova među ključnim nosiocima odluka; nepoduzimanje mjera za poboljšanje poslovnog okruženja; nepoduzimanje treninga radne snage; nepovećanje sposobnosti procjene krupnih investicionih programa) 7. Brži razvoj okruženja u odnosu na BiH, posebno suočavanje sa konkurentnošću firmi zemalja članica EU uz neadekvatne mehanizme zaštite domaće proizvodnje 8. Odljev kadrova (odlazak inteligencije i mladih) 9. Prevelik socijalni pritisak na javni budžet 10. Neispunjavanje preuzetih međunarodnih npr. WTO (TBT, SPS, TRIPS...) obaveza (mogućnost tužbe) 11. Nedovoljna svijest o očuvanju okoline i resursa (npr. stvaranje tehnogenih pustinja zbog odlaganja otpada) 12. Nepostojanje tehničke infrastrukture koja bi podržavala razvoj obnovljivih izvora energije 13. Nepovoljni ugovori o trgovini (nespremnost BiH da primijeni ugovore na snazi) i neprimjerena carinska politika (carina na gotove proizvode ukinuta, a ostale na repromaterijale) 14. Širenje zaraznih stočnih i biljnih bolesti 15. Nezainteresovanost internacionalnih fondova za deminiranje šuma i obradivih površina 16. Genetski modifikovana hrana: nema kontrole i regulative u uvozu i proizvodnji 17. Nepoduzimanje mjera za suzbijanje i legalizaciju neformalne ekonomije 18. Demografski faktor (nizak natalitet, pražnjenje ruralnih područja, nezaposlena populacija iznad 40 sa izgubljenim radnim navikama)

Svrha Razvojne strategije je da, gradeći na osnovama EU Lisabonske strategije, osigura konkurentniju, stabilniju i održiviju ekonomiju, te tako veću zaposlenost i veću socijalnu uključenost bh. društva, kao i njegovu veću uključenost u EU društvo.

U proteklom periodu, BiH je imala u fokusu svog razvoja konkurentnost, makrostabilnost, zapošljavanje, održiv razvoj, EU put i socijalnu uključenost. Zajednički ciljevi razvoja bh. zajednice su utvrđeni od Savjetodavnog vijeća Vijeća ministara BiH na osnovu:

- (1) „skeniranja“ svih usvojenih strategija u BiH u momentu pripreme Radnog materijala, od mikro do makro nivoa,**
- (2) „preuzimanjem“ ciljeva koji proizilaze iz EU puta, te**
- (3) nerealizovani ciljevi iz Strategije razvoja BiH 2004 – 07,**

i dalje su razrađivani kroz aktivnost radnih grupa, sastavljenih od predstavnika vlasti sa državnog i entitetskog/BD nivoa, socijalnih partnera, civilnog društva i akademske zajednice.

Razvojna strategija podrazumeva učvršćivanje konsenzusa u BiH zajednici o neophodnosti ekonomsko efikasnog, okolinsko uzdrživog i socijalno pravednog razvoja u interesu sadašnjih i budućih generacija. Stoga je neophodno ravnopravno uvažavati ekonomsku, okolinsku i socijalnu dimenziju razvoja, u čemu slijedi i Lisabonsku strategiju, kao okvir razvoja EU kao i Deklaraciju iz Rija iz 1992. Konferencije UN-a za zaštitu okoliša i razvoj (UNCED).

Očikivani pad tražnje za BiH izvozom u 2009. i njen skroman porast u 2010. će u velikoj mjeri umanjiti očekivanja BiH izvoznika. To bi trebalo znatno umanjiti njihov interes za ulaganjem u nove kapacitete čime bi bh. investicije mogle biti znatno pogođene. Pored toga, očekuje se otežano finansiranje investicija u smislu pada bruto nacionalne štednje, povišenih troškova finansiranja (kamata) i strožijih kriterija dobivanja kredita. Projicirani nominalni pad BDP-a (od 1,8%) u 2009, te pad novčanih priliva iz inostranstva po osnovu dohodaka i doznaka će dovesti do pada bruto nacionalnog raspoloživog dohotka (-2,1%). Ovo će, u kombinaciji sa skoro upola nižim nominalnim padom finalne potrošnje, rezultovati padom bruto agregatne štednje, čime će finansiranje investicija biti znatno otežano.

Očekivani početak oporavka svjetske ekonomije, tražnje za metalima, te prestanak recesije u EU bi trebali zaustaviti pad BiH izvoza i uvoza koji bi u 2010. trebali ponovo početi rasti.

Tabela 1. MAKROEKONOMSKI INDIKATORI ZA PERIOD 2009 – 2012.

Indikator	Zvanični podaci ¹	Procjene DEP-a	Projekcije			
	2007.		2008.	2009.	2010.	2011.
Nominalni BDP u mil. KM²	24.335	27.331	26.846	27.386	29.787	32.561
Nominalni rast u %	14,6%	12,7%	-1,8%	2,0%	8,8%	9,3%
BDP deflator (prethodna godina = 100)	104,6	106,4	101,3	102,0	102,8	102,6
Realni BDP u mil KM	23.273	25.684	26.510	26.857	28.964	31.750
Realni rast u % (prethodna godina = 100)	10,0%	5,5%	-3,0%	0,0%	5,8%	6,6%

Inflacija mjerena indeksom potrošačkih cijena u %	4,17%	7,37%	0,85%	1,89%	2,41%	2,62%
Potrošnja u mil. KM	24.470	27.761	27.416	28.238	29.998	31.860
Vladina potrošnja u mil. KM	4.454	5.077	5.101	5.179	5.438	5.710
Privatna potrošnja u mil. KM	20.017	22.684	22.315	23.058	24.560	26.150
Investicije u mil. KM	6.830	8.013	6.026	6.321	7.443	8.692
Vladine investicije u mil. KM	745	1.043	855	915	1.126	1.328
Privatne investicije u mil. KM	5.637	6.555	5.274	5.515	6.432	7.484
Nacionalna štednja u % BDP-a	16,8%	14,5%	13,5%	12,3%	14,0%	16,4%
Vladina štednja u % BDP-a	1,1%	1,0%	-0,7%	0,6%	1,0%	1,5%
Privatna štednja u % BDP-a	15,7%	13,5%	14,2%	11,7%	13,0%	14,9%
Bilans tekućeg računa u mil. KM	-2.731	-4.054	-2.404	-2.940	-3.260	-3.338
Bilans tekućeg računa u % BDP-a	-11,2%	-14,8%	-9,0%	-10,7%	-10,9%	-10,3%
Nominalni rast uvoza u %	17,8%	16,6%	-19,1%	8,3%	9,9%	10,5%
Nominalni rast izvoza u %	14,3%	12,5%	-16,5%	8,0%	12,7%	15,6%

1. Izvor: Agencija za statistiku BiH.

2. BDP, mjereno rashodovnim pristupom, za preko 10% je veći i raste znatno brže od onog mjenenog proizvodnim pristupom. Imajući u vidu brojne nedostatke oba pristupa, DEP se za potrebe ekonomskih projekcija opredijelio koristiti rashodni BDP obzirom na njegovu pogodnost za ovu namjenu.

Unatoč relativno visokom udjelu javne potrošnje u BDP-u, koji se kreće preko 40% u RS-u i preko 50% u FBiH BiH spada u skupinu tranzicijskih zemalja sa relativno najvećim nivoom javne potrošnje. Preko 60% javnih rashoda je usmjereno na finalnu javnu potrošnju, tj. na naknade zaposlenih i socijalna davanja.

1. Stanje u privredi

1.1 Pregled bdp u zadnjih 5 godina za BiH, FBiH, BD deset kantona te po privrednim granama

U posljednjih pet godina FBiH bilježi relativno stabilan rast BDP-a, sa prosječnom godišnjom stopom rasta od 5%. Industrijska proizvodnja bilježi prosječnu stopu rasta od 8.6% u istom periodu. Ovaj relativno visok rast industrijske proizvodnje je uglavnom uzrokovan rastom indeksa proizvodnje metala, građevinarstva, te rastom indeksa prerađivačke industrije. Izvoz roba i usluga je povećan sa 20% na 30% BDP u proteklih šest godina, dok je uvoz ostao na stabilnom nivou od oko 67% BDP, sa izuzetkom 2005, kad je uvoz jednokratno porastao na 77% BDP.

Prema podacima iz Ankete o radnoj snazi za 2008. godinu, 35,8% od ukupnog broja zaposlenih, zaposleno je u industriji, 12,2% u poljoprivredi, (što je iznad EU prosjeka), dok je

52% od ukupnog broja zaposlenih, zaposleno u sektoru pružanja usluga. Analizirajući trendove registrirane zaposlenosti u proteklih pet godina, vidljivo je da je udio zaposlenih u poljoprivredi opao za 6,6%, udio zaposlenih u proizvodnji je opao za 5,9%, dok je udio zaposlenih u sektoru usluga značajno porastao.

	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.(p)
Nominalni BDP BIH (u milionima KM)	18,240	21,141	24,386	28,167	27,843	28,427*	30,076
Nominalna stopa rasta (u %)	-	15.9%	15.3%	15.5%	-1.2%	2.1%*	5,8%
Realna stopa rasta (u %)	6.5%	9.5%	10.5%	7.3%	-2.2%	0.5%*	3,2%
Stanovništvo (hiljade)	3,843	3,843	3,842	3,842	3,843	3,843*	3,843
BDP per capita (u KM)	4,746	5,501	6,347	7,331	7,245	7,397*	7,826
Broj nezaposlenih u BIH (u hiljadama)	508	516	527	493	498	517	522
Prosječne neto plate u BIH (u KM)	534	575	645	752	790	798	813
CPI (indeks potrošačkih cijena)	-	6.1%	1.5%	7.4%	-0.4%	2.1%	4,5%
**							
Konsolidirani budžet BIH	<i>(u % BDP)</i>						
Prihodi	39.0%	40.6%	40.3%	24.8%	37.0%	37.1%*	37,7%
Rashodi	36.8%	38.0%	39.2%	23.3%	38.3%	39.8%*	40,3%
Saldo	2.2%	2.6%	1.1%	1.4%	-1.1%	-2.6%*	-2,6%
Vanjski javni dug	23.8%	19.2%	15.9%	14.6%	18.3%	21.5%*	20,4%
Novac i krediti**	<i>(u % BDP)</i>						
Novac u širem smislu (M2)	37.8%	38.9%	42.5%	44.1%	46.4%	48.7%*	50,2%
(1) Kreditiranje privatnog sektora	19.4%	21.2%	24.0%	24.4%	23.0%	22.5%*	n/a
Platni bilans**							
Saldo tekućeg računa u milionima KM	-2,934	-1,493	-2,329,0	-3,516.0	-1,490.	-1,363.0	-2,120
U % BDP-a	-16.1°%	-7.2%	-9.5%	-12.5%	-5.3%	-4.8%*	-7,0%
Trgovinski bilans**							
Izvoz roba i usluga (u milionima KM)	5,590	7,058	8,123.2	9,102.0	7,734.0	9,192.0	10,443
(stopa rasta u %)	20.4%	25.7%	15.6%	12.1%	-15.0%	18.9%	13,6%
Uvoz roba i usluga (u milionima KM)	12,467	12,640	14,974.0	17,236.0	13,284.	14,522.0	16,347
(stopa rasta u %)	11.8%	1.4%	18.5%	15.1%	-22.9%	9.3%	12,6%
Bilans roba i usluga (u % BDP-a)	-37.7%	-26.6%	-28.1%	-28.9%	-19.9%	-18.7%*	-19,6%
Bruto devizne rezerve**							
U milionima KM	3,458.7	4,469.3	5,585.4	6,603.4	6,212.1	6,457.7	6,863.7
U mjesecima uvoza roba i usluga	4.3	5.4	5.5	4.4	5.7	5.3	5.0

GLAVNI EKONOMSKI POKAZATELJI U BIH - godišnji pokazatelji

	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
Realni sektor						
Industrijska proizvodnja BiH - rast fizičkog obima	9.7%	14.9%	7.0%	-0.4%	1.3%	10.5%
Prerađivačka industrija BiH - rast fizičkog obima (1)	8.8%	25.7%	4.7%	-2.3%	0.1%	13.7%
Broj nezaposlenih u BiH - prosjek (u hiljadama)	513	535	515	491	518	528
Prosječne plate u BiH - prosjek (u KM)	560	646	706	788	790	808
CPI (indeks potrošačkih cijena)	6.9%	0.8%	6.5%	1.6%	1.7%	3.3%
Javne finansije						
Porast prihoda od indirektnih poreza	11.6%	18.2%	16.4%	-11.9%	6.7%	4.5%
Vanjski javni dug - promjena stanja duga	2.40%	-3.30%	-5.70%	11.77%	30.59%	10.00%
Novac i krediti						
Novac u širem smislu (M2)	19.5%	26.2%	18.2%	-0.2%	6.3%	6.2%
Kreditiranje privatnog sektora ⁽²⁾	30.0%	29.7%	29.5%	9.4%	-6.9%	0.6%
Platni bilans						
Saldo tekućeg računa (u milionima KM)	-29	-318	-682	-293	-94	-307
Porast deficita tekućeg računa (u %)		1017.1%	114.3%	-57.0%	-67.8%	224.8%
Bilans roba i usluga						
Izvoz roba i usluga (u milionima KM)	1,408	1,779	2,068	1,692	1,956	2,387
(stopa rasta u %)		26.4%	16.3%	-18.2%	15.6%	22.0%
Uvoz roba i usluga (u milionima KM)	-2,331	-3,044	-3,835	-2,964	-2,905	-3,554
(stopa rasta u %)		30.6%	26.0%	-22.7%	-2.0%	22.3%
Bruto devizne rezerve						
Bruto devizne rezerve - rast u %	29.2%	25.0%	18.2%	-8.3%	2.3%	-0.8%
U mjesecima uvoza roba i usluga	4.5	5.2	5.1	4.4	5.7	4.9
Servisiranje javnog vanjskog duga						
U milionima KM	56	59.3	44.8	41.2	37.3	42.6
U % izvoza roba i usluga	4.0%	3.3%	2.2%	2.4%	1.9%	1.8%

Projicirani nominalni pad BDP-a (od 1,8%) u 2009, te pad novčanih priliva iz inostranstva po osnovu dohodaka i doznaka je doveo do pada bruto nacionalnog raspoloživog dohotka (-2,1%). Ovo je, u kombinaciji sa skoro upola nižim nominalnim padom finalne potrošnje, rezultiralo padom bruto agregatne štednje, čime je finansiranje investicija znatno otežano.

Godišnji porast vrijednosti uvoza kapitalnih dobara od 19,8%, te vrijednosti izvršenih građevinskih radova od 9% ukazuju na dvocifren rast investicija u prvom tromjesečju 2011. Ovo je bio njihov prvi porast nakon konstantnog dvocifrenog opadanja tokom prethodne dvije godine. Tako je stopa rasta investicija poboljšana za 20-30 procentnih poena čime su one postale glavni faktor ukupnog ekonomskog rasta u prvom tromjesečju. Ovo je ujedno prva ozbiljna najava BiH ekonomskog oporavka nakon krize obzirom da je upravo pad investicija ubjedljivo najnegativnije uticao na kretanje ekonomije u prethodnim godinama.

Glavni izvor rasta investicija su bile privatne investicije obzirom da se pomenuto kašnjenje usvajanja budžeta u 2011. najviše odrazilo na javne investicije koje bilježe pad od 50% g/g¹. Imajući u vidu veoma nizak nivo DSU, te skromno povećanje bankarskih kredita, izgleda da se snažan rast izvoza započeo u 2010. i nastavljen u 2011. konačno počeo odražavati na domaću tražnju. To se prije svega na odnosi privatne investicije koje preduzeća uglavnom finansiraju iz vlastitih izvora.

Indikator	Zvanični podaci	Procjene DEP _a	Projekcije				
							2014.
Nominalni BDP u mil. KM	28,093	27,975	28,638	30,222	32,717	35,629	38,877
Nominalni rast u %	13.7%	-0.4%	2.4%	5.5%	8.3%	8.9%	9.1%
BDP deflator (prethodna godina = 100)	107.3	102.7	101.7	102.3	102.5	103.3	103.4
Realni BDP u mil. KM (prethodna godina = 100)	26,175	27,251	28,172	29,556	31,920	34,496	37,612
Realni rast u %	5.9%	-3.0%	0.7%	3.2%	5.6%	5.4%	5.6%
Inflacija mjerena indeksom potrošačkih cijena u %	7.4%	-0.4%	2.0%	1.8%	1.7%	1.5%	1.8%
Potrošnja u mil. KM	28,265	27,979	28,940	30,688	32,694	34,799	37,177
Javna potrošnja u mil. KM	5,571	5,905	6,082	6,386	6,706	6,974	7,323
Privatna potrošnja u mil. KM	22,694	22,074	22,858	24,301	25,988	27,825	29,854
Investicije u mil. KM	7,909	5,552	5,858	6,689	7,780	9,098	10,461
Javne investicije u mil. KM	843	582	669	936	1,105	1,271	1,423
Privatne investicije u mil. KM	6,678	4,660	4,941	5,517	6,427	7,568	8,765
Nacionalna bruto štednja u % BDP-a	15.1%	13.5%	12.4%	11.7%	13.1%	14.9%	16.7%
Vladina štednja u % BDP-a	1.2%	-3.5%	0.6%	1.0%	1.5%	1.5%	1.5%
Privatna štednja u % BDP-a	13.8%	17.0%	11.8%	10.7%	11.6%	13.4%	15.2%
Bilans tekućeg računa u mil. KM	-3,675	-1,769	-2,318	-3,153	-3,509	-3,779	-3,968
Bilans tekućeg računa u % BDP-a	-13.1%	-6.3%	-8.1%	10.4%	10.7%	10.6%	10.2%
Nominalni rast uvoza u %	14.4%	-23.3%	11.0%	15.5%	12.1%	11.8%	11.8%
Nominalni rast izvoza u %	11.9%	-16.2%	11.1%	15.0%	14.8%	15.5%	15.5%

Na sljedećoj tabeli prikazane su procjene indikatora po entitetima i Brčko distriktu

Naziv indikatora	2007.			2008.		
	FBiH	RS	BD	FBiH	RS	BD
BDP (u mil. KM) ¹	13.861	7.351	547	15.657	8.468	591
% učešća u BDP-u ²	63,70	33,75	2,51	63,35	34,26	2,39
Stopa inflacije (mjerena indeksom potrošačkih cijena.) ³	1,9	1,2	4,3	7,67	7,2	5,8

¹ Pad kapitalnih izdataka od 49,6% g/g prema preliminarnom izvještaju izvršenja budžeta OMA-e za konsolidovanu BiH.

Snažan realni pad izvoza (-17,3%) uslijed pada izvozne tražnje je glavni uzrok recesije u BiH 2009. Pored neposrednog efekta na pad BDP-a, pad izvoza je kroz pomenuti uticaj na investicije predstavljao snažan udarac zapošljavanju i raspoloživom dohotku. Čak ni znatno viši pad uvoza (-19,5%), uzrokovan padom raspoloživog dohotka, odnosno snažan realni pad vanjskotrgovinskog deficita (od 22%), nije bio dovoljan da otkloni efekte padova izvoza, finalne potrošnje i investicija u 2009.

Struktura vlasti u BiH obuhvata veliki broj autonomnih fiskalnih dijelova (institucije BiH, Vlada FBiH, Vlada RS-a, BD, 10 kantona u FBiH, 79 općina u FBiH, 63 općine u RS-a, 3 vanbudžetska fonda u FBiH, 4 vanbudžetska fonda u RS-u, te dvije entitetske direkcije za putove). Obzirom na takvu fiskalnu organizaciju i činjenicu da je isključivo poreska politika u sferi indirektnog oporezivanja na državnom nivou, sistem fiskalnog upravljanja je znatno komplikovan, te je pitanje fiskalne koordinacije od krucijalne važnosti za fiskalnu održivost i makroekonomsku stabilnost BiH. Ovakav nivo fiskalne decentralizacije, uz nedostatak usaglašene metodologije izvještavanja fiskalnih podataka, predstavlja ozbiljnu prepreku za koordinaciju fiskalne politike na nivou BiH. Imajući u vidu gore navedeno, bh. vlasti su uspostavile vrhovni koordinacioni organ u oblasti javnih finansija BiH – Fiskalno vijeće BiH.

1.2 Stope rasta industrijske proizvodnje

Oporavak svjetske ekonomije u 2011. trebao je dovesti do rasta BiH vanjske trgovine i ukupnog ekonomskog rasta koji je za 2011. i 2012. projiciran na nivou od oko 6%. Rast je trebao biti predvođen privatnom potrošnjom, investicijama i izvozom. Očekivano intenziviranje privatizacije strateških preduzeća u FBiH naročito u 2011, intenziviranje izgradnje transportne infrastrukture finansijskim sredstvima međunarodnih finansijskih institucija, te početak izgradnje termoelektrana u FBiH najvažniji su očekivani događaji čija realizacija još uvek nije na adekvatnom nivou.

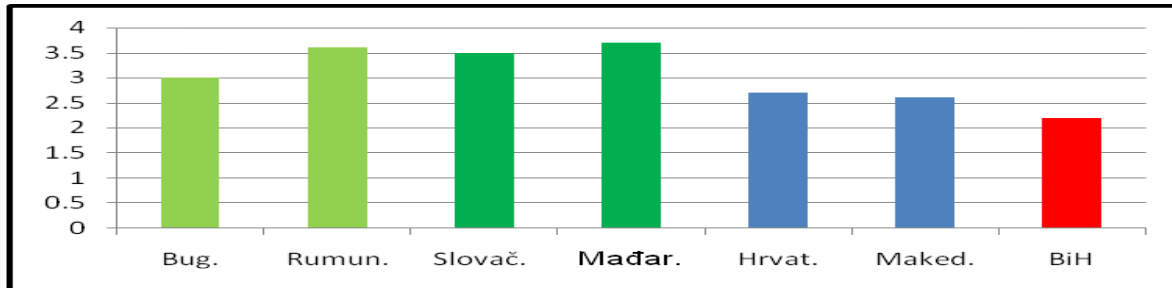
BiH i FBiH se čvrstim političkim opredjeljenjem želi pridružiti EU, pri čemu ima namjeru da svojim razvojnim politikama poboljša funkcionalnost i konkurentnost ekonomije. Time bi ispunila ekonomske uslove za postajanje članicom EU društva koje teži da bude najdinamičnije i najkonkurentnije na svijetu i ujedno se bolje globalno pozicionisati.

Između zemalja sa niskim dohotkom, koje konkurišu niskim nadnicama i zemalja sa visokim dohotkom, koje konkurišu visoko inovativnim proizvodima, FBiH neizbježno treba nove, adekvatne strategije razvoja. One treba da kažu u kojim oblastima FBiH mora postići ekonomiju obima i tehnološko liderstvo na globalnom nivou.

Budući da u FBiH nema adekvatnog razvoja ili transfera inovativnih tehnologija i razvijenih vještina zaposlenika – što uz partnerstvo firmi čini kritične faktore uspjeha u razvoju klastera – razumljivo je da klasteri nisu dovoljno razvijeni kako u FBiH tako ni u BiH.

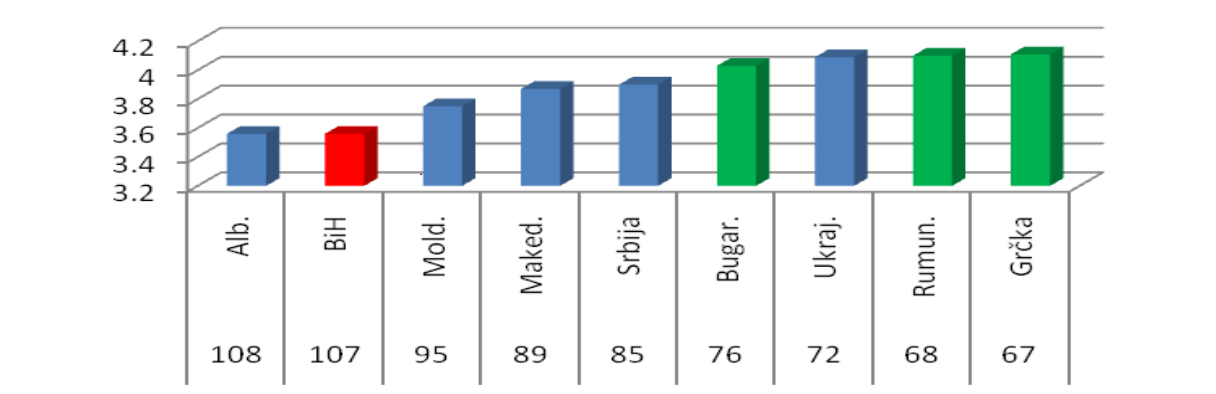
BiH nema urađenu mapu postojećih klastera, niti usvojene politike razvoja klastera. Naredna tabela pokazuje poziciju klastera u odnosu na izabrane zemlje.

Graf 4. Razvijenost klastera

Osnovni izazov bh. ekonomije je nekonkurentnost. BiH spada među najmanje konkurentne evropske zemlje (v. graf 2). Zajedno sa ostalim zemljama jugoistočne Evrope čini najnekonkurentniji region Evrope. Ka tomu još, evidentan je trend opadanja konkurentnosti bh. ekonomije od 2006. godine.

Graf 2. Najmanje konkurentne evropske ekonomije

1.3 Zaposlenost i nezaposlenost

Prosječan broj zaposlenih u FBiH je u K1 2011. godine iznosio 440 000² lica što je za 1,1% više u odnosu na isti period 2010. godine. Za razliku od K1 2010. godine kada je broj zaposlenih u prerađivačkoj industriji značajno smanjen, u K1 2011. godine broj zaposlenih u spomenutoj grani je uvećan za 0,9%. Porast obima trgovine na veliko imalo u FBiH je uticao na rast broja zaposlenih u spomenutoj oblasti od 1,2% u K1 2011. godine. Stopa rasta broja zaposlenih u oblasti građevinarstva ja i dalje negativna (-2,9%) međutim, evidentno je da znatno uporava u odnosu na 2010. godinu.

² Podaci o broju zaposlenih za 2009. i 2010. godinu su korigovani brojem zaposlenih u poslovnim subjektima sa manje od 10 zaposlenih.

Tabela 9. Stope aktivnosti, zaposlenosti i nezaposlenosti u BiH, 2009.

	Stopa aktivnosti	Stopa zaposlenosti	Stopa nezaposlenosti
FBiH	41,6	30,9	25,7
RS	47,4	37,2	21,4
BD	38,1	27,0	29,2
BiH	43,6	33,1	24,1

Izvor: Agencije za statistiku BiH, Anketa radne snage 2009.

Prema anketama radne snage, postoji u BiH relativno visok udio samozaposlene radne snage: 33% u RS-u i 20% u FBiH. Ukoliko se ti podaci uporede sa brojem registrovanih preduzeća i obrtnih radnji, očigledan je veliki udio neformalne ekonomije, koja se procjenjuje na oko 36%. To sa jedne strane predstavlja veliki problem, a na drugoj strani i veliki potencijal da se uz dobro struktuisanu razvojnu politiku mogu razviti mnoga nova mikro, mala i srednja preduzeća. Naime, jedna od mjera koja omogućava smanjivanje dugoročne nezaposlenosti je i podrška samozapošljavanju kroz pružanje finansijske i tehničke podrške nezaposlenima.

Među nezaposlenim 70% čine osobe sa srednjom stručnom spremom, bez značajnih međuentitetskih razlika. U FBiH nezaposlene osobe sa SSS čine 69% nezaposlenih, u RS-u 70,7% i BD-u 67%. Osobe koje imaju niže od srednjeg nivoa obrazovanja (osnovno ili bez osnovnog obrazovanja) čine 67,5% neaktivne populacije.

Prema Strategiji razvoja malih i srednjih preduzeća, BiH i FBiH ima jedan od najmanjih udjela u broju malih i srednjih preduzeća po glavi stanovnika, a i postojeća preduzeća su vrlo ranjiva i sputavana u razvoju zbog nepovoljnog poslovnog okruženja.³ Prema istoj Strategiji, koja se poziva na izvještaje Svjetske banke, troškovi početka poslovanja previsoki su i među najvišim u EU. BiH mora nastaviti sa primjenom Evropske povelje za mala preduzeća u svim oblastima koje Povelja prati. Posebno je važno poboljšanje poslovnog okruženja koje se ocjenjuje kao ključno za olakšanje poslovnih aktivnosti i trgovanja.⁴

Iskustva evropskih zemalja pokazuju da je nezamjenjiv put ka modernom društvu put održivog razvoja i stvaranja novih radnih mjesta, kojeg karakterišu:

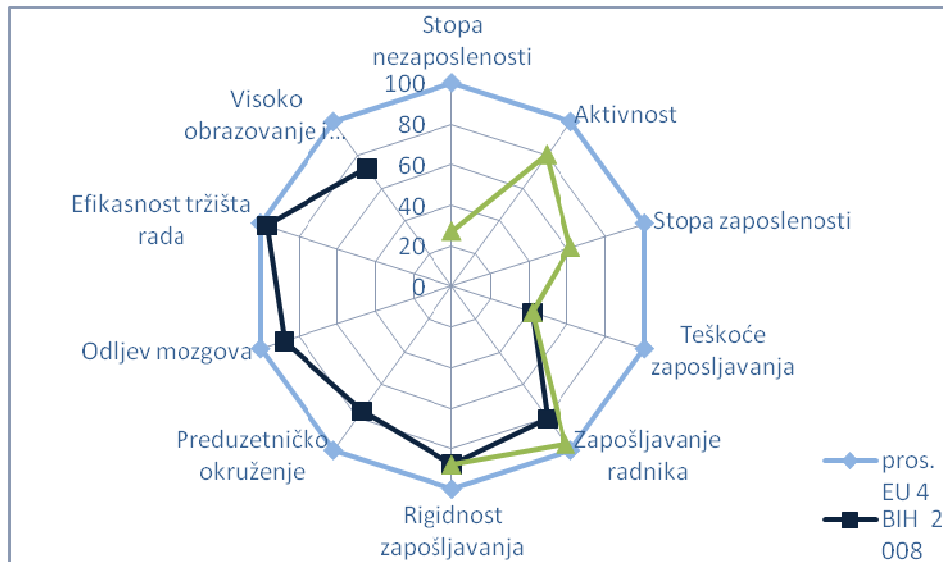
a) preduzetništvo, koje se ogleda u stvaranju što većeg broja MSP-ova i u prestruktuisanju postojećih, radi uključivanja što većeg broja ljudi kako bi mogli aktivno uticati na svoju sudbinu; i

³ Bitno je napomenuti da Strategija analizuje samo broj pravnih osoba, ali ne i zanatske radnje i specifične probleme tog sektora, što joj je svakako nedostatak jer je ograničena na analizu samo 47% djelujućih poslovnih subjekata.

⁴ Izvještaj Svjetske banke „Lakoća poslovanja“ (Doing Business) upozorava da je BiH iz godine u godinu na sve lošijem mjestu po kvalitetu poslovnog okruženja, a samo u posljednje tri godine pala je za 18 mjesta. Naime, „Poslovanje u 2009“ je rangiralo BiH na 119. mjesto, 2008. na 117, 2007. na 95, a 2006. na 91. mjesto. Izveštaj „Poslovanje u Jugoistočnoj Evropi u 2008. godini“ (Doing Business in South East Europe 2008) poredi 22 grada u sedam ekonomija Jugoistočne Evrope. Tri bh. grada koja su predmet analize zauzimaju tri posljednja mjesta – Banja Luka 20, Sarajevo 21, Mostar 22.

b) novi pristup regionalnom i lokalnom razvoju, koji se prije svega oslanja na vlastite snage.

Kao stub ekonomije EU postavljena su mala i srednja preduzeća, a pogledom na statističke podatke jasno je i zašto: mala i srednja preduzeća čine 67,1% zaposlenosti privatnog sektora, a u nekim privrednim djelatnostima (metaloprerađivački sektor, građevinarstvo, namještaj) više od 80%.

Povećavanje fleksibilnosti tržišta rada u BiH se prvenstveno odnosi na uklanjanje prepreka koje ograničavaju poslodavce ili značajno usložnjavaju ili poskupljuju zapošljavanje i otpuštanje radnika, razmotriti nivo zaštite zaposlenih radnika i koliko uspostavljeni sistem zaštite zaposlenih stavlja u nepovoljnu poziciju nezaposlene i onemogućava njihovu integraciju u tržište rada. Potrebno je razmotriti i unaprijediti zakonodavni okvir u smislu povećanja fleksibilnosti određivanja radnog vremena i plata. Također je potrebno razmotriti koliko postojeći zakonodavni okvir omogućava fleksibilne forme zapošljavanja radnika.

Postoje najmanje tri slabe tačke koje za poboljšanje ponude na tržištu rada treba adekvatno adresirati:

- **srednje stručne škole – rigidnost školskih programa, nedovoljna profesionalna naobrazba nastavnika, usmjerenja zasnovana na staroj privrednoj strukturi, nepodsticanje preduzetničkog obrazovanja itd. iziskuju temeljitu reformu ovog sistema;**
- **obrazovanje odraslih – postojeći kadrovi koji se trebaju prekvalifikovati radi zaposlenja kao i razviti cjeloživotno učenje koje iziskuje savremeno privredno i tehnološko okruženje;**
- **nepostojanje modernih preduzetničkih centara za usavršavanje tehničko-tehnoloških i drugih vještina – neophodne za „široke profile kvalifikacija“, koji su prije svega potrebni u MSP-ovima.**

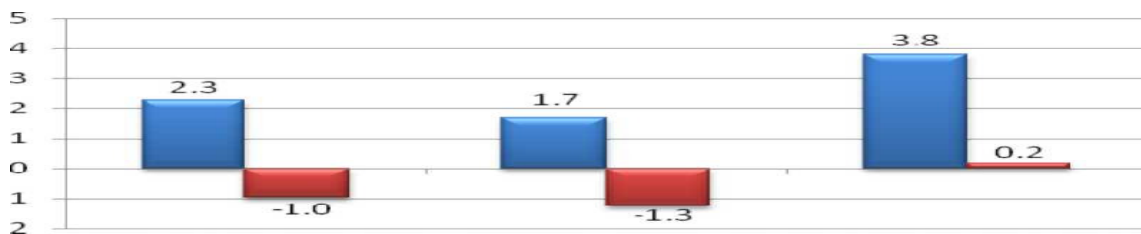
Prosječna neto plata u BiH u K1 2011. godine je iznosila 808 KM i veća je za 2,3% u odnosu na isti period 2010. godine. Iako je stopa rasta neto plate u BiH veća za 2 p.p. u odnosu na K1 2010. godine, visoka inflacija u BiH u 2011. godini je uticala da realni rast neto plate bude

negativan (-1%). Kupovna moć bh. građana je značajno oslabila ako se uzme u obzir rast broja nezaposlenih lica, niske plate, penzije i rast cijena.

U okviru privatnog sektora najbrži rast neto plata u K1 2011. godine je bio u oblastima *rudarstva* (4,8% g/g), *građevinarstva* (4,6%) kao i *finansijskog posredovanja* (6,9%) gdje je zabilježena i najveća neto plata u BiH. S druge strane, neto plate u javnom sektoru su ostale gotovo nepromijenjene u oblasti *obrazovanja i zdravstva* dok su u *javnoj upravi* uvećane za 3% g/g u posmatranom kvartalu.

Prosječna neto plata u FBiH u K1 2011. godine je iznosila 810 KM, dok je u RS iznosila 803 KM sa stopama rasta 1,7% i 3,8% g/g respektivno. U okviru privatnog sektora neto plate u oba entiteta su brže rastle u odnosu na plate u javnom sektoru ali su i dalje u apsolutnom iznosu plate u javnom sektoru veće.

U FBiH u K1 2011. godine neto plate su najbrže rastle u oblasti finansijskog posredovanja, rudarstva, poljoprivrede, lova i šumarstva, dok je u okviru javnog sektora najbrži rast plata bio u javnoj upravi 4,3% g/g. S druge strane, u RS najbrži rast plata u posmatranom kvartalu je u oblasti građevinarstva, rudarstva i trgovine na veliko i malo. Plate u oblasti javne uprave, zdravstva i obrazovanja su ostale gotovo nepromijenjene u odnosu na isti kvartal prethodne godine.

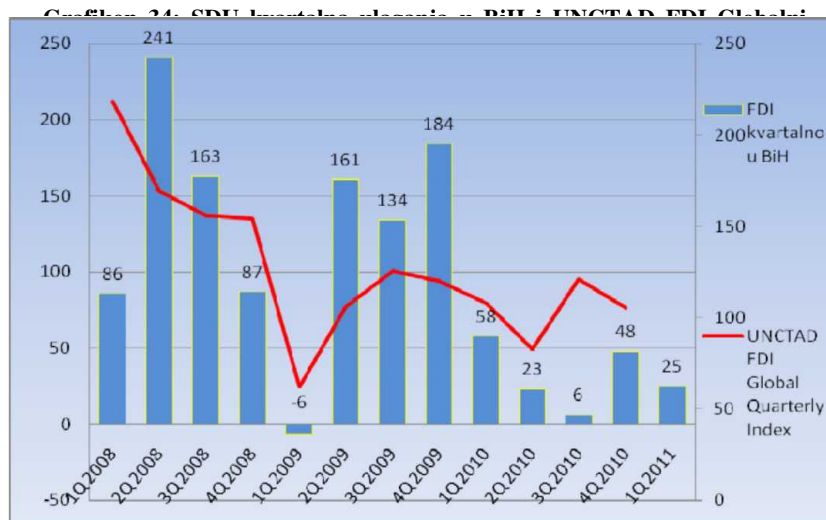

Izvor: Agencija za statistiku BiH, Entitetske agencije za statistiku, DEP kalkulacije

1.4 Strane investicije

Priliv direktnih stranih ulaganja u zemlje u razvoju i tranzicijske zemlje u 2010. godini je minimalno povećan u odnosu na prošlu godinu i iznosi više od polovine ukupnih SDU u svijetu. Najveći dio je pripao Istočnoj i Jugoistočnoj Aziji koja je nakon pada ulaganja od 17% u 2009. godini u 2010. godini bilježi rast od 18%. Kvartalna fluktuacija tokom 2010. godine i prvom kvartalu 2010. godine pokazuje da je oporavak SDU još uvijek spor i nesiguran.

Direktna strana ulaganja (SDU) u Bosni i Hercegovini u prvom kvartalu 2011. godine bilježe značajan pad u odnosu na vrijednosti u istom periodu 2010. godine. Prema podacima Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa u BiH strana ulaganja u prvom kvartalu 2011. godine su iznosila oko 25 miliona KM što predstavlja smanjenje u odnosu na ulaganja u istom periodu 2010. godine za 56,8%.

Potrebno je naglasiti da su moguća odstupanja u ukupnom iznosu registriranih stranih ulaganja usljed procesa provođenja Izmjene i dopune zakona o politici direktnih stranih ulaganja u BiH (objavljen 14.07.2010. godine u Sl. gl. 48/10)⁵. Prema odredbama ovoga zakona Strani investitor je dužan registrirati se kod nadležnog suda koji je obavezan da obavijesti nadležno ministarstvo. Time prestaje obaveza stranih ulagača da svoja pojedinačna ulaganja registruju kod Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa.

Prema podacima dostavljenim od sudova, u periodu od 01.01.2011. godine do 31.03.2011. godine, u sudske registre nadležnih registracijskih sudova na području BiH izvršen je upis 267 firmi sa stranim kapitalom, od čega su pravni osnov upisa za 192 firme (72%) izmjene odnosno dokapitalizacija, a 75 (18%) se odnosi na osnivanje novih firmi.

Tabela 7: Pregled registrovanih firmi u periodu 01.01.-31.03.2011. godine

Područje	Ukupan broj registrovanih firmi	Broj registrovanih novih firmi	Broj registrovanih firmi sa min. osniv. kapitalom	Broj registrovanih firmi sa izvršenom dokapitalizacijom
FBiH	184	47	33	137
RS	55	16	15	39
BD	27	12	11	15
BiH	266	75	59	191

Ako se uzme u obzir da od novoupisanih 75 firmi, 59 je sa minimalnim potrebnim kapitalom za registraciju (2.000 KM), vidljivo je da je karakteristika registrovanih SDU u prvom kvartalu 2011. godine u Bosni i Hercegovini i dalje u niskom nivou.

Ukupna ulaganja u prvom kvartalu 2011. godine u FBiH su iznosila oko 23 miliona KM. Najveća ulaganja u Federaciji BiH se odnose na društva Droga d.o.o. Sarajevo (Slovenija) 13,4 miliona KM, UniCredit Leasing d.o.o. Sarajevo (Italija) 4,7 miliona KM, Libos d.o.o. Žepče (Njemačka) 2,28 miliona KM. Na području RS ukupna ulaganja su iznosila oko 2 miliona KM i

⁵ U toku je provođenje projekta pomoću kojega će se sve registracije stranih ulaganja kod nadležnih sudova prilikom upisa evidentirati u jedinstvenu bazu podataka.

od toga najznačajnija ulaganja su u firme Crotix d.o.o. Istočno Sarajevo 1,56 miliona KM (Srbija) i Sava Semberija d.o.o. Bijeljina 0,5 miliona KM (Srbija).

Najznačajnija ulaganja u 2011. godine odnose se na,

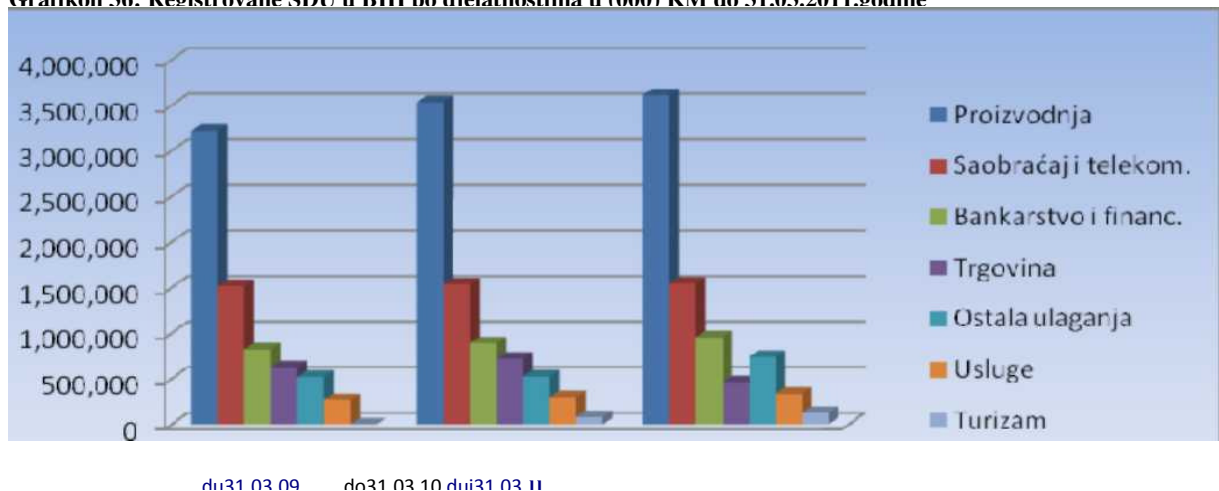
- **Slovenija 13,44 miliona KM (54,41%)**
- **Italija 4,69 miliona KM (34,54%)**
- **Njemačka 2,78 miliona KM (11,25%)**
- **Srbija 1,56 miliona KM (6,32%)**
- **Hrvatska 1,04 miliona KM (4,21%)**
- **Turska 1 milion KM (4,05%)**

što čini 99,23% ukupnih ulaganja u prvom kvartalu 2011. godine.

Oblast proizvodnje je učestvovala sa 72% gdje je najznačajnije ulaganje u Droga d.o.o. Sarajevo sa 13 miliona KM i Libos d.o.o. Žepče sa 2,3 miliona KM. Bankarstvo i finansije je učestvovala sa 19% gdje je najznačajnije

ulaganje 4,7 miliona KM u UniCredit Leasing d.o.o. Sarajevo. Trgovina učestvuje sa 7% gdje je najznačajnije ulaganje Cortix d.o.o. Istočno Sarajevo. Usluge učestvuju sa 2% od kojih se najviše ističe Bigmev d.o.o. sa 0,5 miliona KM.

Grafikon 36: Registrovane SDU u BIH po djelatnostima u (000) KM do 31.03.2011.godine

Smanjenje stranih direktnih ulaganja u prvome kvartalu 2011. godine od 56,8% u odnosu na isti period prošle 2010. godine posljedica je smanjenja interesovanja stranih investitora uzrokovanog i dalje prisutnom globalnom ekonomskom krizom (kriza u EU, Grčka, Portugal i Irska) i prestanka djelovanja direktnih ekonomskih poticaja koje su davale vlade najrazvijenijih svjetskih ekonomija (prvenstveno USA, UK i Njemačke).

Izražene oscilacije u ulaganju u 2010. godini i slabi rezultati u prvom kvartalu 2011. godine ne ukazuju još uvijek na znakove oporavka i znatno su ispod ulaganja u prethodnim godinama. Proces privatizacije državnog udjela u vlasništvu nekih strateških preduzeća u prvom

tromjesečju nije otpočeo a Vlada Federacije BiH nije još usvojila Plan privatizacije za 2011. godinu. Privatizacija najprofitabilnijih firmi iz oblasti telekomunikacije i energetike je odložena do daljnjeg a evidentno je i kašnjenje velikih investicionih ulaganja u oblasti energetike po principu zajedničkih ulaganja sa stranim partnerima. Učešće stranih partnera u ovim projektima bi u narednom periodu znatno povećala direktna strana ulaganja u Bosni i Hercegovini, te time postala glavni pokretač budućeg ekonomskog razvoja zemlje.

1.5 Uvoz i izvoz

U mjesecu januaru 2011. godine, ostvaren je izvoz u vrijednosti od 619 miliona KM, što je za 46,9% više u odnosu na januar prošle godine, dok je uvoz iznosio 951 milion KM, što je za 31,8% više nego u istom mjesecu 2010. godine.

U okviru ukupno ostvarene vanjskotrgovačke robne razmjene BiH u posmatranom mjesecu, postotak pokrivenosti uvoza izvozom iznosio je 65 %, dok je vanjskotrgovački robni deficit iznosio 333 miliona KM.

U januaru 2011. godine, najviše se izvozilo u Njemačku i Hrvatsku što zajedno čini 192 miliona KM, odnosno 31,1% od ukupno ostvarenog izvoza.

U istom mjesecu, najviše za uvezilo iz Hrvatske i Rusije što zajedno čini 266 miliona KM, odnosno 28% od ukupno ostvarenog uvoza.

Prema projekcijama DEP-a tokom 2011. očekivano povećanje stope rasta izvoza od 15% nominalno, odnosno 10,3% realno, industrijska proizvodnja za oko 7% u odnosu na prethodnu godinu još uvek nije do kraja realizovano.

Period 2012 - 2014. bi trebao obilježiti povratak bh. ekonomije na raniji trend realnog rasta sa stopama iznad 5%. Ponovno jačanje bh. vanjske trgovine i inostranih priliva kapitala uslijed znatno bolje situacije na globalnim finansijskim tržištima bi trebalo dovesti do jačeg intenziviranja ekonomske aktivnosti u poređenju s ranijim godinama. To znači intenzivnije povećanje proizvodnje i zaposlenosti tokom 2012 - 2014. koje bi trebalo rezultovati rastom dohodaka preduzeća i domaćinstava s jedne, i rastom javnih prihoda po osnovu vanjske trgovine i domaće potrošnje s druge strane. Veći dohodci i javni prihodi bi na kraju trebali uzrokovati oporavak privatne i javne potrošnje i investicija.

U periodu 2012 - 2014. može se očekivati snažan rast industrijske proizvodnje u BiH. Očekuje se intenziviranje radova na izgradnji i početak proizvodnje u nekim energetske postrojenjima (termoelektrane i hidroelektrane), koji će poboljšati ukupni elektro-energetski bilans BiH za 25%. Očekivati je da BiH postane regionalni lider u izvozu električne energije u navedenom periodu. Prema projekcijama DEP-a, u periodu 2012 - 2014. očekuje se povećanje izvoza električne energije s godišnjim stopama rasta od preko 20%. Ako se ovome doda finalizacija integralne proizvodnje u metalnoj industriji, za očekivati je da bi se godišnja stopa rasta indeksa industrijske proizvodnje mogla kretati 107 - 109.

Očekuje se da će u periodu 2012 - 2014. inflacija u BiH iznositi 1,7% u 2012, 1,5% u 2013. i 1.8% u 2014.

Period 2012 - 2014. će obilježiti nešto snažniji privredni rast u BiH (veća investiciona ulaganja i obim proizvodnje u prerađivačkoj industriji) što će se pozitivno odraziti na tržište rada BiH i biti akcelerator rasta broja zaposlenih kao i nešto bržeg rasta plata kako u privatnom tako i u javnom sektoru.

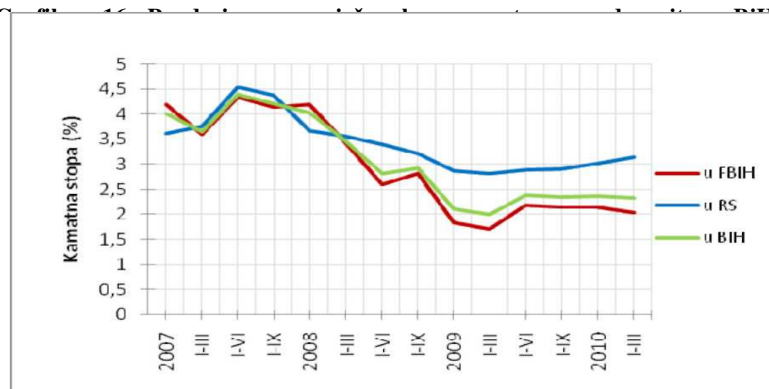
1.6 Bankarski sektor

Za razliku od 2010. godine kada je bh. bankarski sektor ostvario negativan finansijski rezultat uzrokovan smanjenjem ukupnih prihoda i povećanjem ukupnih rashoda, u prvom kvartalu 2011. godine ostvaren je pozitivan finansijski rezultat od 34,6 mil. KM⁶. Povećanje ukupnih prihoda za 3,5% g/g, a smanjenje ukupnih rashoda za 6,9% g/g doprinijeli su pozitivnom poslovnom rezultatu u prva tri mjeseca 2011. godine.

Najveći doprinos rastu ukupnih prihoda dali su operativni prihodi koji su u odnosu na isto razdoblje prošle godine veći za 18,7% g/g. S druge strane, prihodi po osnovu kamata i slični prihodi dali su negativan doprinos rastu ukupnih prihoda i zabilježili su negativnu, ali znatno usporeniju stopu rasta od 1,6% g/g. Doprinos padu ukupnih rashoda dali su nekamatni rashodi (prvenstveno troškovi rezervi za opći kreditni rizik i potencijalne kreditne gubitke i druge gubitke) koji su manji u odnosu na isto razdoblje prošle godine za 3,9%, kao i rashodi po osnovu kamata i slični rashodi koji su također manji u odnosu na isto razdoblje prošle godine za 13,9%.

Depoziti stanovništva, za razliku od depozita opće vlade i nefinancijskih poduzeća, dali su pozitivan doprinos rastu ukupnih depozita. U prva tri mjesca 2011. godine iznosili su 6,6 mlrd. KM i veći su za 12,3% g/g.

Prosječna ponderirana efektivna kamatna stopa (EKS) na depozite u BiH u prvom kvartalu 2011. godine iznosila je 2,32%, što predstavlja povećanje u odnosu na isto razdoblje prošle

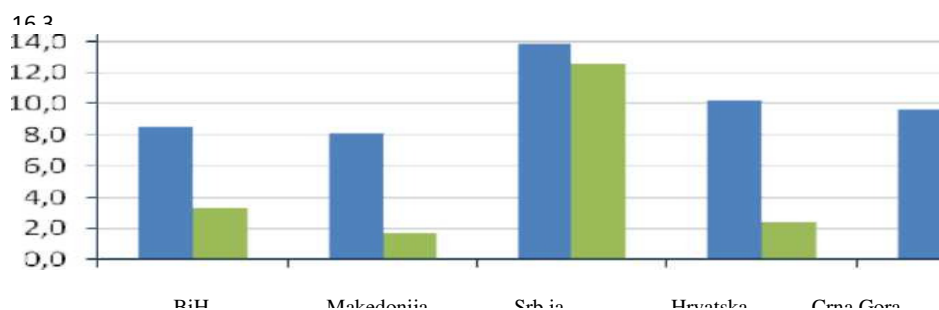

⁶ Podaci o ukupnom finansijskom rezultatu i drugi pokazatelji iz finansijskih izvješća banakarskog sektora na razini BiH predstavljaju nekonsolidirane podatke jer su dobiveni sumiranjem finansijskih izvješća na razini entiteta koje objavljuju entitetske agencije za bankarstvo.

godine za 0,32 postotna boda, a u odnosu na kraj godine smanjenje od 0,04 postotna boda⁷.

Ukupni krediti u prvom kvartalu 2011. godine bilježe pozitivan godišnji rast, što nije bio slučaj u istom razdoblju 2010 godine. Za prva tri mjeseca tekuće godine ukupno plasirani krediti banaka na bh. tržištu iznosili su 14,8 mlrd. KM i veći su za 4,7% g/g. Najveći doprinos rastu dali su krediti plasirani sektoru nefinancijskih poduzeća koji u pomenutom razdoblju iznose 7,9 mlrd. KM i bilježe rast od 6,6%. S druge strane, krediti plasirani sektoru stanovništva na godišnjoj razini bilježe vrlo skromnu, ali pozitivnu stopu rasta od 0,7% g/g. Na kraju prvog kvartala iznosili su 6,3 mlrd. KM. Zbog usporenog rasta kredita stanovništvu, ovaj sektor bilježi i pozitivan rast neto štednje izražene kao razlika između depozita stanovništva i kredita stanovništvu. Neto štednja stanovništva u prva tri mjeseca iznosila je 356,1 mil. KM.

Grafikon 17: Kamatne stope na kredite i stope inflacije u BiH i zemljama u okruženju

Za dalji razvoj finansijskog sektora i povećanje njegove efikasnosti u BiH i FBiH potrebno je osigurati uslove za funkcionisanje različitih vrsta nebankarskih finansijskih institucija, te povećanje njihovog učešća u strukturi aktive finansijskog sektora.

Povećanje kompleksnosti finansijskog sektora u smislu broja i vrste finansijskih institucija (institucionalna struktura) u funkciji je privlačenja novih investitora (uključujući i strane) u ovaj sektor, ali i finansiranja potreba korisnika kapitala. Istovremeno, strukturno jačanje i stabilizacija finansijskog sektora ima pozitivan uticaj na privredni razvoj, prvenstveno kroz diverzifikaciju izvora finansiranja i snižavanje cijene kapitala.

Paralelno sa razvojem ekonomije i produbljivanjem finansijskog posredovanja povećavat će se finansijski tokovi preko tržišta kapitala. Tome može znatno doprinijeti definitivno razrješavanje tranzicijskog „paketa“ – restruktuisanje preduzeća, poboljšanje korporativnog upravljanja i poboljšanje institucionalnog okvira i regulatornog nadzora, te konvergencijom vođen razvoj (ekonomskim približavanjem EU), kao i dolazak inostranih investitora.

⁷ Ukupna ponderirana efektivna kamatna stopa na depozite u BiH dobivena je ponderiranjem ukupne efektivne kamatne stope na depozite u RS i iste u FBiH. Kao ponderi su korišteni udjeli depozita u RS i FBiH u ukupnim depozitima u BiH. Podaci o iznosu depozita i kamatnih stopa po entitetima dobiveni su od entitetskih agencija za bankarstvo.

2. Indirektni porezi

Carine, porez na dodatu vrijednost (PDV) i akcize su jedinstvene na cijelom teritoriju Bosne i Hercegovine. Njihova visina, upoređeni sa nekim od zemalja okruženja je vidljiva iz naredne tabele.

Tabela broj 1: okruženja carinama, porezima i akcizama početkom 2011. godine

Redni broj	OPIS	Stope u %								
		Hrvatska	Slovenija	Srbija	Crna Gora	Makedonija	Mađarska	Rumunija	Njemačka	BiH FBiH ;RS; BD
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Carine	0 do 15%	CTU	0 do 30%	0 do 30%	0 do 15%	CTU	CTU	CTU	0 do 15%
2	Carinsko evidentiranje									1 %
3	PDV ⁸	0 i 23%	8,5 i 20%	8 i 18%	7 i 17%	5 i 18%	5; 18 i 25%	5 i 24%	7 i 19%	17 %
4	Porez na dobit preduzeća ⁹	5 i 20%	20%	14%	9%	15%	20,6%	5%	29,8%	10 %
5	Porez na dobit malog poduzetnika									2,00%
6	Putarina za izgradnju autoputeva									0,10 KM/l
7	Akcize:									
	a) Naftni derivati:									
	- Dizel i plinska ulja									0,30 KM/l
	- Petrolej/kerozin			0,345 € ¹⁰						0,30 KM/l
	- Motorni benzin, bezolovni			0,4891 €/l						0,35 KM/l
	- Motorni benzin			0,444€/l						0,40 KM/l
	- Motorni benzin									0,30 KM/l
	b) Pića:									
	- Bezalkoholna	5,48€/hl	10€/hl		5 €/hl					0,10 KM/l

⁸ PDV u ostalim zemljama EU: Francuska 2,1%; 5,5% i 19,6%, Grčka 6,5%; 13 i 23%, Italija 4, 10 i 20%, Kipar 5, 8 i 15% i Švedska 12 i 25%; Kipar 5, 8; Rusija 10 i 18%.

⁹ Raspon u EU: od 10% Bugarska i Kipar do 35% Malta

¹⁰ Preračunato po kursu na dan 13.04.2011: 1€ = 101,1903 Din; (a) Dizel 35 Din = 0,345€; (b) Dizel Euro 37 Din = 0,363€, (c) MB 95 i 98 45 Din = 0,444€, MB 95 premium i MB 98 bezolovni 49,50 Din = 0,48917€

- Pivo									0,20 KM/l
- Vino									0,25 KM/l
- Alkohol									15,00K M/l
- Alkoholna pića									15,00 KM/l
- Voćna prirodna rakija									8,00 KM/l
c) Kafa:									1,50 KM/kg
- Sirova									3,00 KM/kg
- Pržena, u zrnju i mljevena									3,50 KM/kg
- Ljuspe i opne									
d) Cigarete: ¹¹		0,40€	0,20€						0,45 KM/pa k
- Posebna akciza		30% mpc							
- Minimalna akciza									

Iz prezentiranih uporednih podataka je vidljivo slijedeće:

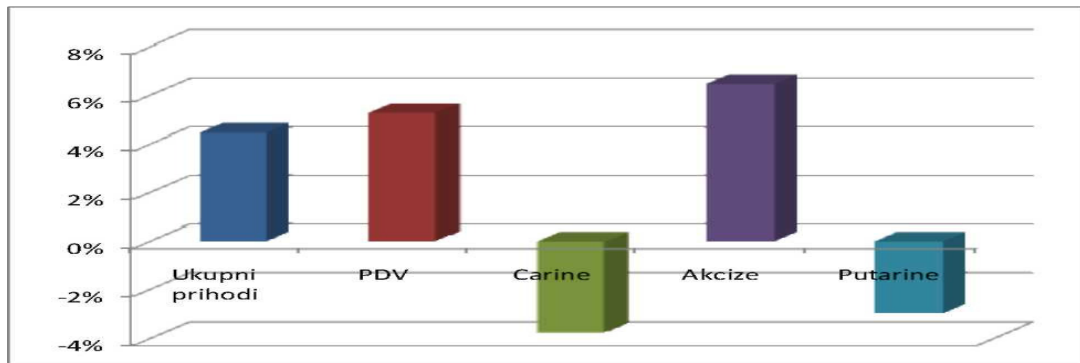
- Carine u BiH su u nivou prosjeka zemalja okruženja i EU i da bi dalje podsticajno uticale na jačanje cjenovne konkurentnosti bh privrede bi ih trebalo kombinirati sa Carinskom tarifom EU, na način da se primjenjuje ona tarifa koja je za uvoznika povoljnija, tj. niža,
- Carinsko evidentiranje nije uobičajeno u praksi zemalja okruženja i EU i trebalo bi ga ukinuti i time potpomoći rast cjenovne konkurentnosti bh privrede,
- PDV se nalazi u vrhu zemalja okruženja i EU i trebalo bi ga transformirati na način da postane instrument socijalne i razvojne politike zemlje,
- Porez na dobit malog poduzetnika u Republici Srpskoj je ohrabrujući i trebalo bi ga primijeniti na identičan način i u Federaciji BiH,
- Akcize na naftne derivate, pića, kafu i cigarete su u nivou zemalja okruženja i ispod zahtjeva EU i treba ih nastaviti povećavati i time približavati praksi EU.

U ukupnoj strukturi indirektnih poreza, kao najznačajnijoj kategoriji konsolidovanih javnih prihoda u fiskalnom sistemu Bosne i Hercegovine, najznačajnije mjesto zauzima porez na dodatnu vrijednost sa učešćem od preko 60%. S druge strane u strukturi samog PDV-a, PDV obračunat na uvoz učestvuje sa oko 80%. Zajedno sa prihodima od carina, uvozni PDV generiše preko 50% ukupnih prihoda od indirektnih poreza. Imajući u vidu činjenicu da prihodi od indirektnih poreza u velikoj mjeri zavise od kretanja u vanjskoj trgovini, njihov rast

¹¹ EU akcize od 01.01.2011: (a) minimum specifična akciza 90 eura na 1.000 komada cigareta, a minimalna akciza 63% odsto prosječne maloprodajne cijene.

je uglavnom bio baziran na rastu uvoznog PDV-a. Ispod priložena tabela daje uvid u kretanje prihoda od indirektnih poreza u prvom kvartalu za posljednjih sedam godina.

Na sljedećem grafiku predstavljeno je kretanje prihoda od indirektnih poreza po vrstama na na nivou prvog kvartala za period 2010.-2011. godina. Prihodi prikupljeni po osnovu poreza na dodatnu vrijednost¹² u 2011. godini za posmatrano razdoblje iznose 635 miliona KM, što u odnosu na prethodnu godinu predstavlja rast od 5%.

Prihodi od PDV-a naplaćenog u domaćoj razmjeni bilježe pad od preko 30%, dok je kod prihoda od uvoznog PDV-a evidentiran rast od preko 20%.

Posmatrano u apsolutnom iznosu, prihodi od carina su za 2 miliona maraka niži u odnosu na prethodnu godinu. S druge strane, prihodi od akciza su u prvom kvartalu 2011. godine 16 miliona KM, odnosno 6% veći u odnosu na prethodnu godinu. Ukupni prihodi od putarina u prvom kvartalu 2011. godine iznosili su 63 miliona KM, što je pad od 3% u odnosu na 2010. godinu.

Korisnicima Jedinstvenog računa Uprave za indirektno oporezivanje je u periodu januar-mart 2011. godine raspoređeno oko 1,3 milijardi KM. To u poređenju sa 2010. godinom predstavlja rast od 9,8%. Na donjem grafiku predstavljena je raspodjela sredstava sa JR UIO na nivou prvog kvartala 2010. i 2011. godine. Sredstva odvojena za finansiranje rada Institucija BiH u 2011. godine jednaka su sredstvima izdvojenim za ovu svrhu u prethodnoj godini. Sredstva odvojena za minimalne rezerve u prvom kvartalu 2011. godine veća su za 29,4% od sredstava doznačanih u 2010. godini. Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko distriktu doznačena su sredstva uvećana za 7,8% u odnosu na prethodnu godinu.

¹² Podaci o PDV-u su preuzeti iz Nacionalne prijave UIO, koja prikazuje neto PDV prihoda na obračunskoj osnovi.

3. Direktni porezi

Naziv prihoda	FBiH			RS		
	2010	2011	%	2010	2011	%
Direktni porezi	118,3	123,1	4,1%	92,0	116,6	26,8%
Porez na platu	55,5	59,7	7,6%	28,6	45,3	58,0%
Porez na dobit	40,8	37,9	-7,2%	42,3	49,7	17,6%
Porezi građana	20,6	21,5	4,7%	13,9	13,8	-0,4%
Ostali porezi	1,4	0,4	-73,2%	7,2	7,8	8,4%
Ostale takse, kazne i naknade	89,7	79,0	-11,9%	68,0	69,3	1,9%
Doprinosi	584,8	608,9	4,1%	269,5	291,1	8,0%
PIO	323,3	337,2	4,3%	142,8	154,2	8,0%
Zdravstvo	234,8	244,0	3,9%	109,8	116,9	6,4%
Nezaposleni	26,6	27,7	4,0%	5,5	7,3	32,6%
Dječija zaštita	-	-	-	10,8	11,8	9,2%
Zapošljavanje invalida	-	-	-		1,0	-
Ukupno (direktni porezi + ostale takse, kazne i naknade + doprinosi)	792,8	811,0	2,3%	429,5	477,0	11,1%

Ukupni direktni porezi, prikupljeni u entitetskim poreznim upravama u periodu januar-mart 2011. godine iznose 239,7 miliona KM, što je za 14% više u odnosu na 2010. godinu. Na nivou FBiH prikupljeno je 123,1 miliona KM direktnih poreza, dok je taj iznos za RS 116,6 miliona KM. Kretanja prihoda od direktnih poreza, kao i doprinosa i ostalih prihoda su predstavljena u sljedećoj tabeli.

U FBiH je u 2011. u odnosu na 2010. godinu zabilježen rast prihoda od direktnih poreza od 4,1%, dok je u RS evidentiran rast od 26,8%. U okviru direktnih poreza, prihodi po poreza na dobit i ostali porezi u FbiH bilježe pad. S druge strane, prihodi od poreza na platu i poreza građana bilježe rast. Ovdje je neophodno istaći da u analizu nisu uključene zaostale uplate poreza. Naime, ukoliko se u analizu ukupnih direktnih poreza na nivou FBiH uključe i zaostale uplate rezultat bi bio pad prihoda od direktnih poreza na nivou prvog kvartala. Prikupljeni doprinosi u FBiH za period januar-mart 2011. godine, u odnosu na 2010. godinu bilježe rast od 4,1%. Na drugoj strani, prikupljeni doprinosi u RS u 2011. godini takođe bilježe rast od 8% u odnosu na 2010. godinu.

4. Doprinosi

U skladu sa administrativno-teritorijalnim ustrojem i time nadležnostima, doprinosi socijalnim fondovima nisu jedinstveni na cijelom teritoriju Bosne i Hercegovine. Njihova visina, upoređena sa nekim od zemalja okruženja i EU je vidljiva iz naredne tabele.

Tabela o doprinosima, socijalnim fondovima početkom 2011.

1	2	II DOPRINOSI								6,00%	-
3		NA PLAĆE: Za PIO/MIO								4,00%	
		Za zdravstveno osiguranje Za osiguranje od nezaposlenosti								1,50%	
		SVEGA								11,50%	
		UKUPNO:	37,20%	35,80%	37,36%	35,95 ¹⁶		35,48 ¹¹		42,50%	33,00%
		a) Na bruto osnovicu	59,2356 ¹³	55,763 ¹⁴	59,64 ¹⁵	56,14%		55,0%		73,91 ¹⁷	49,25 ¹⁸
		b) Na neto osnovicu									
1	2	III NAKNADE PO UGOVORU O DJELU:								10,00%	10,00%
3		a) Na bruto osnovicu (ukupan iznos):								4,00%	0,5%
4		Porez na dohodak Doprinos za zdravstveno osiguranje Doprinos za PIO								6,00%	0,5%
5		b) Na neto-osnovicu (isplaceni neto iznos):								0,5%	0,5%
		Opća vodna naknada Naknada za elementarne nepogode									
		SVEGA								21,00%	11,00%

Iz prezentiranih uporednih podataka je vidljivo slijedeće: Doprinosi socijalnim fondovima plaća Federacije BiH računati na bruto osnovicu su za 28,79% veći od doprinosa u Republici Srpskoj (42,50% : 33,00% : 100,00% = 28,78787%), dok su pak računati na neto osnovicu veći za 50,07% (73,91304% : 49,25373% : 100,00% = 50,06587%) i daleko su najveći u zemljama okruženja i EU i zajedno sa porezima u FBiH opterećuje privredu i građane FBiH za cca 2,0 milijarde KM godišnje više u odnosu na Republiku Srpsku, Doprinosi socijalnim fondovima plata Republike Srpske računati na bruto osnovicu su za 22,35% manji od doprinosa Federacije BiH (33,00% : 42,50% : 100 = 22,35%), dok su pak računati na neto osnovicu manji za 33,36% (49,25373% : 73,91304% : 100,00% = 33,36%) i najmanji su u zemljama okruženja i

¹³ Bruto plaća/plata 100,00% - 37,20% doprinosi = 62,80% neto; Doprinosi 37,20% : 62,80% neto = 59,23566%

¹⁴ Bruto plaća/plata 100,00% - 35,80% doprinosi = 64,20% neto; Doprinosi 35,80% : 64,20% neto = 55,76323%

¹⁵ Na neto osnovicu 250 do 500€ doprinosi 59,64%; Doprinosi 59,64% + 100,00% neto plata = 159,64% bruto plata; Doprinosi 59,64% : 159,64% bruto plata = 37,35905%;

¹⁶ Na neto osnovicu 56,14%; Doprinosi 56,14% + 100,00% neto plata = 156,14% bruto plata; Doprinosi 56,14% : 156,14% bruto plata = 35,95491%;

¹⁷ Bruto plaća/plata 100,00% - 42,50% doprinosi = 57,50% neto; Doprinosi 42,50% : 57,50% neto = 73,91304%

¹⁸ Bruto plaća/plata 100,00% - 33,00% doprinosi = 67,00% neto; Doprinosi 33,00% : 67,00% neto = 49,25373%;

Doprinosi i porezi u FBiH opterećuje privredu i građane FBiH za cca 2,0 milijarde KM godišnje više u odnosu na Republiku Srpsku.

EU, Naknade po ugovoru o djelu su skoro duplo veće u Federaciji BiH nego u Republici Srpskoj(90,91%), Doprinosi plata i naknade po ugovoru o djelu u Federaciji BiH treba, putem sprovođenja strukturnih i drugih reformi dovesti u nivo Republike Srpske, u cilju zaštite porezne i makroekonomske stabilnosti zemlje, treba programirati i realizirati aktivnosti na razvoju poduzetništva i time širenju porezne osnove uključivo i osnove doprinosa socijalnim fondovima.

5. Parafiskalni nameti

Naknade predstavljaju parafiskalni izvor budžetskih prihoda države koje privreda i građani plaćaju za "korištenje dobara od općeg interesa" (voda, šuma, rudnog blaga, građevinskog zemljišta i drugih prirodnih resursa) ili pak usluga državne administracije. Karakterizira ih:

- **predstavljaju parafiskalni,¹⁹ tj. kvazifiskalni, destinirani²⁰ prihod, koje plaćaju samo određene kategorije obveznika,**
- **plaćaju se na osnovu zakona i odluka ili rješenja nadležnih organa (opća obaveza) ili pak ugovora (posebna, tj. individualna obaveza),**
- **plaćaju se u slučaju korištenja "dobara od općeg interesa" ili/i usluga državne administracije,**
- **visina naknada je u načelu ekvivalentna iznosu troškova održavanja i unapređenje upotrebnih svojstava dobara za čije korištenje se plaćaju,**
- **neizdašne su, tj. u odnosu na druge izvore su bilansno zanemarljive,**
- **neelastične su, tj. neprilagodljive vrijednosti predmeta oporezivanja, budući u osnovi predstavljaju uprosječavanja i time uopćavanja za sve moguće slučajeve određenih vrsta usluga,**
- **predstavljaju davanje u novcu, koje je uvijek direktno, tj. u gotovom novcu na osnovu rješenja i uz izdavanje priznanice o uplati (uplatnica blagajne ili banke),**
- **predstavljaju veoma star oblik javnih prihoda,**
- **nisu uvijek prihod budžeta,**
- **savremene države ih, zbog njihovih brojnih manjkavosti zamjenjuju porezima.**

Konkretni oblici naknada bh entiteta vidljivi su iz naprijed specificiranih naknada kantona FBiH i općina FBiH:

---

¹⁹ parafiskalan, od riječi: (a) para ...grč. (para - kod, uz, iz, pred, protiv, prema i sl.) kao prvi dio složenice označava pogrešku, prekoračenje, suprotnost, preobračaj, dodavanje i sl. i (b) fisk lat. (fiscus) 1. državna blagajna; erar; 2) državni imetak; država kao vlasnik imovine u privatnopravnom smislu; 4. državni finansijski interes (Klaić, 432 i

1003/4)

²⁰ destinacija lat. (destinare - odrediti, odlučiti) određenje, sudbina, udes, usud, opredjeljenje; namjena, mjesto namjene tj. odredište (Klaić, 285/4)

Na nivou Brčko Distrikta BiH, koje ima jedinstvenu administraciju se pojavljuju naknade identične naknadama bh entiteta, kantona i općina,

Kako je vidljivo, naknade na nivou bh entiteta i Brčko Distrikta BiH su po svojoj prirodi:

- ***materijalne (naknade od voda i korištenja voda, naknade od korištenja šuma i dr) i***
- ***nematerijalne (naknade za pokriće troškova kontrole zdravstvene ispravnosti životnih namirnica i predmeta opće upotrebe, naknade za veterinarske i sanitarne preglede životinja i biljaka, naknade za Auto-moto savez RS i dr.).***

Budući su naknade dio budžetskih prihoda svih nivoa državne vlasti, to se i apliciraju i identificiraju upravo u okviru njih. Shodno ovome, i mogu se identificirati i pratiti, tj. analizirati i konsolidirati preko budžeta svih nivoa državne organizacije vlasti, tj. na administrativno-teritorijalnom nivou. U skladu sa ovim i razlikuju se:

- ***državne naknade, tj. naknade na nivou BiH,***
- ***entitetske i naknade BD BiH, tj. naknade na nivou bh entiteta i BD BiH,***
- ***kantonalne naknade, tj. naknade na nivou kantona i***
- ***općinske/opštinske naknade, tj. naknade na nivou općina/opština.***

U skladu sa administrativno-teritorijalnim ustrojem i time nadležnostima, naknade po raznim osnovama nisu također jedinstvene na cijelom teritoriju Bosne i Hercegovine. Njihova struktura je vidljiva iz narednog teksta.

Naknade na nivou BiH

Naknade na nivou BiH uvodi i naplaćuje država BiH. Premda je teško doći do svih vrsta naknada koje se slivaju u budžet BiH, evo nekih od najkarakterističnijih koje opterećuju privredu i građane BiH:

- ***naknade za korištenje spektra frekvencija,***
- ***naknade/prihodi DERK-a,***
- ***naknade za usluge carinjenja roba u uvozu i izvozu,***
- ***naknade za izdavanje različita rješenja i saglasanosti državnih organa (za osnivanje pravnih lica čiji je osnivač strano lice, za uvoz i izvoz određenih roba i sl.).***

Kako je vidljivo, naknade na nivou BiH su po svojoj prirodi nematerijalne.

Naknade na nivou bh entiteta i BD BiH

Uvode ih i naplaćuju entiteti i Brčko Distrikt BiH kao samostalne administrativno - upravne jedinice BiH. Premda je također teško doći do svih vrsta naknada koje naplaćuju bh entiteti, evo nekih koje opterećuju privredu i građane BiH:

- *naknade od voda i korištenja voda,*
- *naknade od korištenja šuma,*
- *naknade za pokriće troškova kontrole zdravstvene ispravnosti životnih namirnica i predmeta opće upotrebe,*
- *naknade za veterinarske i sanitarne preglede i izdavanje uvjerenja o zdravstvenom stanju životinja i biljaka,*

VRSTA OPTEREĆENJA	ZAKONI I DRUGI PRAVNI PROPISI NA OSNOVU KOJEG SE REGULIRA OPTEREĆENJE	ČLAN NA OSNOVU KOJEG SE REGULIRA	OSNOVICA ZA OBRAČUN	STOPA PO KOJOJ SE OBRAČUNAVA
NAKNADE OD VODA I KORIŠTENJA VODA				
Opća vodna naknada	Zakon o vodama (Službene novine Federacije BiH, broj 70/06) Pravilnik o načinu obračunavanja, postupku i rokovima za obračunavanje i plaćanje i kontroli izmirivanja obveza na temelju opće vodne naknade i posebnih vodnih naknada ("Službene novine FBiH" broj: 92/07)	član 169. Član 2.	neto plaća zaposlenika u radnom odnosu na neodređeno i na određeno vrijeme odnosno bruto plaća umanjena za doprinose i poreze na plaću naknada isplaćena na osnovu ugovora o djelu-ugovorena cijena usluge bez poreza	0,5%
Posebne vodne naknade (PVN)	Zakon o vodama (Službene novine Federacije BiH, broj 70/06)	član 170.	količina zahvaćene vode izražene u m ³ .	Visina ove naknade može biti različita, zavisno od namjene i kvaliteta vode.
PVN za korišćenje površinskih i podzemnih voda za javno vodosnabdijevanje	Pravilnik o načinu obračunavanja, postupku i rokovima za obračunavanje i plaćanje i kontroli izmirivanja obveza na temelju opće vodne naknade i posebnih vodnih naknada ("Službene novine FBiH" broj: 92/07) Odluka o visini posebnih vodnih naknada ("Službene novine Federacije BiH", broj 46/07)	Član 4. Tačka 2.	zahvaćena voda u obračunskom periodu izražene u m ³	0,01 KM po m ³ zahvaćene vode
PVN za korišćenje površinskih i podzemnih voda i mineralne vode koja se koristi za flaširanje	Pravilnik o načinu obračunavanja, postupku i rokovima za obračunavanje i plaćanje i kontroli izmirivanja obveza na temelju opće vodne naknade i posebnih vodnih naknada ("Službene novine FBiH" broj: 92/07) Odluka o visini posebnih vodnih naknada ("Službene novine Federacije BiH", broj 46/07)	Član 5. Točka 2	zahvaćena voda u obračunskom periodu izražene u m ³	2,00 KM po m ³ zahvaćene vode
PVN za korišćenje površinskih i podzemnih voda za navodnjavanje	Pravilnik o načinu obračunavanja, postupku i rokovima za obračunavanje i plaćanje i kontroli	Član 6.	zahvaćena voda u	0,00 KM po m ³ zahvaćene vode

	izmirivanja obveza na temelju opće vodne naknade i posebnih vodnih naknada ("Službene novine FBiH" broj: 92/07) Odluka o visini posebnih vodnih naknada ("Službene novine Federacije BiH", broj 46/07)	Točka 2	obračunskom periodu izražene u m3	
PVN za korišćenje površinskih i podzemnih voda za uzgajanje ribe	Pravilnik o načinu obračunavanja, postupku i rokovima za obračunavanje i plaćanje i kontroli izmirivanja obveza na temelju opće vodne naknade i posebnih vodnih naknada ("Službene novine FBiH" broj: 92/07) Odluka o visini posebnih vodnih naknada ("Službene novine Federacije BiH", broj 46/07)	Član 7. Točka 2.	zahvaćena voda u obračunskom periodu izražene u m3	0,00 KM po m3 zahvaćene vode
PVN za korišćenje površinskih i podzemnih voda za industrijske procese uključujući i termoelektrane	Pravilnik o načinu obračunavanja, postupku i rokovima za obračunavanje i plaćanje i kontroli izmirivanja obveza na temelju opće vodne naknade i posebnih vodnih naknada ("Službene novine FBiH" broj: 92/07) Odluka o visini posebnih vodnih naknada ("Službene novine Federacije BiH", broj 46/07)	Član 8. Točka 2.	zahvaćena voda u obračunskom periodu izražene u m3	0,03 KM po m3 zahvaćene vode
PVN za korišćenje površinskih i podzemnih voda za druge namjene	Pravilnik o načinu obračunavanja, postupku i rokovima za obračunavanje i plaćanje i kontroli izmirivanja obveza na temelju opće vodne naknade i posebnih vodnih naknada ("Službene novine FBiH" broj: 92/07) Odluka o visini posebnih vodnih naknada ("Službene novine Federacije BiH", broj 46/07)	Član 9. Točka 2.	zahvaćena voda u obračunskom periodu izražene u m3	0,03 KM po m3 zahvaćene vode
PVN za korišćenje vode za proizvodnju električne energije u hidroelektranama	Pravilnik o načinu obračunavanja, postupku i rokovima za obračunavanje i plaćanje i kontroli izmirivanja obveza na temelju opće vodne naknade i posebnih vodnih naknada ("Službene novine FBiH" broj: 92/07) Odluka o visini posebnih vodnih naknada ("Službene novine Federacije BiH", broj 46/07)	Član 10. Točka 3.	ukupna količina proizvedene električne energije u obračunskom periodu izražene u kilovatsatima (kWh)	0,001 KM po kWh proizvedene energije
PVN za zaštitu voda za transportna sredstva koja za pogon koriste naftu ili naftne derivate	Pravilnik o načinu obračunavanja, postupku i rokovima za obračunavanje i plaćanje i kontroli izmirivanja obveza na temelju opće vodne naknade i posebnih vodnih naknada ("Službene novine FBiH" broj: 92/07) Odluka o visini posebnih vodnih naknada ("Službene novine Federacije BiH", broj 46/07)	Član 11. Tačka 4.	količina zagađenja voda u tijeku jedne godine izražene preko ekvivalentnog broja stanovnika (EBS)	2,00 KM po I ES (ekvivalentni stanovnik),
PVN za zaštitu voda za ispuštanje otpadne vode	Pravilnik o načinu obračunavanja, postupku i rokovima za obračunavanje i plaćanje i kontroli izmirivanja obveza na temelju opće vodne naknade i posebnih vodnih naknada ("Službene novine FBiH" broj: 92/07) Odluka o visini posebnih vodnih naknada ("Službene novine Federacije BiH", broj 46/07)	Član 12. Tačka 4. Odluke	količina zagađenja voda u tijeku obračunskog perioda izraženog preko ekvivalentnog broja stanovnika (EBS)	2,00 KM po I ES (ekvivalentni stanovnik) ispuštene vode

PVN za zaštitu voda za uzgoj ribe	Pravilnik o načinu obračunavanja, postupku i rokovima za obračunavanje i plaćanje i kontroli izmirivanja obveza na temelju opće vodne naknade i posebnih vodnih naknada ("Službene novine FBiH" broj: 92/07) Odluka o visini posebnih vodnih naknada ("Službene novine Federacije BiH", broj 46/07)	Član 13. Tačka 4. Odluke	količina uzgojene (prodate) ribe u obračunskom periodu izražene u kilogramima (kg)	0,05 KM po l kg proizvedene ribe
PVN za zaštitu voda za upotrebu vještačkih đubriva	Zakon o vodama (Službene novine Federacije BiH, broj 70/06) Pravilnik o načinu obračunavanja, postupku i rokovima za obračunavanje i plaćanje i kontroli izmirivanja obveza na temelju opće vodne naknade i posebnih vodnih naknada ("Službene novine FBiH" broj: 92/07) Odluka o visini posebnih vodnih naknada ("Službene novine Federacije BiH", broj 46/07)	Član 170. Član 14. Tačka 4.	proizvedena ili uvezene količine vještačkog đubriva u obračunskom periodu izražene u kilogramima (kg)	0,005 KM po l kg proizvedenog ili uvezenog umjetnog gnojiva,
PVN za zaštitu voda za upotrebu hemikalija za zaštitu biljaka	Zakon o vodama (Službene novine Federacije BiH, broj 70/06) Pravilnik o načinu obračunavanja, postupku i rokovima za obračunavanje i plaćanje i kontroli izmirivanja obveza na temelju opće vodne naknade i posebnih vodnih naknada ("Službene novine FBiH" broj: 92/07) Odluka o visini posebnih vodnih naknada ("Službene novine Federacije BiH", broj 46/07)	Član 170. Član 15. Tačka 4.	proizvedena ili uvezene količina kemikalija za zaštitu bilja u obračunskom periodu izražene u kilogramima (kg)	0,075 KM po l kg proizvedene ili uvezene kemikalije za zaštitu bilja.
PVN za vađenje materijala iz vodotoka	Pravilnik o načinu obračunavanja, postupku i rokovima za obračunavanje i plaćanje i kontroli izmirivanja obveza na temelju opće vodne naknade i posebnih vodnih naknada ("Službene novine FBiH" broj: 92/07) Odluka o visini posebnih vodnih naknada ("Službene novine Federacije BiH", broj 46/07)	Član 16. Tačka 5.	izvađeni materijal iz vodotoka.	1,50 KM po m3 izvađenog materijala iz vodotoka.
PVN za zaštitu od poplava	Pravilnik o načinu obračunavanja, postupku i rokovima za obračunavanje i plaćanje i kontroli izmirivanja obveza na temelju opće vodne naknade i posebnih vodnih naknada ("Službene novine FBiH" broj: 92/07) Odluka o visini posebnih vodnih naknada ("Službene novine Federacije BiH", broj 46/07)	Član 17. Tačka 6.	ukupno zaštićena površine poljoprivrednog, šumskog ili građevinskog zemljišta izražene u hektarima (ha)	1. 5,00 KM po l ha zaštićenog poljoprivrednog, šumskog zemljišta ili građevinskog zemljišta,
NAKNADE OD KORIŠTENJA ŠUMA				
Naknada za korištenje opće korisnih funkcija šuma	Zakon o šumama („Službene novine Federacije BiH“, br. 20/02, 29/03 i 37/04)	član 60.	ukupni prihod	0,1%
Naknada za opšte korisne funkcije šume	Uredba o šumama ("Službene novine Federacije BiH", broj: 83/09)	Član 48.	ukupno ostvareni prihod	0,07%
Naknada za korištenje državnih šuma	Uredba o šumama ("Službene novine Federacije BiH", broj: 83/09)	Član 33.	ostvareni prihoda od drveta računajući cijenu drveta na panju i prihoda ostvarenog od nedrvnih šumskih proizvoda	7%

Sredstva za proširenu biološku reprodukciju šuma	Zakon o šumama ("Službene novine FBiH", br. 20/02) Izmjena pravilnika o načinu plaćanja javnih prihoda ("Službene novine FBiH", br. 66/02)	Član 60.	tržišna vrijednost posječenog drveta	Privatni vlasnici šuma plaćaju 15%
NAKNADA/ČLANARINA TURISTIČKIH ZAJEDNICA				
Obavezna članarina turističkih zajednica	Zakon o turističkim udruženjima za promociju turizma u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH“, br. 19/96 i 28/03), Uredba o članarinama u turističkim zajednicama („Službene novine FBiH“, broj 18/09)	član 6.	Osnovica za obračun članarine je ukupan prihod ostvaren u određenim djelatnostima u skladu sa članom 11. Uredbe	Visina članarine zavisi o razredu turističkog mjesta gdje je sjedište ili poslovna jedinica pravnog lica Procentualno prema razredima turističkog mjesta: A- 0,05 B- 0,045 C- 0,04 D- 0,035
POREZ ZA ZAŠTITU OD PRIRODNIH I DRUGIH NESREĆA				
Posebna naknada za zaštitu od prirodnih i drugih nesreća	Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća, „Sl. novine FBiH“, br. 39/03, 22/06 i 43/10) Uputstvo o načinu obračuna i uplati posebne naknade („Službene novine Federacije BiH“; broj 16/08)	Član 180.	Zbir neto plaća zaposlenika u radnom odnosu i svih lica angažiranih po ugovoru o vršenju privremenih i povremenih poslova i po ugovoru o djelu	0,5 %
Posebna naknada za zaštitu od prirodnih i drugih nesreća gdje je osnovica zbirni iznos neto primitaka po osnovu druge samostalne djelatnosti i povremenog samostalnog rada	Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća, „Sl. novine FBiH“, br. 39/03, 22/06 i 43/10) Uputstvo o načinu obračuna i uplati posebne naknade („Službene novine Federacije BiH“; broj 16/08)		zbirni iznos neto primitaka po osnovu druge samostalne djelatnosti i povremenog samostalnog rada	1%
Naknada za izgradnju atomskih skloništa	Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća, „Sl. novine FBiH“, br. 39/03, 22/06 i 43/10)	Član 54. Član 181.	ukupna vrijednosti građevinskog dijela objekta i unutrašnjih instalacija	1%
NAKNADE ZA ZAŠTITU OD POŽARA I VATROGASTVA				
Naknada za vatrogasne jedinice iz premije osiguranja imovine od požara i prirodnih sila	Zakona o zaštiti od požara i vatrogastvu („ Službene novine Federacije BiH“, broj 64/09	Član 137.	premija osiguranja imovine od požara i prirodnih sila	6%
Naknada iz funkcionalne premije osiguranja od autoodgovornosti za vatrogasne jedinice	Zakona o zaštiti od požara i vatrogastvu („ Službene novine Federacije BiH“, broj 64/09	Član 137.	naplaćena funkcionalna premija osiguranja, koja se odnosi na osiguranje motornih vozila	1%
NAKNADE ZA ZAŠTITU OKOLIŠA				
Naknada za zagađivanje zraka koja potiču od tehnoloških procesa, industrijskih pogona, uređaja i objekata koji ispuštaju u zrak SO ₂ , NO ₂ i čvrste čestice (prašinu)	. Zakona o Fondu za zaštitu okoliša ("Službene novine Federacije BiH", br. 33/03) Uredba o vrstama naknada i kriterijumima za obračun naknada za zagađivače zraka ("Službene novine Federacije BiH", broj: 66/11)	Članovi 4.5. i 6. Uredbe	Obveznici plaćanja plaćaju naknadu utvrđenu zbirno za sve ispuste	Visina godišnje naknade za emisije iznosi za: – jednu tonu emisije SO ₂ - 38 KM; – jednu tonu emisije NO ₂ - 36 KM; – jednu tonu emisije čvrstih čestica (prašine) - 170 KM. Izuzetak: naknade za jednu tonu čvrstih čestica (prašine) iz asfaltnih baza iznosi 2350 KM/t.

Posebne naknade za okoliš koje plaćaju pravna lica pri svakoj registraciji motornih vozila	Uredba o posebnim naknadama za okoliš koje se plaćaju pri registraciji motornih vozila ("Službene novine Federacije BiH", broj:14/11)		Obračun naknade vrši se na osnovu podataka o vozilu i obvezniku plaćanja upisanim u isprave vozila, odnosno knjižicu vozila ili saobraćajnu dozvolu.	Različito prema vrsti vozila a u skladu sa članom 2.3.4.5.i 6. Uredbe
NAKNADE ZA CESTE				
Naknada za upotrebu puteva za vozila pravnih lica	Zakona o cestama Federacije BiH ("Službene novine Federacije BiH", broj 12/10 i 16/10), Odluku o visini godišnje naknade za javne ceste koja se plaća pri registraciji motornih i priključnih vozila (Službene novine FBiH, broj 60/06)		Plativo pri registraciji vozila, različito prema vrsti vozila u skladu sa Odlukom	Različito prema vrsti vozila u skladu sa Odlukom
Posebna naknada za službu "Pomoć-informacije na cestama"	Zakona o cestama Federacije BiH ("Službene novine Federacije BiH", broj 12/10 i 16/10) Odluka o službi "pomoć informacije" ("Službene novine Federacije BiH", br.05/11)		Naplaćuje se prilikom registracije cestovnih, motornih i priključnih vozila	Za motocikle, tricikle i četverocikle u iznosu 3,00 KM , Za putničke automobile i autobuse u iznosu 8,00 KM , Za teretna motorna vozila i priključna vozila u iznosu 8,00 KM
Naknada za korištenje zemljišta uz javne ceste	Zakona o cestama Federacije BiH ("Službene novine Federacije BiH", br. 12/10 i 16/10); Uredba o visini naknade za korištenje zemljišta uz javne ceste ("Službene novine Federacije BiH", br.07/11)	član 110 Član 2.	m2	Obveznici: -benzinske stanice s priključkom 6,00 KM/m2 -ostali priključke osim za stambene zgrade 3,00 KM/m2 -autoservisi, ugostiteljski i drugi slični objekti..... 3,00 KM/m2

Konkretni oblici naknada bh entiteta vidljivi su iz naprijed specificiranih naknada kantona FBiH i općina FBiH:

Na nivou Brčko Distrikta BiH, koje ima jedinstvenu administraciju se pojavljuju naknade identične naknadama bh entiteta, kantona i općina,

Kako je vidljivo, naknade na nivou bh entiteta i Brčko Distrikta BiH su po svojoj prirodi:

- ***materijalne (naknade od voda i korištenja voda, naknade od korištenja šuma i dr) i***
- ***nematerijalne (naknade za pokriće troškova kontrole zdravstvene ispravnosti životnih namirnica i predmeta opće upotrebe, naknade za veterinarske i sanitarne preglede životinja i biljaka, naknade za Auto-moto savez RS i dr.).***

Naknade na nivou kantona

Ove naknade se pojavljuju u kantonima Federacije BiH. Premda je teško doći do svih vrsta naknada koje naplaćuje 10 kantona kao samostalnih administrativno-teritorijalnih jedinica

FBiH, evo nekih koje prema budžetu Kantona Tuzla opterećuju privredu BiH. Klasificirane po predmetu oporezivanja, kantonalne naknade se pojavljuju u slijedećim oblicima:

a) Komunalne naknade:

- ***naknade za korištenje poljoprivrednog zemljišta u nepoljoprivredne svrhe,***

b) Naknade za korištenje općih prirodnih materijalnih dobara:

- Naknade za korištenje zemljišta:
  - ***naknade za korištenje poljoprivrednog zemljišta u nepoljoprivredne svrhe.***
- Naknade za korištenje voda:
  - ***posebna vodoprivredna naknada za zaštitu voda koja se plaća pri registraciji motornih vozila,***
  - ***posebna vodoprivredna naknada za iskorištenje voda,***
  - ***posebna vodoprivredna naknada za zaštitu voda,***
  - ***posebna vodoprivredna naknada za izvađeni material iz vodotoka,***
  - ***posebna vodoprivredna naknada za promjenu režima voda,***
  - ***posebna vodoprivredna naknada za zaštitu od poplava.***
- Naknade za korištenje šuma:
  - ***naknada za korištenje šuma,***
  - ***naknada za korištenje opštekorisnih funkcija šuma,***
  - ***sredstva-naknade za biološku reprodukciju šuma,***
  - ***naknada za izdavanje dozvola za krčenje šuma,***
  - ***naknada za ograničenje korištenja šuma,***
  - ***naknade/sredstva za jednostavnu biološku reprodukciju šuma,***
  - ***naknada za promet šuma.***

c) Naknade za zaštitu prirodne okoline kao općeg materijalnog dobra:

- ***naknada zagađivača okoliša pravnih osoba,***
- ***naknada zagađivača okoliša fizičkih osoba,***
- ***naknada korisnika okoliša pravnih osoba,***
- ***naknada korisnika okoliša fizičkih osoba,***
- ***posebne naknade za okolinu koje plaćaju pravne osobe pri svakoj registraciji motornih vozila,***

- **posebne naknade za okolinu koje plaćaju fizičke osobe pri svakoj registraciji motornih vozila..**

d) Naknade za korištenje stvorenih materijalnih dobara:

- Naknade za korištenje puteva:
  - **naknade za korištenje puteva za vozila pravnih lica,**
  - **naknade za korištenje puteva za vozila građana,**
  - **posebne naknade za službu „Pomoć-informacije na cestama”,**
  - **naknade za ceste što se plaćaju za izvanrednu upotrebu javnih cesta (izvanredni prijevoz),**
  - **naknade za ceste što se plaćaju za izvanrednu upotrebu javnih cesta zbog opterećenja i učestalosti vozila (izvanredni prijevoz),**
  - **naknada za korištenje cestovnog zemljišta i sl.**
- Naknade za korištenje Javnih skloništa:
  - **naknade za izgradnju i održavanje javnih skloništa,**

e) Naknade za korištenje stvorenih nematerijalnih dobara:

- **naknade za korištenje podataka premjera i katastra,**
- **naknade za korištenje usluga premjera i katastra,**

f) Posebne naknade za usluge:

- **naknade za veterinarsko -sanitarne preglede,**
- **naknade Crvenog križa od organiziranja manifestacija (sedmica/tjedan borbe protiv tuberkuloze i sl.),**
- **naknade za pregled aerodroma radi dobijanja potvrda aerodromskog operatora,**
- **naknade za utvrđivanje osposobljenosti zrakoplovnog stručnog osoblja, izdavanje odobrenja za rad organa za obuku i zdravstvenih ustanova koje obavljaju ljebarske preglede zrakoplovnog stručnog osoblja i organizacija za održavanje zrakoplova,,**
- **naknade za provođenje operacija zrakoplovima u komercijalne svrhe,**
- **naknade za izvršeni pregled zrakoplova.²¹**

---

²¹ www.tk.kim.ba.

Naknade na nivou općina/opština

Općinske/opštinske naknade donose skupštine općina/opština. Vrste prema predmetu oporezivanja i iznosi ovih naknada prema vrstama usluga su vidljive iz primjera općine Centar Sarajevo, Stari Grad Sarajevo za 2008. i opštine Prijedor za 2006. godinu:²²

a) Komunalne naknade:

- ***naknade za isticanje reklame,***
- ***naknade za isticanje transparentata.***

b) Naknade za korištenje općih prirodnih materijalnih dobara:

- Naknade za korištenje zemljišta:
  - ***za uređenje građevinskog zemljišta,***
  - ***za korištenje građevinskog zemljišta,***
  - ***naknade za zauzimanje javnih površina,***
  - ***naknade za dodijeljeno zemljište,***
  - ***naknade za promjenu namjene poljoprivrednog zemljišta,***
  - ***naknade na osnovu prirodne pogodnosti - renta.***
- Naknade za korištenje voda:
  - ***naknade za izvađeni materijal iz vodotoka,***
- Naknade za korištenje mineralnih sirovina:
  - ***naknade za korištenje mineralnih sirovina.***

c) Naknade za korištenje stvorenih materijalnih dobara:

- ***naknade za izgradnju i održavanje javnih skloništa,***
- ***naknade za zaštitu od požara,***

d) Naknade za korištenje stvorenih nematerijalnih dobara:

- ***naknade za korištenje podataka izmjere katastra,***
- ***naknade za vršenje usluga iz oblasti premjera i katastra.***

e) Naknade za usluge općinske administracije:

- ***naknade za uplate tendera,***

---

²² www.centar.ba; www.starigrad-sarajevo.ba; www.opstinaprijedor.org

- *naknade za tehnički prijem objekata,*
- *naknade za korištenje vozila pravnih lica,*
- *naknade za korištenje vozila građana,*
- *prihodi/naknade od vjenčanja,*
- *prihodi/naknade od usluga pisarnice i šalter sale,*
- *prihodi/naknade od prodatih taksenih maraka,*
- *posebne naknade.*

f) Posebne općinske naknade:

- *naknade - sredstva za finansiranje zaštite od požara,*
- *naknade za učešće građana u realizaciji projekata,*
- *naknade za tehnički pregled vozila,*
- *naknada/članarina turističkih zajednica.*

Ministarstvo finansija Federacije BiH je u 2010. godini najavilo reformu parafiskalnih budžetskih prihoda, uključivo i naknada, koja još uvijek nije dala željene rezultate.

6. Komunalne usluge

Komunalne takse, u skladu sa nazivom naplaćuju lokalni, tj. općinski/opštinski kao komunalni organi.

Administriraju se, kontroliraju i naplaćuju u skladu sa odlukama skupstina opština, koje su nadležne za njihovo uspostavljanje i reguliranje.

Premda je također teško doći do svih vrsta komunalnih taksa koje se slivaju u budžete općina, evo nekih koje, prema praksi općinu BiH²³ opterećuju privredu i građane BiH

- takse za isticanje firme, cca 150,00 KM/godišnje,
- boravišne takse.

a) **Takse za isticanje firme** se, shodno nazivu plaćaju za isticanje tj. postavljanje tabli sa nazivom pravnog lica na odgovarajuće objekte (upravnu zgradu, proizvodni(e) pogon(e), skladište(a) i sl.), što se može donekle tumačiti i pravdati sukladnim principu "žrtva - korist".

Pored niza protuargumenata (ista taksa za male i velike subjekte, uspješne i gubitaše, aktivne i one u postupku gašenja, naplata ukupnog iznosa početkom godine za tekuću godinu i sl.),

²³ <http://bihac.org>

taksa se međutim naplaćuje i u slučaju da se natpis sa firmom uopće ne istakne, tj. po principu automatizma, što je očiti apsurd.

b) **Boravišne takse** uvode organi lokalne samouprave, na osnovu svojih odluka. Administriranje u smislu ispostave rješenja, evidencije naplate i kontrole naplate sprovodi organ lokalne samouprave. Eventualnu prinudnu naplatu, uz zatezne kamate i druge troškove vrši nadležna Poreska uprava.

7. Takse

Takse predstavljaju parafiskalni izvor budžetskih prihoda države koje privreda i građani plaćaju za izvršenje različitih usluga državne administracije (izdavanje različitih vlasničko-pravnih i korisničkih dokumenata vezanih za imovinu, prihode, radno-pravni i poslovni status i sl.). Karakterizira ih:

- ***plaćaju se samo za nematerijalne usluge državnih organa,***
- ***plaćaju se po zahtjevu korisnika usluga tj. prilikom njihovih obraćanja nadležnim državnim organima za izvršenje određenih usluga i time dobrovoljno,***
- ***neizdašne su tj. u odnosu na druge izvore su bilansno zanemarljive,***
- ***neelastične su, tj. neprilagodljive vrijednosti predmeta usluge, budući u osnovi predstavljaju uprosječavanja i time uopćavanja za sve moguće slučajeve određenih vrsta usluga,***
- ***predstavljaju davanje u novcu, koje može biti:***
  - ***direktno, u gotovom novcu uz izdavanje priznanice i***
  - ***indirektno, putem taksenih marki i taksenih formulara,***
- ***predstavljaju veoma star oblik javnih prihoda,***
- ***savremene države ih, zbog njihovih brojnih manjkavosti zamenjuju porezima.***

U skladu sa administrativno-teritorijalnim ustrojem i time nadležnostima, takse po raznim osnovama nisu također jedinstvene na cijelom teritoriju Bosne i Hercegovine. Shodno općoj klasifikaciji, u BiH se pojavljuju slijedeće tri (3) skupine taksa kao izvora budžetskih prihoda i direktnih poreza za usluge koje izvršavaju tj. pružaju nadležni državni organi privredi i građanima. To su:

- ***administrativne,***
- ***sudske i***
- ***komunalne.***

Administrativne takse, shodno ustroju BiH i time podijeljenim nadležnostima se pojavljuju kao:

- **općinske/opštinske,**
- **kantonalne,**
- **entitetske i**
- **državne.**

Kantonalne administrativne takse se pojavljuju u kantonima Federacije BiH. Premda je teško doći do svih vrsta taksi koje naplaćuje 10 kantona kao samostalnih administrativno-teritorijalnih jedinica F BiH, evo nekih koje opterećuju privredu i građane BiH:

- **taksa za pretvaranje poljoprivrednog u građevinsko zemljište,**
- **taksa za veterinarsko-sanitarne preglede životinja i biljaka,**
- **taksa za ovjeru političkih stranaka 1.00 - 15.000 KM**

Entitetske takse, u skladu sa nazivom uvode i naplaćuju entiteti kao samostalne administrativno - upravne i teritorijalne jedinice BiH.

Premda je također teško doći do svih vrsta taksi koje naplaćuje Federacija BiH i RS, evo nekih koje opterećuju privredu BiH:

- **za izdavanje uvjerenja o zdravstvenom stanju životinja,**
- **za izvršene veterinarsko-sanitarne preglede,**
- **za pokriće troškova kontrole kvaliteta poljoprivrednih proizvoda u vanjskom prometu,**
- **za veterinarske i sanitarne preglede životinja i biljaka,**
- **za uređenje građevinskog zemljišta,**
- **za razvoj turizma,**
- **za eksploataciju šuma,**
- **za korištenje puteva,**
- **za izgradnju atomskih skloništa.**

TAKSE				
Naknade za pokriće troškova kontrole zdravstvene ispravnosti životnih namirnica i predmeta opće upotrebe,	Zakona o kontroli kakvoće, određenih proizvoda pri uvozu i izvozu ("Službene novine Federacije BiH", broj 21/97), Odluka o visini i načinu plaćanja naknade za kontrolu kvaliteta nekih proizvoda koji su namijenjeni za uvoz ili izvoz "Službene novine FBiH", broj: 24/98,15/01)			u zavisnosti od proizvoda
Federalna taksa i naknada za pokrivanje troškova kontrole kvaliteta za poljoprivredne proizvode za prodaju u inostranstvu	Zakona o kontroli kakvoće, određenih proizvoda pri uvozu i izvozu ("Službene novine Federacije BiH", broj 21/97), Odluka o visini i načinu plaćanja naknade za kontrolu kvaliteta nekih proizvoda koji su namijenjeni za uvoz ili izvoz "Službene novine FBiH", broj: 24/98,15/01)			u zavisnosti od proizvoda

Naknade za veterinarske i sanitarne preglede i izdavanje uvjerenja o zdravstvenom stanju životinja i biljaka,	Zakon o veterinarstvu ("Službene novine Federacije BiH", broj 46/00)			
Naknade za obavezni zdravstveni pregled bilja	Zakon o zaštiti zdravlja bilja („Službeni glasnik BiH” br. 23/03)	Član 58.		Za kontrole se plaća posebna taksa. Uprava ZZB propisuje visinu posebne takse, vrste i količinu biljki, biljnih proizvoda i reguliranih objekata, kao i način plaćanja.
Naknade za isticanje reklame	Zakon o principima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća, „Sl. novine FBiH“, br. 49/06);	Član 37.		jedinice lokalne samouprave donose propise o naknadama kao što su naknade za isticanje reklame i slično
Naknada za korišćenje gradskog građevinskog zemljišta	Zakonom o građevinskom zemljištu („Službene novine Federacije BiH“, broj: 67/05)	Član 74.	prema jedinici površine zemljišta (m2),	prema jedinici izgrađene korisne površine u iznosu od 0,01 %-Rješenje o visini donosi općinski organ uprave
Federalna administrativna taksa	Zakon o federalnim administrativnim taksama i federalnoj administrativnoj tarifi, ("Službene novine FBiH", br. 6/98; 8/00)	član 3		od 7KM do 700,00KM
Putničke takse – naknade za unapređenje avio prometa u Federaciji BiH	Odluka o putničkoj taxi – naknadi za razvoj i unapređenje avio-prometa u Federaciji BiH			20,00 KM po odlazećem putniku
Federalna taksa za korišćenje autocesta (cestarina)	Odluka o davanju saglasnosti Federalnom ministarstvu prometa i komunikacija za utvrđivanje postupka i načina organizovanja i upravljanja zaštitinim pojasom ("Službene novine FBiH 74/07) Pravilnik o sistemu naplate cestarina na autocestama i objektima sa naplatom u FB iH Odluka o naplati takse za korišćenje autoceste A1("Službene novine FBiH", br. 17/08)			Kategorija I – 2,00 KM Kategorija II – 4,50 KM Kategorija III – 7,00 KM Kategorija IV – 9,00 KM
Federalna sudska taksa	Zakon o sudskim taksama u procesima pred vrhovnim sudom („Službene novine FBiH“ br. 48/99)			od 2 KM za kopiranje dokumenta do KM 200, za presudu u slučaju
Naknada za troškove postupka distribucije bilateralnih transportnih dozvola dodijeljenih domaćim prevoznicima	Zakon o cestama – državni Pravilnik o kriterijima, postupku i načinu raspodjele stranih dozvola za prevoz tereta domaćim prevoznicima ("Službeni glasnik BiH", br. 35/02)			
Naknade za priređivanje igara na sreću	Zakon o igrama na sreću ("Službene Novine FBiH", br. 1/02),	čl. 86.		<i>Za automate:</i> - odobrenje 50000 KM - za 20 automata: 20,000,00 KM - za svaki daljni automat: 500,00 KM - za produženje odobrenja: 10,000,00 KM <i>Za kasino:</i> - odobrenje za otvaranje 500,000,00 KM- za odobrenje pravila jedne igre: 1000,00 KM - za odobrenje pravila rada kasina: 1000,00 KM - za produženje odobrenja: 100,000,00 KM <i>Za kladionice:</i>

				izdavanje odobrenja 50,000,00 KM - za odobrenje pravila igre: 1000,00 KM - za otvaranje svake nove lokacije: 10,000,00 KM - za produženje odobrenja: 10,000,00 KM <i>Za tombolu-bingo u zatvorenom prostoru:</i> - za odobrenje za privređivanje igre 5000,00 KM -za odobrenje pravila igre 500,00 KM - za produženje odobrenja 1000,00 KM
--	--	--	--	---

Opća karakteristika prakse većine ovih taksa je da ne slijede princip "žrtva - korist", budući obveznici uplate nerijetko pored plaćanja takse plaćaju također i izdatke za uređenje građevinskog zemljišta objekata koje grade i sl.

Po logici principa "žrtva - korist", shodno kome se ponaša i shodno kome se ekonomski razvio razvijeni zapadni svijet, takse za razvoj turizma, za eksploataciju šuma, za korištenje puteva i mnoge druge bi, u skladu sa nazivom trebale biti upotrijebljene za namjene prema predmetu oporezivanja. Odnos ostvarenih prihoda po ovom osnovu i stanje razvoja turizma, zaštite šuma, održavanja puteva i dr. oblasti zorno dokazuje da se ne poštuju osnovna taksena načela i da time takse kao izvori budžetskih prihoda u svrhu finansiranja svrsishodnih izdataka za zadovoljenje općih društvenih potreba nadležnih državnih organa ne opravdavaju svoje postojanje.

Posebno i time očito su postale apsurdne i arhaične takse za izgradnju atomskih skloništa. Ovo budući BiH nije niti će ikada biti nuklearna sila i time potencijalno žarište atomskog rata. S druge strane, nedavno ratno vrijeme je pokazalo da ova skloništa po svojoj graditeljskoj konstrukciji, rasporedu lokacija, načinu održavanja i sl. ne mogu ni blizu poslužiti svojoj svrsi. Poratno pak vrijeme je pokazalo da su mnoga od ovih objekata, u zavisnosti od atraktivnosti i tržišne kurentnosti postali ili izvori basnoslovnih zarada političkih moćnika koji su ih neovlašteno zaposjeli i u njima organizirali različite biznise ili ih pak izdaju uz enormno visoke zakupnine bez adekvatnog ili pak bilo kakvog obeštećenja države ili pak teret državi za njihovo očuvanje od totalne devastacije i uništenja.

Administrativne takse na nivou BiH

Takse na nivou BiH uvodi i naplaćuje država BiH. Premda je također teško doći do svih vrsta taksi koje se slivaju u budžet BiH, evo nekih od najkarakterističnijih koje opterećuju privredu i građane BiH:

- **transportne dozvole,**

- **podnošenje carinske dokumentacije na pregled i ovjeru (5,00 KM za graničnu prijavu),**
- **na izdavanje putnih isprava (pasoši i vize) i njihovo produžavanje,**
- **na različita rješenja državnih organa.**
-

Sudske takse u BiH

Sudske takse naplaćuju sudovi svih nivoa administrativno-teritorijalne organizacije države BiH tj. općinski, kantonalni, entitetski, Sud Brčko Distrikt BiH i Sud BiH.

Premda je također teško doći do svih vrsta taksi koje se slivaju u budžete navedenih administrativno-teritorijalnih dijelova BiH, evo nekih koje, prema praksi RS opterećuju privredu i građane BiH:²⁴

a) U sudskom postupku:

- **za podnošenje tužbe,**
- **za podnošenje žalbe,**
- **za podnošenje podneska,**
- **za preuzimanje presude suda,**
- **za izdavanje rješenja o dozvoli izvršenja,**
- **za sudsko poravnanje.**

Visina se određuje procentualno od visine tužbenog zahtjeva i iznosi cca 5%, stim što se po konačnoj odluci suda prevaljuje na stranu koja izgubi spor.

b) U vanparničnom postupku

- **za podnošenje prijedloga,**
- **za pokretanje postupka,**
- **za raspravu o zaostavštini,**
- **za sastavljanje, čuvanje i vraćanje testamenta,**
- **za diobu imovine.**

²⁴ www.blic.net/pravna pomoć/pravni savjeti/sudske takse/

8. Javne nabavke

Besplatna tenderska dokumentacija bi pozitivno djelovalo i na one potencijalne ponuđače koji žele prije preuzimanja tenderske dokumentacije da pogledaju uslove, a naročito sadržaj robne specifikacije, što mnogi ugovorni organi omogućuju isključivo u svojim prostorijama, pa je apsolutno neprimjereno da pojedini potencijalni ponuđači putuju na relaciji Mostar – Bijeljina - Banja Luka – Bihać - Sarajevo i druga mjesta ili da otkupljuju dokumentaciju koja dostiže i do 1.500 KM. Navedena ponašanja pojedinih ugovornih organa jasno ukazuje da time favorizuju protežiranog ponuđača i da ih ostali faktički i ne zanimaju. Stav Agencije i pojedinih ugovornih organa koji su skloni nezakonitim ponašanjima i koruptivnim radnjama, da je za ugovorni organ bitno da se ne zna koliko i koji će ponuđači stvarno učestvovati u konkretnoj nabavci, krajnje je neprimjereno jer često potencijalni ponuđači koji i otkupe tendersku dokumentaciju ne učestvuju u istoj, pa očito izvjestan problem ostaje unaprijed protežiranom ponuđaču da čini znatno veći napor u pokušajima da izdogovara visine cijena sa znatno većim brojem ponuđača, svakako na štetu javnih sredstava. Objektivno posmatrano u predloženom Nacrtu jasno postoje brojne mogućnosti koje će svakom ugovornom organu koji to želi omogućiti provođenje Pregovaračkog postupka bez objavljivanja obavještenja o nabavci i time širom otvoriti vrata za dogovor oko visine cijena, odnosno za korupciju.

10. Opterećenje po osnovama zakona i kolektivnih ugovora

- ***Kolektivni ugovor***
- ***Zakon o radu***
- ***Zakon o unutrašnjoj trgovini***
- ***Zakon o zaštiti na radu***
- ***Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju invalida***
- ***Zaštita potrošača***
- ***Zakon o autorskim pravima***

VRSTA OPTEREĆENJA	ZAKONI I DRUGI PRAVNI PROPISI NA OSNOVU KOJEG SE REGULIRA OPTEREĆENJE	ČLAN NA OSNOVU KOJEG SE REGULIRA	OSNOVICA ZA OBRAČUN	IZNOS
OPTEREĆENJA NA OSNOVU ZAKON O RADU I KOLEKTIVNIH UGOVORA				
Zakon o radu ("Sl. Novine FBiH" br. 43/99, 32/00, 29/03)				
Otpremnina u slučaju otkaza	Zakon o radu ("Sl. Novine FBiH" br. 43/99, 32/00, 29/03)	Član 100.	Otpremnina se određuje u zavisnosti od dužine prethodnog neprekidnog trajanja radnog odnosa	Utvrđuje se kolektivnim ugovorom, pravilnikom o radu ili ugovorom o radu (ne može biti iznos manji od 1/3 prosječne mjesečne plaće

OPĆI KOLEKTIVNI UGOVORA ZA TERITORIJU FBiH („ Sl. Novine FBiH“ broj 54/05, 62/08)

Najniža plaća	Opšti Kolektivni ugovor za teritoriju FBiH („ Sl. Novine FBiH“ broj 54/05, 62/08) Odluka o utvrđivanju najniže satnice („ Sl. Novine FBiH“ broj 22/08)	Član 8. i 9. Član 1.	najniža bruto satnica u iznosu od 3,26 KM najniža neto satnica u iznosu od 1,95 KM.	573,00 KM bruto 343,00 KM neto
Naknada za prekovremeni rad	Opšti Kolektivni ugovor za teritoriju FBiH („ Sl. Novine FBiH“ broj 54/05, 62/08)	Član 12.	Najmanje 30 % od bruto satnice	
Naknada za noćni rad	Opšti Kolektivni ugovor za teritoriju FBiH („ Sl. Novine FBiH“ broj 54/05, 62/08)	Član 12.	Najmanje 30 % od bruto satnice	
Naknada za rad na dan sedmičnog odmora	Opšti Kolektivni ugovor za teritoriju FBiH („ Sl. Novine FBiH“ broj 54/05, 62/08)	Član 12.	Najmanje 20 % od bruto satnice	
Naknada za rad u dane praznika koji su po zakonu neradni dani	Opšti Kolektivni ugovor za teritoriju FBiH („ Sl. Novine FBiH“ broj 54/05, 62/08)	Član 12.	Najmanje 50 % od bruto satnice	
Povećanje plaće za godine radnog staža	Opšti Kolektivni ugovor za teritoriju FBiH („ Sl. Novine FBiH“ broj 54/05, 62/08)	Član 13.	Osnovna plata se uvećava za svaku godinu provedenog radnog staža kod tog poslodavca za 0,6%	0,6% Povećanje ne može biti veće od 20% plaće
Naknada u slučaju smrti zaposlenika usljed nesreće na poslu i teškog profesionalnog oboljenja	Opšti Kolektivni ugovor za teritoriju FBiH („ Sl. Novine FBiH“ broj 54/05, 62/08)	Član 15 .	Prosječna plaća u FBiH prema posljednjim objavljenim podacima Zavoda za statistiku FBiH	Najmanje 3. prosječne plaće
Naknada u slučaju smrti zaposlenika ili teške invalidnosti zaposlenika koji nisu posljedica nesreće na poslu i u slučaju smrti člana uže porodice	Opšti Kolektivni ugovor za teritoriju FBiH („ Sl. Novine FBiH“ broj 54/05, 62/08)	Član 15 .	Prosječna plaća u FBiH prema posljednjim objavljenim podacima Zavoda za statistiku FBiH	Najmanje 2. prosječne plaće
Naknada za ishranu u toku radnog vremena (topli obrok)	Opšti Kolektivni ugovor za teritoriju FBiH („ Sl. Novine FBiH“ broj 54/05, 62/08)	Član. 17.	Prosječna neto plaća u FBiH prema posljednjim objavljenim podacima Zavoda za statistiku FBiH	Najmanje 20 % prosječne neto plaće
Naknada za prevoz na posao i sa posla	Opšti Kolektivni ugovor za teritoriju FBiH („ Sl. Novine FBiH“ broj 54/05, 62/08)	Član. 18.	U skladu sa Pravilnikom i ugovorom o radu	Najmanje 53,00 KM
Regres za godišnji odmor	Opšti Kolektivni ugovor za teritoriju FBiH („ Sl. Novine FBiH“ broj 54/05, 62/08)	Član 19.	Prosječna neto plaća svih zaposlenih ostavrenih kod poslodavca u mjesecu koji prethodi godišnjem odmoru	50 %
Naknada za vrijeme bolesti	Opšti Kolektivni ugovor za teritoriju FBiH („ Sl. Novine FBiH“ broj 54/05, 62/08)	Član 20.	U skladu sa Zakonom	

Otpremnina prilikom odlaska u penziju	Opšti Kolektivni ugovor za teritoriju FBiH („Sl. Novine FBiH“ broj 54/05, 62/08)	Član 21.	Prosječna plaća u FBiH prema posljednjim objavljenim podacima Zavoda za statistiku FBiH	Najmanje u visini tri prosječne plaće
Otpremnina u slučaju otkaza	Zakon o radu („Sl. Novine FBiH“ br. 43/99, 32/00, 29/03) Opšti Kolektivni ugovor za teritoriju FBiH („Sl. Novine FBiH“ broj 54/05, 62/08)	Član 100. Član 22.	Prosječna mjesečna plaća isplaćena zaposleniku u posljednja tri mjeseca	Najmanje 1/3
Pravo na dnevnicu prilikom službenog putovanja	Opšti Kolektivni ugovor za teritoriju FBiH („Sl. Novine FBiH“ broj 54/05, 62/08) Uredba Vlade FBiH Granski kolektivni ugovori	Član 23.	U skladu sa granskim kolektivnim ugovorom	Kolektivni ugovor o pravima i obavezama poslodavaca za djelatnost proizvodnje i prerade metala u FBiH (u zemlji 10% od prosječne plaće isplaćene u FBiH, u inostranstvu u skladu sa Uredbom Vlade FBiH); Kolektivni ugovor o pravima i obavezama poslodavaca iz oblasti prometa na teritoriji FBiH (u zemlji 5 % od prosječne plaće isplaćene u FBiH, u inostranstvu u skladu sa Uredbom Vlade FBiH
Naknada za rad na terenu	Opšti Kolektivni ugovor za teritoriju FBiH („Sl. Novine FBiH“ broj 54/05, 62/08) Granski kolektivni ugovori	Član 25.	U skladu sa granskim KU	Kolektivni ugovor o pravima i obavezama poslodavaca za djelatnost proizvodnje i prerade metala u FBiH (od 20%-70% visine dnevnice u zavisnosti od obezbjeđenja uslova na terenu); Kolektivni ugovor o pravima i obavezama poslodavaca iz oblasti prometa na teritoriji FBiH (75% utvrđenog iznosa dnevnice)
Naknada troškova zbog odvojenog života porodice	Opšti Kolektivni ugovor za teritoriju FBiH („Sl. Novine FBiH“ broj 54/05, 62/08)	Član 24.	U skladu sa granskim KU	Kolektivni ugovor o pravima i obavezama poslodavaca za djelatnost proizvodnje i prerade metala u FBiH (50% prosječne plaće u FBiH) Kolektivni ugovor o pravima i obavezama poslodavaca iz oblasti prometa na teritoriji FBiH (70% prosječne plaće u FBiH)

Bosna i Hercegovina danas stoji pred izazovom daljeg pridruživanja u EU. Stupanje na snagu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju je prvi u nizu. Iza ovog dolazi sticanje statusa kandidata i otvaranja pregovora po poglavljima pravne stečevine EU, za što je dobra ocjena

sprovođenja SSP-a/Privremenog sporazuma i prioriteta iz Evropskog partnerstva ključna. Sticanju statusa kandidata prethodi podnošenje zahtjeva za članstvo čije je razmatranje i konačno odobrenje praćeno ocjenom spremnosti zemlje na pristupanje u EU kroz prihvatanje i ispunjavanje uslova za članstvo za svrhu čega će se BiH dostaviti upitnik.

Odgovori na pitanja iz upitnika daju cjelovit pregled stanja u zemlji u više oblasti. Ranije definisana potreba za jačanjem institucionalne koordinacije na tehničkoj i političkoj razini bit će ključna za adekvatno udovoljavanje obavezama koje dostavljanje upitnika i tražene povratne informacije nose sa sobom. Kada se BiH konačno dodijeli status kandidata, obaveze će se u daljem procesu pridruživanja usložiti, imajući u vidu da to podrazumijeva otvaranje pregovora po pojedinim poglavljima pravne stečevine Evropske unije što iziskuje velika finansijska, kao i ulaganja u naobrazbu i adekvatnu pripremu u proces pregovaranja uključenih kadrova. U tom kontekstu, jačanje administrativnih kapaciteta na svim nivoima organizacije vlasti u BiH poštujući njenu ustavnu strukturu i nadležnosti entitetskog i državnog nivoa predstavlja beskompromisnu obavezu koju za sobom povlači proces evropskih integracija.

Zaključak

Održivi razvoj je ideja vodilja za 21. vijek. Postignuti konsenzus označava neophodnost okolinskog, ekonomskog i socijalno pravednog razvoja u interesu sadašnjih i budućih generacija. U središtu konsenzusa je uvažavanje triju dimenzija: okolinske, ekonomske i socijalne, koje se moraju posmatrati sa jednakim uvažavanjem u sklopu lokalnih, regionalnih i nacionalnih strategija održivog razvoja kao i međunarodnih sporazuma postignutih u okviru globalnog upravljanja radi postizanja održivog razvoja.

Kod **osnaživanja makro stabilnosti ekonomije** treba omogućiti poboljšanje funkcionisanja vanjskog sektora, unapređenje javnih finansija i finansijskih tržišta. Makro stabilnost se može održati prvenstveno jačanjem izvozne aktivnosti ekonomije, jačim uključivanjem u regionalne i globalne ekonomske integracije te tako osiguranjem bržeg rasta dohotka od rasta javnih rashoda.

Povećanja konkurentnosti će biti adekvatno kada se omogući razvoj klusterskih inicijativa, poboljšanje kompetencija ljudskih resursa, razvoj naučno-tehnološke i poslovne infrastrukture te uspostavljanje jedinstvenog ekonomskog prostora. Povećanje konkurentnosti će se povećati identifikovanjem domaćih poslovnih lanaca, jačanjem njihove istraživačke i razvojne aktivnosti kroz postojanje adekvatno obrazovne radne snage te podrške naučnih i poslovnih infrastrukture i jačanjem izvozne funkcije kroz čvrste i fleksibilne veze unutar klusterskih grupa preduzeća.

Kod održivog razvoja mora se aktivirati brži i efikasniji napredak poljoprivrede i ruralni razvoj, poboljšanje upravljanja okolišem, razvoj okolinske infrastrukture i potencijali obnovljivih izvora energije te unapređenje transportne infrastrukture i telekomunikacija.

Zapošljavanja podrazumijeva brže stvaranje radnih mjesta kroz razvoj malih i srednjih preduzeća, bolje funkcionisanje tržišta rada i aktivne politike zapošljavanja te razvoj više adekvatnog strukovnog obrazovanja. Neophodno je takvim politikama doprinosti podvostručenju stope zaposlenosti i tako je dovesti do nivoa tolerantnog za EU društvo.

Na području EU integracija BiH ima za cilj sticanje statusa kandidata za članstvo u EU do kraja 2010. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju bi mogao stupiti na snagu do sredine 2011. Privremeni/Prelazni sporazum bi bio zamijenjen Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju, a odredbe o prostoru slobodne trgovine bi bile realizovane u predviđenom roku, tj. do 1. jula 2013. Tokom perioda implementacije Razvojne strategije u BiH će vjerovatno biti donesena odluka o još jednom ciklusu Evropskog partnerstva, moguće 2011. Pristupni pregovori neće biti otvoreni prije 2013. godine, tako da se može pretpostaviti da će Evropsko partnerstvo biti zamijenjeno Pristupnim partnerstvom izvan vremenskog okvira implementacije Razvojne strategije.

Socijalna uključenost predstavlja šesti cilj Strategije razvoja, ali je i poseban dokument sa naslovom „Strategija socijalnog uključivanja“. Razlozi ovakvog pristupa su slijedeći: (1) problemi ranjivih i socijalno isključenih grupa društva su složeni, te stoga i pristup politikama usmjerenih ka socijalnom uključivanju zahtijevaju drugačiji pristup, (2) proces EU integracija nameće obavezu (sticanjem statusa zemlje kandidata) pripreme Memoranduma o zajedničkom uključivanju tzv. JIM-a u prvom koraku za čiju izradu će kao osnov poslužiti Strategija socijalnog uključivanja, i (3) priprema Strategije socijalnog uključivanja BiH i njena implementacija veoma je važan korak naprijed i značit će reformu socijalnog sektora.

Rezimirajući sve do sada rečene a na osnovu analize aktuelne situacije u BiH može se konstatovati da se privrednici suočavaju sa ogromnim brojem formalizovanih administrativnih i finansijskih obaveza u želji da održe i razviju svoju poslovnu djelatnost. Privreda BiH nije konkurentna iz više razloga pri čemu su ključni mali broj kvalitetnih proizvoda za plasman na inostrano tržište, i neodgovorni odnos Vlade prema vlasnicima preduzeća i preduzetnicima.

Privreda BiH opterećena je mnogim materijalnim i nematerijalnim obavezama od kojih su najproblematičnije sljedeće:

- ***Desetine materijalnih obaveza plaćanja po raznim osnovama, većina od tih plaćanja su na mjesečnom nivou,***
- ***Da bi preduzeće nesmetano obavljalo djelatnost neophodno je da se pridržava preko 20 zakona vezanih za plaćanje raznih fiskalnih i parafiskalnih dažbina i oko 30 zakona kojima su, ako ih se ne pridržava, predviđene kaznene odredbe,***
- ***Preduzeće je dužno da u toku godine preda preko 150 raznih prijava i obrazaca,***
- ***Kamatne stope na kredite su duplo veće od kamata u EU,***
- ***Porezi i doprinosi na lična primanja su jednaki ili veći od onih u okruženju,***

- ***Rigorozni uslovi za dobijanje kredita***
- ***Skuplje tarife komunalnih usluga (el. energija, voda, grijanje) za 50% od domaćinstva***

Cilj analize je prikazati kolika su opterećenja privrede kroz fiskalne i parafiskalne obaveze. Mnoge od njih su opravdane i njihovo ispunjavanje omogućava rad državnih službi koje su neophodne između ostalog i za funkcionisanje privrede. Međutim, s druge strane, ova analiza je pokazala i brojna nepotrebna rješenja koja otežavaju poslovanje a pogoduju nefunkcionalnom birokratskom aparatu.

Ukoliko se želi razviti perspektivna, konkurentna i tržišno orijentisana privreda BIH, Vlada ne može uzimati više nego što privrednici mogu ponuditi i dati po osnovu različitih indirektnih i direktnih poreza, parafiskalnih nameta, raznih такси i drugih dažbina. S druge strane, treba razvijati partnerski odnos između poslodavaca, radnika i sindikata na principima uzajamnog razumijevanja i povjerenja. Samo tako će za poslodavce stvoriti poslovno okruženje koje će ih stimulisati da rade punim kapacitetom i time obezbijede dovoljno sredstava za sebe i druge.

ANALIZA OPTEREĆENJA PRIVREDE REPUBLIKA SRPSKA

**Analizu pripremili;
mr. Predrag Duduković, autor
Saša Grabovac, dipl. oec, saradnik**

Banja Luka 2011.god.

Sadržaj:

- 1. Uvod**
- 2. Stanje u privredi Republike Srpske**
  - 2.1. Pregled BDP-a u zadnjih pet godina
  - 2.2. Stope rasta industrijske proizvodnje
  - 2.3. Zaposlenost i nezaposlenost
  - 2.4. Strane investicije
  - 2.5. Uvoz i izvoz
  - 2.6. Bankarski sektor
  - 2.7. Naplata potraživanja
  - 2.8. Nelikvidnost
- 3. Analiza fiskalnih i parafiskalnih davanja na nivou Republike Srpske**
  - 3.1. Direktni porezi
    - 3.1.1. Porez na dobit
    - 3.1.2. Porez na imovinu
    - 3.1.3. Porez na nepokretnosti
    - 3.1.4. Republička taksa
    - 3.1.5. Komunalna taksa
    - 3.1.6. Doprinos za vodoprivredu
    - 3.1.7. Doprinos za zaštitu šuma
    - 3.1.8. Doprinos za protivpožarnu zaštitu
  - 3.2. Opterećenje ličnih dohodaka
    - 3.2.1. Porezi i doprinosi
      - 3.2.1.1. Analiza tereta na neto zaradu i poređenje sa okruženjem (Srbija, Hrvatska)
      - 3.2.2. Obaveze po osnovu Opšteg kolektivnog ugovora
- 4. Opterećenje po osnovu ostalih zakona**
  - 4.1. Zakon o metrologiji u Republici Srpskoj
  - 4.2. Zakon o zaštiti na radu i zaštiti od požara
  - 4.3. Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju invalida
  - 4.4. Zakon o fiskalnim kasama
  - 4.5. Zakon o računovodstvu i reviziji
  - 4.6. Uredba o uslovima i načinu plaćanja gotovim novcem
  - 4.7. Članarine privrednim komorama
  - 4.8. Visine kazni
- 5. Ostala opterećenja**
  - 5.1. Komunalne usluge
    - 5.1.1. Električna energija
    - 5.1.3. Odvoz smeća
    - 5.1.4. Grijanje
    - 5.1.5. PTT usluge
  - 5.2. Takse
    - 5.2.1. Sudske takse
    - 5.2.2. Republičke administrativne takse
    - 5.2.3. Gradske administrativne takse
  - 5.3. Javne nabavke
    - 5.3.1. Cijena koštanja dokumentacije za prijavu na postupak javnih nabavki
  - 5.4. Troškovi kapitala
    - 5.4.1. Kamate
    - 5.4.2. Provizije banaka na transakcije
- 6. Kalendar obaveza za predaju poreskih i drugih prijava**
- 7. Primjer proizvodnog preduzeća XY**
- 8. Zaključak**

1. Uvod

U BiH postoje tri pravna i ekonomska sistema i to Federacija BiH, Republika Srpska i Brčko distrikt. U zavisnosti od teritorije na kojoj posluju poslodavci su izloženi ogromnim fiskalnim i parafiskalnim opterećenjima. Opterećenje poslodavaca u BiH je najveće ne samo ako ga poredimo sa zemljama EU, nego i sa zemljama okruženja.

Poslujući u takvom okruženju, bh. poslodavci su potpuno nekonkurentni u odnosu na poslodavce iz okruženja, a pogotovo u odnosu na poslodavce iz zemalja EU. Nivo nezaposlenosti je najveći u Evropi i iznosi 43% i kao takav veoma je destimulativan za otvaranje novih radnih mjesta. Iako su plate u BiH niže nego u zemljama EU, ipak ovolika fiskalna i parafiskalna opterećenja destimulativno djeluju i na privlačenje stranih investicija.

2. Stanje u privredi Republike Srpske

2.1. Pregled BDP-a u zadnjih pet godina

Bruto domaći proizvod, kao najvažniji makroekonomski pokazatelj, u periodu od 2005. do 2008. godine, u Republici Srpskoj bilježi nominalni i realni rast.

Posmatrano sa proizvodne strane, nominalnom rastu bruto domaćeg proizvoda u periodu od 2005. do 2008. godine najviše su doprinijela područja trgovine, poljoprivrede, građevinarstva, prerađivačke industrije i aktivnosti u vezi s nekretninama, dok su glavni nosioci realnog rasta poljoprivreda, saobraćaj, građevinarstvo i prerađivačka industrija.

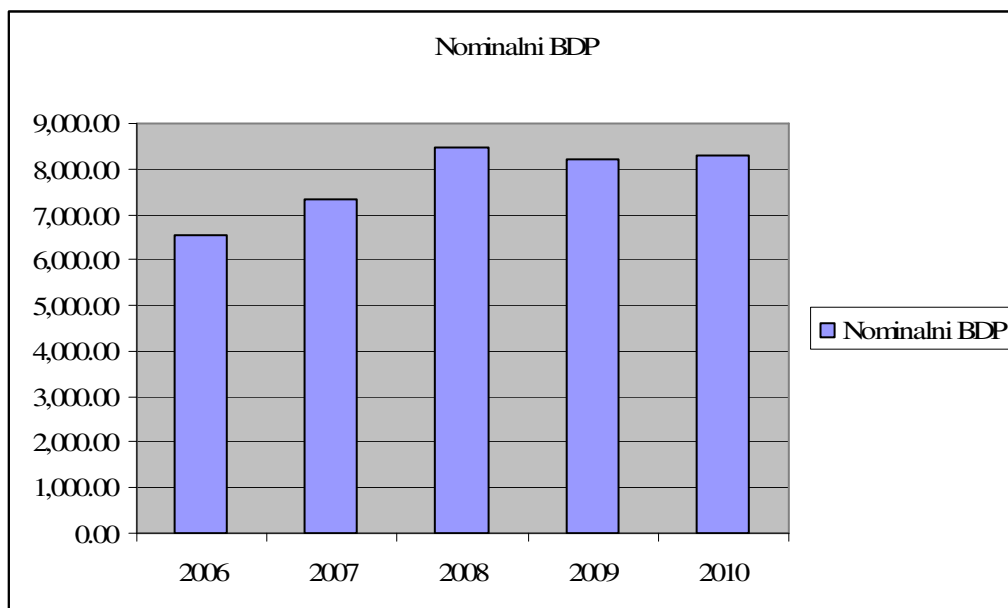
U 2009. godini u odnosu na prethodnu godinu, prvi put je zabilježen pad bruto domaćeg proizvoda, nominalno za 3,1% i realno za 3,0% najviše zbog pada zabilježenog u područjima trgovina 11,7%, vađenje ruda i kamena 10,4% i građevinarstvo 6,0%. Ovaj pad je u značajnoj mjeri posljedica svjetske ekonomske krize. U 2010. godini dolazi do blagog oporavka sa pozitivnom stopom rasta BDP-a.

Tabela 1. BDP u periodu 2006 - 2010. godina

Red. br.	Indikator	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
	Realni sektor					
1.	Nominalni BDP (u milionima KM)	6,543.7	7,351.0	8,489.3	8,223.0	8,307.0
2.	BDP, nominalna stopa rasta u %, (g/g)	13,5	12,3	15,5	-3,1	1,0
3.	BDP, realna stopa rasta u %, (g/g)	6,0	6,7	6,2	-3,0	0,8
4.	Stanovništvo (procjena, hiljade)	1.444,0	1.440,0	1.437,8	1.435,2	1.433,0
5.	BDP per capita (u KM)	4.533,0	5.106,0	5.906,0	5.730,0	5.797,0

Izvor: Republički zavod za statistiku, <http://www.irbrs.net/statistika.aspx?tab=2&god=2006&lang=lat>, 08.11.2011

Grafikon 1. Nominalni BDP u periodu 2006 - 2010. godina

2.2. Stope rasta industrijske proizvodnje

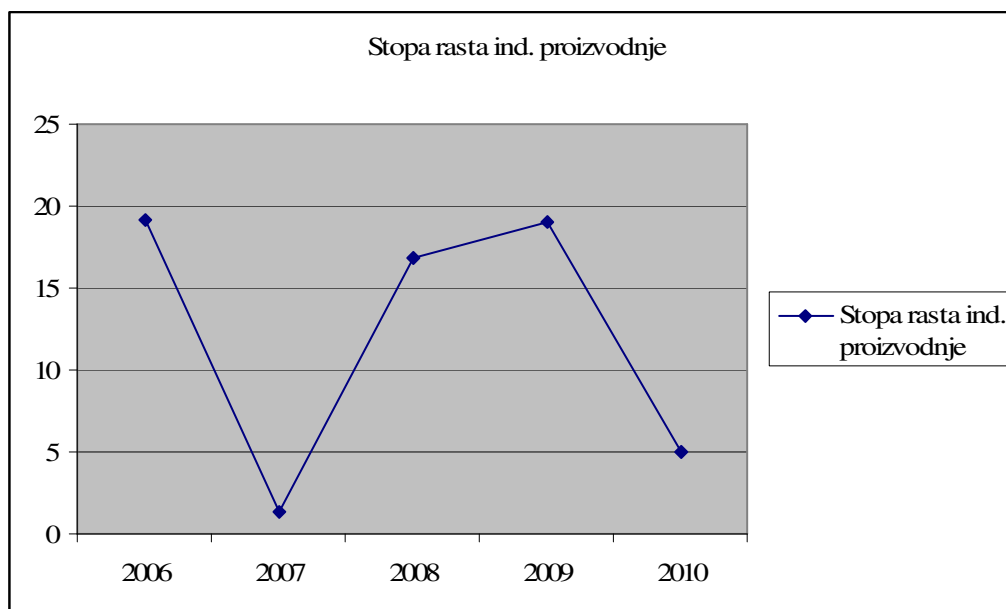
Stopa rasta industrijske proizvodnje na osnovu statističkih podataka bilježi visok rast u 2006. godini kao posljedica niske osnovice iz prethodnih godina. Taj trend se prekida u 2007. godini u kojoj je rast industrijske proizvodnje niskih 1,4% kao posljedica pada proizvodnje u prerađivačkoj industriji. U 2008. godini dolazi do značajnijeg rasta zahvaljujući naftnom sektoru koji je zaslužan za rast i u 2009. godini. U 2010. dolazi do pada stope rasta industrijske proizvodnje, a pozitivan trend je zadržan zahvaljujući rastu fizičkog obima proizvodnje u oblasti vađenje rude i kamena. Indikativno je da stopa industrijske proizvodnje u svakoj od posmatranih godina raste zahvaljujući samo jednoj od oblasti industrije koje su prethodne godine imale nisku osnovicu, dok mnoge oblasti imaju čak pad proizvodnje, što svakako nije dobro za disperziju rizika.

Tabela 2. **Stopa rasta industrijske proizvodnje u periodu 2006 - 2010. godina**

Red. br.	Indikator	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
1.	Stopa rasta industrijske proizv. u %, (g/g)	19,1	1,4	16,8	19,0	5,0

Izvor: Republički zavod za statistiku, <http://www.irbrs.net/statistika.aspx?tab=2&god=2006&lang=lat>, 08.11.2011

Grafikon 2. **Stopa rasta industrijske proizvodnje u periodu 2006 - 2010. godina**

2.3. Zaposlenost i nezaposlenost

Rast zaposlenosti u posmatranim godinama zabilježena je samo u 2007. godini. U svim ostalim godinama dolazi do pada broja zaposlenih, što je jedan od najvećih problema cijelog privrednog sistema Republike Srpske. Povećanje stope nezaposlenosti je generator mnogih negativnih trendova. Kupovna moć stanovništva opada što dovodi do daljeg pada privredne

aktivnosti i mogućeg još većeg otpuštanja radne snage. Rast nezaposlenosti može prouzrokovati funkcionisanje penzionog sistema i dovesti do neredovnosti u isplatama penzija, manji priliv u Fond zdravstvenog osiguranja, veća izdavanja za nezaposlene itd.

Tabela 3. Zaposlenost i nezaposlenost u periodu 2006 - 2010. godina

Red. broj	Indikator	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Realni sektor						
1.	Broj nezaposlenih (registrovani)	143.219	139.825	135.102	139.536	145.343
2.	Broj zaposlenih (registrovani)	248.139	258.236	259.205	258.634	244.453
3.	Stopa nezaposlenosti (zvanična statistika), u %	36,2	34,0	34,2	35,5	n/a
4.	Stopa nezaposlenosti (ARS - ILO), u %	28,5	25,2	20,5	21,4	23,6
5.	Prosječne plate (u KM)	520,0	585,0	755,0	788,0	784,0
6.	Prosječne penzije (u KM)	215,0	237,3	309,0	335,0	321,0
7.	Troškovi života (prosječna godišnja promjena u %)	9,5	1,9	n/a	n/a	n/a
8.	Cijene na malo (prosječna godišnja promjena u %)	8,4	2,1	n/a	n/a	n/a
9.	Indeks potrošačkih cijena (prosječna godišnja promjena u %)	6,4	1,1	7,2	-0,4	2,5

Izvor: Republički zavod za statistiku, <http://www.irbrs.net/statistika.aspx?tab=2&god=2006&lang=lat>, 08.11.2011

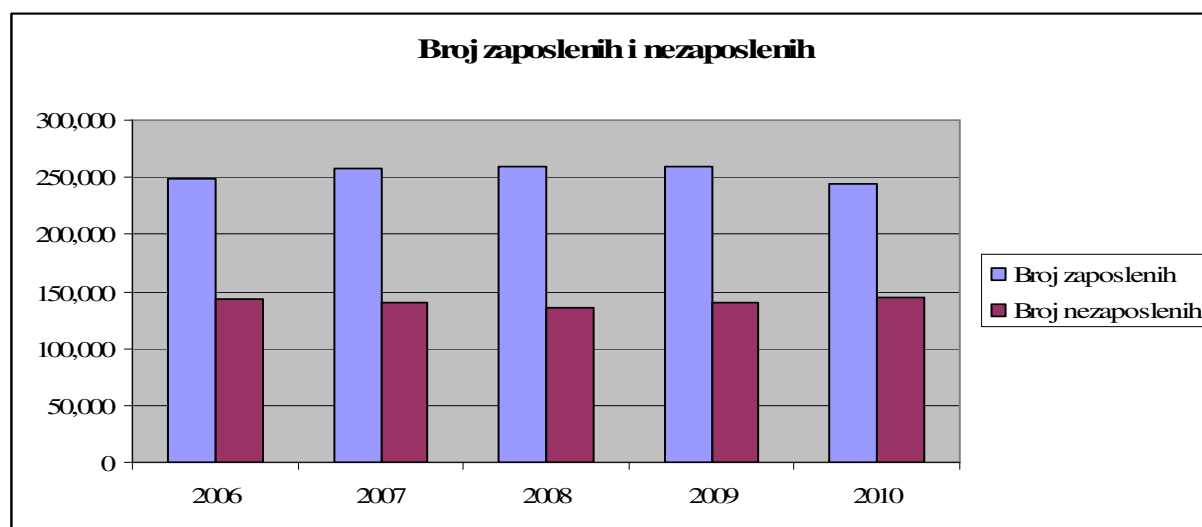
Tabela 4. Broj zaposlenih po sektorima u periodu 2001 - 2011. godina

Sektor	Prosjeak 2006.	Prosjeak 2007.	Prosjeak 2008.	Prosjeak 2009.	Prosjeak 2010.	III 2011.
Ukupno	248.139	258.236	259.205	258.634	244.453	239.988
A Poljoprivreda, lov i šumarstvo	8.074	8.098	8.918	8.869	8.632	8.250
B Ribarstvo	261	282	315	317	288	264
C Vađenje rude i kamena	3.561	4.348	4.970	4.759	5.022	5.012
D Prerađivačka industrija	51.590	50.490	58.356	55.117	49.014	45.680
E Proizvodnja i snadbijevanje el. energijom, gasom i vodom	9.188	8.959	9.347	9.494	9.515	9.560
F Građevinarstvo	12.078	12.700	14.447	15.012	12.774	11.742
G Trgovina, opravka motornih vozila, motocikala i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	47.036	50.688	53.081	53.327	46.839	46.003
H Hoteli i restorani	14.649	15.598	14.685	14.010	11.895	11.363
I Saobraćaj, skladištenje i veze	15.205	16.089	15.078	15.396	19.983	19.682
J Finansijsko posredovanje	2.792	3.272	3.890	5.227	5.108	5.222
K Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	9.204	10.173	9.500	9.295	8.039	8.523

L	Državna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje	19.405	20.245	21.092	22.797	22.552	22.880
M	Obrazovanje	17.111	17.692	18.196	18.886	19.611	20.493
N	Zdravstveni i socijalni rad	15.800	15.926	15.692	16.145	16.525	16.632
O	Ostale komunalne, društvene i lične uslužne aktivnosti	22.185	23.676	11.638	9.983	8.656	8.682

Izvor: Republički zavod za statistiku, www.rzs.rs.ba

Grafikon 3. Broj zaposlenih i nezaposlenih u periodu 2006 - 2010. godina

Zabrinjava podatak da dobit u privredi Republike Srpske za 2010. godinu iznosi 1,2 milijardi KM²⁵, a gubitak 612,9 miliona KM i ako bi tu razliku podijelili sa brojem zaposlenih u privredi (157.762), dobijamo podatak da kada bi sva razlika između dobiti i gubitka bila pretvorena u povećanje neto ličnih primanja, to povećanje bi iznosilo 215 KM.

2.4. Strane investicije

Strane investicije u 2006. godini iznosile su 103,2 mil. KM. U 2007. godini ostvaren je značajan rast zbog privatizacije dvaju strateških preduzeća ("Telekom" i Rafinerija). Od 2008. do 2009. izražen je konstantni pad investicija, čiji trend je vjerovatno bio i u 2010. godini s obzirom na to da je za prvih šest mjeseci iznos stranih investicija bio svega 31,6 mil.

25

Izvor: http://www.bl.komorars.ba/cms/slike/upload/file/2011/Aktuelno_Najave%20i%20pozivi/Fin%20%20rezultati%20poslovanja%202010.pdf

Tabela 5. *Strane investicije u period 2006 - 2010. godina*

Red. broj	Indikator	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
	Realni sektor					I-VI mj.
1.	Priliv SDI (u milionima KM)	103,2	1.952,5	165,7	104,5	31,6
2.	SDI per capita, u KM	71,5	1.356,2	115,3	72,8	
3.	Učešće SDI u BDP-u (u %)	1,6	26,6	2,0	1,3	

Izvor: MOFTER - Ministarstvo spoljne trgovine i ekonomskih odnosa, <http://www.irbrs.net/Statistika.aspx?tab=12&lang=lat>, 08.11.2011.

2.5. Uvoz i izvoz

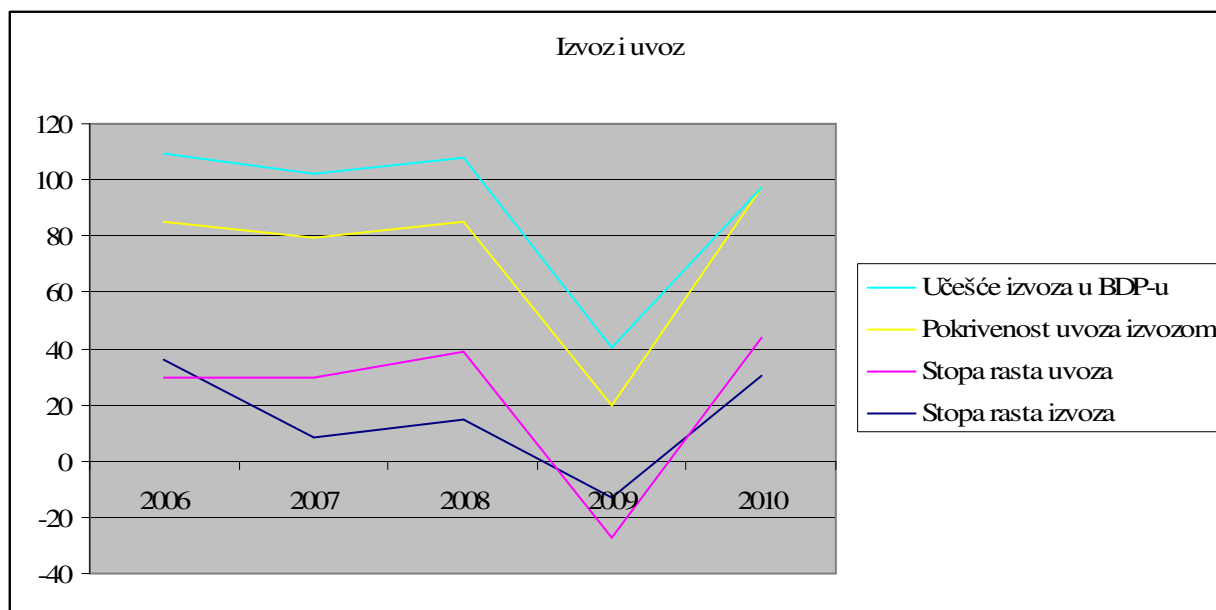
Analiza uvoza i izvoza ukazuje na nizak nivo pokrivenosti uvoza izvozom koji se kreće od 55,8% u 2006. godini, s trendom pada u narednim godinama, da bi u 2010. pokrivenost uvoza izvozom skoro dostigla nivo iz 2008. godine. Nizak nivo pokrivenosti dovodi i do visokog spoljnotrgovinskog deficita. Neki od razloga ovakvog rezultata su sigurno nedovoljna konkurentnost domaćih proizvoda koja je povezana sa kvalitetom i cijenom, brojne barijere za izvoz (nepoštovanje CEFTA sporazuma od strane potpisnica, u prvom redu Hrvatske i Srbije), slaba zaštita domaće proizvodnje, itd.

Tabela 6. *Uvoz i izvoz u period 2006 - 2010. godina*

Red. broj	Indikator	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
	Realni sektor					
1.	Izvoz robe (u milionima KM)	1.539,2	1.671,6	1.921,8	1.672,9	2.177,8
2.	Izvoz robe, stopa rasta u %, (g/g)	36,2	8,6	15,0	-13,0	30,2
3.	Uvoz robe (u milionima KM)	2.602,2	3.347,9	4.142,3	3.567,1	4.053,1
4.	Uvoz robe, stopa rasta u %, (g/g)	-6,5	21,3	23,7	-13,9	13,6
5.	Pokrivenost uvoza izvozom (u %)	55,8	49,9	46,4	46,9	53,7
6.	Učešće izvoza u BDP-u, %	23,5	22,7	22,6	20,3	
7.	Izvoz per capita (u KM)	1.066,1	1.161,1	1.336,9	1.165,6	

Izvor: Zavod za statistiku Republike Srpske

Grafikon 4. Izvoz i uvoz u periodu 2006 - 2010. godina

2.6. Bankarski sektor

U 2009. godini, na osnovu analiza Agencije za bankarstvo RS, može se konstatovati da je bankarski sistem RS stabilan i da odolijeva brojnim rizicima izazvanim globalnom finansijskom i ekonomskom krizom. Međutim, na osnovu pokazatelja poslovanja banaka, činjenice su da je došlo do podizanje kamatnih stopa, krupni plasmani kredita stanovništvu i banaka i mikrokreditnih organizacija iznosio je u prošloj godini 2,3 milijarde KM ili 1.664 KM po stanovniku RS, što je pad u odnosu na prethodnu godinu kada je prosječna zaduženost bila 1.801 KM²⁶. Dobit bankarskog sektora u 2009. godini, prema preliminarnim rezultatima, je oko 25 miliona maraka, što je za 70% manje nego prethodne godine²⁷.

Prvi put u posljednjih 10 godina došlo je do smanjenja broja zaposlenih za 565 radnika, što čini oko pet odsto ukupno zaposlenih u bankarskom sektoru.

Generalno posmatrano, pod uticajem globalne ekonomske krize, dolazi do stagnacije u bankarskom sektoru koja se ogleda u:

- nedostatku kvalitetnih projekata;
- smanjenju kreditne aktivnosti;
- porastu nenaplaćenih kredita;
- padu profitabilnosti.

Najveći problem svakako predstavlja stagnacija kreditnih aktivnosti, do koje je došlo usljed stagnacije u ukupnoj ekonomiji. U takvim okolnostima banke pribjegavaju strožijim uslovima za odobravanje kredita, te pojačavaju instrumente obezbjeđenja. Pored visokih kreditnih stopa i visokog stepena sigurnosti koje banke traže, privreda nema mogućnosti za rast i razvoj.

²⁶ www.abrs.ba

²⁷ Udruženje banaka Bosne i Hercegovine

2.7. Naplata potraživanja

Jedan od ključnih problema privrede u RS predstavlja nelikvidnost, a koliko je ona izražena najbolje pokazuje podatak Evropske statističke agencije "Eurostat", da domaći privrednici za naplatu izdate robe ili pružene usluge u prosjeku čekaju 104 dana.

Prema ovom istraživanju, BiH se od evropskih zemalja nalazi samo ispred Srbije, gdje se na naplatu čeka 128 dana, i Albanije, gdje se roba ili usluga naplate u prosjeku za 127 dana. Najlošija zemlja EU u tom segmentu je Litvanija. Ona ima duplo bržu naplatu od BiH (53 dana), dok najbolja Danska (17 dana) ima čak šest puta efikasniju naplatu.

Za razliku od BiH, mnoge zemlje iz okruženja zakonom su ograničile rokove plaćanja i uvele red u sisteme potraživanja, tako da je u Hrvatskoj maksimalan rok do kojeg moraju biti plaćeni roba i usluge 45 dana. U Sloveniji je taj rok 90 dana, a u mnogim zemljama članicama, iako nije zakonski ograničeno, na naplatu se ne čeka duže od 30 dana.

Čekanje privrednika na naplatu:

Tabela 7. Čekanje privrednika na naplatu izraženo brojem dana

Zemlja	Period (dana)
Danska	17
Njemačka	18
Hrvatska - zakonsko ograničenje 45 dana	34
Slovenija - zakonsko ograničenje 90 dana	39
Švedska	21
Srbija	128
BiH	104
Italija	29
Češka	37

Izvor: "Eurostat", EIB

2.8. Nelikvidnost

Mala i srednja preduzeća u Republici Srpskoj, zbog opšteg stanja u privredi, suočena su sa problemom nelikvidnosti, koji je i jedan od bitnijih razloga gašenja 384 preduzeća u 2010. godini. Kao posljedica nelikvidnosti su blokirani računi, neisplaćene plate, neizmirene obaveze po osnovu poreza i doprinosa i na kraju pad profita zbog manje kupovne moći stanovništva.

3. Analiza fiskalnih i parafiskalnih davanja na nivou Republike Srpske

3.1. Direktni porezi

3.1.1. Porez na dobit

Porez na dobit plaćaju pravna lica na dobit koju ostvare prodajom proizvoda i usluga na tržištu, a koja je utvrđena u poreskom bilansu. Novi Zakon o porezu na dobit se primjenjuje od 01.01.2007. godine ("Sl. glasnik Republike Srpske", broj: 91/06. Ovim zakon predviđena je jedinstvena poreska stopa od 10%. Važno je napomenuti da je do donošenja posljednjeg zakona za vrijednost ulaganja u opremu za obavljanje proizvodne djelatnosti bila umanjena osnovica za obračun poreza na dobit. Ponovno uvođenje ovih olakšica nesumnjivo bi stimulisalo privrednike za nabavku nove opreme, što bi dovelo do povećanja prihoda trgovaca, te opreme. Povećanjem prihoda bili bi plaćani veći porezi na dobit tih preduzeća što bi u značajnoj mjeri vratilo dio datih olakšica u budžet s jedne strane, a s druge strane, sa novom oprema bila bi povećana efikasnost preduzeća što bi takođe dovelo do povećanja prihoda ovih preduzeća.

3.1.2. Porez na imovinu

Porezi na imovinu obuhvataju porez na imovinu, porez na nasljeđe i poklon i porez na prenos nepokretnosti i prava. Zakonski okvir je:

- [Zakon o porezima na imovinu](#) ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj: 51/01)
- [Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezima na imovinu](#) ("Sl. glasnik Republike Srpske", broj: 53/07)

Porez na imovinu plaća se u apsolutnom iznosu i to:

1. stambenu površinu u urbanizovanom području do 100 m^2 - $0,3 \text{ KM/m}^2$
2. stambenu površinu u urbanizovanom području preko 100 m^2 za cijelu površinu - $0,5 \text{ KM/m}^2$
3. vikend kuća za odmor i rekreaciju - $1,0 \text{ KM/m}^2$
4. kancelarijski prostor - $1,0 \text{ KM/m}^2$

5. prodajni i ugostiteljski prostor - 2,0 KM/m²
6. zemljište upotrijebljeno za benzinsku pumpu - 3,0 KM/m²
7. benzinska pumpa kao jedno prodajno mjesto – 3.000 KM/pumpa
8. uslužni poslovni prostor - 0,10 KM/m²
9. za sva ostala prava iz člana 2 ovog zakona - 0,05 KM/m²

Zakon o porezu na imovinu primjenjivaće se do 31.12.2011. godine, a od 01.01.2012. godine stupa na snagu Zakon o porezu na nepokretnosti.

3.1.3. Porez na nepokretnosti

Porez na nepokretnosti definisan je kroz:

- [Zakon o porezu na nepokretnosti](#) ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj: 110/08)
- [Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na nepokretnosti](#) ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj: 118/09)

Ovim zakonom se uređuje oporezivanje nepokretnosti u Republici Srpskoj, oslobađanje od oporezivanja i umanjenje poreske osnovice, te način plaćanja poreza. Predviđeno je da poreska stopa poreza na nepokretnosti ne može biti manja od 0,05% od procijenjene vrijednosti nepokretnosti, niti veća od 0,50% od procijenjene vrijednosti.

3.1.4. Republička taksa

Obaveze po osnovu republičke takse utvrđene su Zakonom i izmjenama Zakona o posebnim republičkim taksama ("Sl. glasnik Republike Srpske", br. 8/94, 29/00,18/01,22/01,73/02, 60 II dio/03, 14/04, 41/05, 51/06. Ovim zakonom predviđena je obaveza plaćanja republičke takse za:

- Pravna lica Republike Srpske;
- Poslovne jedinice koje u Republici Srpskoj obavljaju registrovanu djelatnost pravnog lica koje ima sjedište stvarne uprave i kontrole izvan Republike Srpske;
- Predstavništva pravnih lica koja imaju sjedište izvan Republike Srpske;
- Domaća i strana fizička lica koja u Republici Srpskoj obavljaju preduzetničku djelatnost.

Pregled obaveza po osnovu republičke takse dat je u narednoj tabeli:

Tabela 8. Obaveza za PRT po djelatnosti obveznika

Red. broj	Djelatnost obveznika posebne republičke takse (PRT)	Iznos propisane PRT u KM*
1.	Bankarstvo, elektroprivreda, poštanske i telekomunikacione usluge, osiguranje imovine i lica i drugo finansijsko posredovanje	5.000,00
2.	Trgovina, osim trgovine na malo prehrambenim proizvodima	2.500,00
3.	Ostale djelatnosti i predstavništva	500,00
4.	Pravno lice i poslovna jedinica koji su registrovani u toku godine za koju se plaća PRT	100,00
5.	Pravno lice i poslovna jedinica koji u prethodnoj godini nisu ostvarili promet od registrovane djelatnosti	100,00
6.	Ugostiteljska, trgovinska, advokatska i apotekarska djelatnost - preduzetnici	250,00
7.	Ostale djelatnosti - preduzetnici	50,00
8.	Preduzetnik koji registrovan u toku godine za koju se plaća PRT	20,00
9.	Preduzetnik koji u prethodnoj godini nije ostvario promet od registrovane djelatnosti	20,00

* PRT se umanjuje za mala pravna lica 40% i za srednja 20%

Izvor: www.poreskaupravar.org

3.1.5. Komunalna taksa

S obzirom na to da se naknada za komunalnu taksa plaća po odlukama o visini komunalne takse donesenih na nivou lokalnih zajednica u daljem pregledu biće korišćeni podaci o ovim naknadama za grad Banju Luku.

Zakonski okvir za plaćanje komunalne takse u gradu Banja Luka nalazi se u Zakonu o komunalnim taksama ("Službeni glasnik SR BiH" br. 21/77, 35/88 i 26/89), a koji se primjenjuje na osnovu člana 12 ustavnog Zakona za sprovođenje Ustava RS ("Službeni glasnik RS" br. 12/92), člana 30 Zakona o lokalnoj samoupravi ("Službeni glasnik RS" broj 101/04, 42/05) i člana 11 Statuta grada Banja Luka ("Službeni glasnik grada Banja Luka" broj 4/2000), Odluci o komunalnim taksama ("Službeni glasnik grada Banja Luka", broj 6/00, 9/03 i 19/05).

Za svaku istaknutu firmu treba da bude plaćena komunalna taksa u godišnjem iznosu i to:

I - Preduzeća koja su registrovana i obavljaju djelatnost na osnovu Zakona o preduzećima:

1. Preduzeća iz oblasti industrije i građevinarstva 400 KM;
2. Preduzeća iz oblasti elektroindustrije i elektrodistribucije 3.000 KM;
3. Preduzeća iz oblasti poljoprivrede, lova i šumarstva 400 KM;
4. Preduzeća iz oblasti ribarstva 400 KM;

5. Preduzeća iz oblasti zanatstva i zadruge 400 KM;
6. Preduzeća za prevoz putnika i robe 400 KM;
7. Preduzeća iz oblasti telekomunikacija i PTT-a 3.000 KM;
8. Preduzeća iz oblasti trgovine 1.000 KM;
9. Preduzeća iz oblasti prometa nafte i naftnih derivata 3.000 KM;
10. Preduzeća iz oblasti ugostiteljstva:
  - Hoteli 2.000 KM;
  - Moteli 1.000 KM;
  - Restorani 1.000 KM;
  - bifei i gostionice 1.000 KM;
  - noćni barovi, barovi, disko-barovi i disko-klubovi (diskoteke) 3.000 KM;
  - kafe-bar, snek-bar, krčma, pivnica, pokretni ugostiteljski objekti 1.000 KM.
  - apartmani, pansioni, prenoćišta, odmarališta i sl. 1.000 KM;
  - kafeterija, poslastičarnica i sl. 1.000 KM;
11. Banke i osiguravajuće organizacije i to:
  - a) Osnovne banke, glavne filijale i osiguravajuće organizacije 3.000 KM;
  - poslovne jedinice banaka i osiguravajuće organizacije (ekspoziture, filijale) 2.000 KM;
  - b) Ostale jedinice banaka i osiguravajućih organizacija (istureni šalteri i sl.) 1.000 KM;
12. Projektna preduzeća 400 KM;
13. Preduzeća iz oblasti informisanja (novinsko-izdavačke, RTV sl.) 400 KM;
14. Preduzeća za prikazivanje filmova 400 KM;
15. Preduzeća iz oblasti rezane građe - pilane 1.000 KM;
16. Preduzeća iz oblasti igara na sreću (lutrija, poker aparati i sl.) 3.000 KM;
17. Ostala nepomenuta preduzeća 400 KM.

II - Za svaku izdvojenu poslovnu jedinicu, poslovnu prostoriju, prodavnicu ili neki drugi izdvojeni organizacioni dio preduzeća, radnje ili drugih pravnih lica, plaća se taksa u visini 50% od utvrđenog iznosa za određenu djelatnost.

3.1.6. Doprinos za vodoprivredu

Pravni okvir za plaćanje vodoprivrednih naknada nalazi se u Zakonu o vodama ("Sl. glasnik Republike Srpske", br. 50/06 i 92/09). Ovim zakonom je određen osnov za obračunavanje i plaćanje posebnih vodnih naknada. Obveznici posebne vodne naknade koji stepen ispuštanja štetnih materija utvrđuju na osnovu EBS (ekv. broj stanovnika - 2,00 KM/1EBS) dužni su da svoju poresku obavezu utvrde mjesečno, ako ukupan broj EBS prelazi 120 na godišnjem nivou (npr. 12 radnika i dva viljuškara). Ova lica su mjesečnu obavezu dužna obračunati do desetog u mjesecu za prethodni mjesec što je i rok za uplatu.

3.1.7. Doprinos za zaštitu šuma

Obračun i plaćanje naknade za opštekorisna dejstva šuma regulisano je Zakonom o šumama ("Sl. glasnik Republike Srpske", br. 75/08). Naknadu za unapređivanje opštekorisnih funkcija šuma iz ovog zakona na račun javnih prihoda Republike uplaćuju polugodišnje i po završnom računu sva pravna lica koja svoju djelatnost obavljaju na teritoriji Republike, kao i poslovne jedinice ili dijelovi pravnih lica čije je sjedište van Republike. Osnovica za utvrđivanje visine naknada jeste ukupan prihod na koji se primjenjuje stopa u visini od 0,07 %.

3.1.8. Doprinos za protivpožarnu zaštitu

Zakonom o zaštiti od požara ("Sl. glasnik RS", br., 06/09) preduzeća i druga pravna lica, državni i drugi organi, preduzetnik i pojedinci finansiraju zaštitu od požara kao sastavni dio redovne djelatnosti i životne aktivnosti. Preduzeća i druga pravna lica koja na teritoriji Republike Srpske obavljaju djelatnost obračunavaju i uplaćuju naknadu u visini 0,04% od poslovnog prihoda za realizaciju posebnih mjera zaštite od požara iz člana 4 ovog zakona.

3.2. Opterećenje ličnih dohodaka

3.2.1. Porezi i doprinosi

U Republici Srpskoj postoji jedinstvena bruto zarada u odnosu na koju budu obračunavani doprinosi (33%), a nakon njihovog odbitka bude obračunat i porez, primjenom poreske stope od 10%. Zakonski okvir dat je u sljedećoj tabeli:

Porezi na dohodak	
"Sl. glasnik RS", br. 1/11.	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak
"Sl. glasnik RS", br. 71/10.	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak
"Sl. glasnik RS", br. 120/08.	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak
"Sl. glasnik RS", br. 91/06.	Zakon o porezu na dohodak
Doprinosi	
"Sl. glasnik RS", br. 1/11.	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o doprinosima
"Sl. glasnik RS", br. 31/09.	Zakon o doprinosima (prečišćen tekst)

Na osnovu prethodno navedenih zakona izvršeno je poređenje starog i novog zakona:

Tabela 9. Analiza tereta na prosječnu neto zaradu u Republici Srpskoj u evrima

	Republika Srpska - Staro		Republika Srpska – Novo	
	Stope	U evrima	Stope	U evrima
Doprinos za PIO	17,0%	86	18,0%	99
Zdravstveno osiguranje	11,5%	58	12,5%	69
Dječja zaštita	1,4%	7	1,5%	8

Fond za nezaposlene	0,7%	4	1,0%	6
Ukupno doprinosi	30,6%	154	33,0%	182
Poreska olakšica	250	128	0	0
Porez na zarade	8,0%	28	10,0%	37
Neto plata		332		332
Bruto plata 1		504		551
Odnos ukupan teret - neto zarada		1,52		1,66

Osim gore navedenih poreza na dohodak i doprinosa na lična primanja, zakon predviđa i plaćanje obaveza po osnovu ostalih poreza na dohodak (porez po osnovu ugovora o djelu, porez po osnovu ugovora o autorskim pravima), te doprinosa po osnovu ugovora o povremenim poslovima i doprinosa za lica koja nisu stalno zaposlena. Doprinosi po ugovoru o povremenim poslovima plaćaju se u iznosu od 50% redovnih doprinosa za penziju i zdravstveno osiguranje. Privremeni i povremeni poslovi nemaju karakter radnog odnosa i rad po navedenom osnovu ne ulazi u penzioni staž, a ni primanja ne ulaze u penzioni osnov.

3.2.1.1. Analiza tereta na neto zaradu i poređenje sa okruženjem (Srbija, Hrvatska)

U Srbiji zbirnu stopu doprinosa (35,8%) dijele na dva, tako da polovinu doprinosa formalno plaća poslodavac, a polovinu doprinosa kao i porez na zarade (12% uz neoporezivi cenzus od 7.310 dinara) plaća zaposleni. Zbog ovoga postoji razlika između bruto zarade 1, u koju su uključeni neto zarada, porez na zarade i doprinosi na teret zaposlenog, i bruto zarade 2 gdje su uključeni neto zarada i svi doprinosi i porezi koji se plaćaju na zarade. Suštinski, stope doprinosa se obračunavaju na tzv. bruto zaradu 1, dok se porezi takođe obračunavaju na bruto zaradu 1 nakon što od nje bude odbijen neoporezivi cenzus.

Obračun tereta za poslodavce na prosječnu neto zaradu u Srbiji (koja je u 2010. godini iznosila 332 evra) dat je u narednoj tabeli.

Tabela 10. Analiza tereta na prosječnu neto zaradu u Srbiji u evrima

Red. broj	Pozicija	Stopa	Iznos
A	Osnovni inputi		
1	Neto zarada		332
2	Neoporezivi cenzus na zarade*		72
3	Stopa doprinosa za PIO	22,00%	
4	Stopa doprinosa za zdravstvo	12,30%	
5	Stopa doprinosa za nezaposlene	1,50%	
6	Stopa poreza na zarade	12,00%	
7	Koeficijent za preračunavanje (1- A3:2-A4:2-A5:2-A6)	70,10%	
8	Bruto zarada 1 ((A1-A6x2):A7)		461
9	Bruto zarada 2 (A8+(A3:2+A4:2+A5:2)*A8)		544
10	Osnovica za obračun poreza na zarade (A8 - A2)		390

B	Porezi i doprinosi na teret zaposlenog		
1	Porez na zarade	12,00%	47
2	Doprinosi za PIO	11,00%	51
3	Doprinosi za zdravstvo	6,15%	28
4	Doprinosi za nezaposlene	0,75%	3
5	Ukupno (1+2+3+4)		129
V	Doprinosi na teret poslodavca		
1	Doprinosi za PIO	11,00%	51
2	Doprinosi za zdravstvo	6,15%	28
3	Doprinosi za nezaposlene	0,75%	3
4	Ukupno (1+2+3)		83
G	Rezime		
1	Ukupno porezi i doprinosi (B5 + V4)		212
2	Neto zarada		332
3	Ukupan teret na poslodavca (bruto zarada 2)		544
4	Odnos ukupan teret - neto zarada (G3:G2)		1.64

* U 2011. godini iznosi 7.310 dinara

Izvor: Kalkulacije autora na bazi relevantnih zakonskih rješenja

U Republici Srpskoj postoji jedinstvena bruto zarada u odnosu na koju budu obračunavani doprinosi (33%), a nakon njihovog odbitka bude obračunat i porez, primjenom poreske stope od 10%. Da bismo uporedili terete na zarade u Srbiji i Republici Srpskoj izračunali smo namete u Republici Srpskoj na prosječnu zaradu iz Srbije u iznosu od 332 evra.

Obračun je dat u narednoj tabeli.

Tabela 11. Analiza tereta na prosječnu neto zaradu u Republici Srpskoj u evrima

	Republika Srpska - Staro		Republika Srpska - Novo	
	Stope	U evrima	Stope	U evrima
Doprinos za PIO	17,0%	86	18,0%	99
Zdravstveno osiguranje	11,5%	58	12,5%	69
Dječja zaštita	1,4%	7	1,5%	8
Fond za nezaposlene	0,7%	4	1,0%	6
Ukupno doprinosi	30,6%	154	33,0%	182
Poreska olakšica	250	128	0	0
Porez na zarade	8,0%	28	10,0%	37
Neto plata		332		332
Bruto plata 1		504		551
Odnos ukupan teret - neto zarada		1,52		1,66

Izvor: Kalkulacije autora na bazi relevantnih zakonskih rješenja

Primjer obračuna bruto zarada u Hrvatskoj dat je u sljedećoj tabeli:

Tabela 12. Analiza tereta na prosječnu neto zaradu u Republici Hrvatskoj u evrima*

<i>Pozicija</i>	<i>Stopa</i>	<i>Iznos</i>
Osnovni inputi		
Neto zarada		332
Neoporezivi cenzus na zarade*		243
Bruto 1		432
1. stub PIO	15,00%	65
2. stub PIO	5,00%	22
Ukupno doprinosi iz bruta	20,00%	87
Ukupna olakšica		243
Oporezivi dohodak		102
Ukupni porez	12%	12
Prerez	10%	1
Ukupno porez i prerez		13
Bruto 2		506
Doprinos na platu za HZZO	15%	65
Doprinos na platu za zapošljavanje	1,70%	7
Doprinos na platu u slučaju povreda na radu	0,50%	2
Ukupno doprinosi na bruto		74
Odnos bruto 2 - neto zarada		1.52

Izvor: www. moj-posao.net, obradio autor

*1 EUR = 7,413411 KN (Izvor:www.zaba.hr/home/wps/wcm/connect/zaba_hr/zabautils/naslovnica)

U narednoj tabeli dat je uporedni pregled neoporezivog dijela plate u Srbiji, Republici Srpskoj i Hrvatskoj:

Tabela 13. Neoporezivi dio plate u Srbiji, Hrvatskoj i Republici Srpskoj

Područje	Iznos neoporezivog dijela plate na mjesečnom nivou
Republika Srpska	-
Srbija	72 EUR
Hrvatska	243 EUR

3.2.2. Obaveze po osnovu Opšteg kolektivnog ugovora

Članom 33 Opšteg kolektivnog ugovora ("Sl. glasnik Republike Srpske", br. 40/10), osim plata radnika, predviđene su i obaveze isplate sljedećih naknada:

- **dnevnicu za službeno putovanje u Republici Srpskoj, u Federaciji BiH i u inostranstvu - u visini koju odredi Vlada Republike Srpske posebnim aktom;**
- **naknadu troškova prevoza kod dolaska na posao i po vratka s posla, ukoliko prevoz nije organizovan od strane poslodavca, u visini do pune cijene prevozne karte u javnom saobraćaju;**
- **naknadu za povećane troškova boravka za vrijeme rada na terenu - u visini do 10% dnevno od cijene rada utvrđene granskim kolektivnim ugovorom;**
- **troškove jednog toplog obroka za vrijeme jednog radnog dana, kao i u slučaju obavljanja prekovremenog rada dužeg od tri časa dnevno - u visini 50% osnova iz člana 29 ovog kolektivnog ugovora srazmjerno broju dana provedenih u redovnom radnom vremenu, odnosno prekovremenom radu ukoliko kod poslodavca nije organizovana ishrana radnika;**
- **regres za korišćenje godišnjeg odmora - najmanje u visini tri cijene rada utvrđene granskim kolektivnim ugovorom u mjesecu koji prethodi mjesecu korišćenja godišnjeg odmora;**
- **otpremnine prilikom odlaska radnika u penziju - najmanje u visini trostruke plate radnika obračunate u skladu sa Kolektivnim ugovorom;**
- **naknadu troškova za korišćenje sopstvenog automobila kod obavljanja službenog posla, po nalogu poslodavca - u visini do 20% cijene goriva po jednom litru za svaki pređeni kilometar.**

Gore navedena primanja pripadaju zaposlenima ukoliko prema odredbama drugih zakona nisu sastavni dio plate.

4. Opterećenje po osnovu ostalih zakona

4.1. Zakon o metrologiji u Republici Srpskoj

Zakon o metrologiji u Republici Srpskoj ("Sl. glasnik RS", br. 13/02) predviđa obaveznu verifikaciju mjerila (vage) pomoću kojih se važe roba za prodaju. Verifikacija važi dvije godine.

4.2. Zakon o zaštiti na radu i zaštiti od požara

Odredbe zaštite na radu definisane su Zakonom o radu ("Sl. glasnik RS", br 01/08) i Zakonom o izmjenama Zakona o radu ("Sl. glasnik RS", br. 13/10). Ovim zakonom poslodavac je obavezan da:

- donese akt o procjeni rizika za sva radna mjesta u radnoj sredini i da utvrdi način i mjere za njegovog otklanjanja. (Izrada akta o procjeni rizika košta 500,00 KM)
- angažuje ovlašćenu organizaciju sa licencom radi sprovođenja preventivnih i periodičnih pregleda i ispitivanja opreme za rad, kao i preventivnih i periodičnih ispitivanja uslova radne sredine (angažovanje organizacije košta 150,00 KM/mjesec),
- obezbijedi pružanje prve pomoći, kao i da osposobi odgovarajući broj radnika za pružanje prve pomoći, spasavanje i evakuaciju u slučaju opasnosti (osposobljavanje po jednom radniku košta 100,00 KM),

Za obavljanje poslova zaštite i zdravlja na radu poslodavac može da odredi jednog ili više od svojih radnika (u daljem tekstu: radnik za zaštitu i zdravlje na radu) ili da angažuje ovlašćene organizacije koje imaju licencu.

Zakon o zaštiti od požara ("Sl. glasnik RS", br. 06/09) definiše sljedeće:

- Poslodavac je obavezan organizovano sprovoditi mjere zaštite od požara,
- Poslodavac je obavezan sprovoditi obuku zaposlenih iz oblasti zaštite od požara (obuka košta 20,00 KM po radniku),
- Poslodavac je dužan da donese pravilnik zaštite od požara (izrada pravilnika košta 200,00 KM)

4.3. Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju invalida

Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju invalida ("Sl. glasnik Republike Srpske", br. 54/09) uređuju se prava, uslovi i postupak profesionalne rehabilitacije, osposobljavanja i zapošljavanja lica s invaliditetom i smanjenom radnom sposobnošću (u daljem tekstu: invalidi), osnivanje organizacija i djelatnost ustanova, preduzeća i drugih organizacija koje se bave profesionalnom rehabilitacijom i zapošljavanjem invalida, pod opštim i posebnim uslovima.

Obaveznim zapošljavanjem invalida podrazumijeva se zapošljavanje invalida u organima državne uprave, organima pravosuđa i drugim državnim organima, organima lokalne uprave, javnim službama, ustanovama i fondovima, te preduzećima u vlasništvu ili u većinskom vlasništvu Republike Srpske i to:

- do 31. decembra 2009. najmanje jedno lice s invaliditetom, na svakih 16 zaposlenih.

Poslodavac koji podliježe obavezi iz stava 2 ovoga člana, a nije ispunio tu obavezu, dužan je svakog mjeseca prilikom isplate plata uplaćivati u Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica s invaliditetom poseban doprinos u **visini 0,2% od isplaćene mjesečne bruto plate** svih zaposlenih.

4.4. Zakon o fiskalnim kasama

Zakon o fiskalnim kasama objavljen je u "Sl. glasniku Republike Srpske", br. 69/07. Primjena ovakvog zakona poznata je i u Italiji, Mađarskoj, Srbiji (najprije uveden) i Bosni i Hercegovini, s nekim razikama. Na primjer, u Italiji fiskalna kasa košta cca 150 evra. Obaveze poslodavaca koje su nastale primjenom Zakona o fiskalnim kasama su:

- obavezno zaključivanje ugovora o servisiranju sa ovlaštenim servisom (ova usluga se naplaćuje 240,00 KM bez PDV-a po jednoj fiskalnoj kasi), član 50,
- Sklapanje ugovora sa "Telekomunikacijama RS" za prenos podataka o ostvarenom prometu na server Poreske uprave (mjesečna naknada za ovu uslugu je 8,00 KM po fiskalnoj kasi), član 76,
- Obavljanje tehničkog pregleda fiskalnog sistema jednom godišnje, član 81 stav 1 (ova usluga je 50,00 KM po jednoj fiskalnoj kasi).

4.5. Zakon o računovodstvu i reviziji

Zakonom o računovodstvu i reviziji ("Sl. glasnik RS", br. 36/09), čl. 17, predviđeno je da finansijske izvještaje pravnog lica potpisuje lice ovlašteno za zastupanje pravnog lica upisano u sudski registar i stručno osposobljeno lice (lice sa licencom) koje je, u skladu sa odredbama ovog zakona i opštim aktom pravnog lica, ovlašteno da sastavlja finansijske izvještaje. Izdavanje i produženje licence vrši ovlašteno tijelo od strane Ministarstva finansija. Produženje licence vrši se svake godine i košta cca 900,00 KM.

4.6. Uredba o uslovima i načinu plaćanja gotovim novcem

Uredba o uslovima i načinu plaćanja gotovim novcem ("Sl. glasnik Republike Srpske", br. 97/03. i 1/04) član 7, obavezuje učesnike u platnom prometu da novac primljen u gotovu, po bilo kojem osnovu (na primjer pazar) uplate istog radnog dana, najkasnije narednog dana na poslovni račun učesnika. Izuzetno učesnici čiji priliv gotovog novca ne prelazi 200 KM i ako je udaljenost do poslovne banke veća od 15 km, dužni su da polože gotovinu u roku od pet dana. Za nepridržavanje ove odredbe predviđena je novčana kazna za pravna lica u iznosu od 1.500 do 17.000 KM. Mnoga preduzeća obavljaju bezgotovinski promet elektronskim putem isključivo zbog ove uredbe jer moraju prelaziti nekoliko kilometara dnevno, što iziskuje dodatne troškove u poslovanju (gorivo, izgubljeni radni sati, provizija banke).

4.7. Članarine privrednim komorama

Pojmovi pravni status, organizacija, djelatnost, organi i način finansiranja Privredne komore Republike Srpske regulisani su Zakonom o Privrednoj komori Republike Srpske ("Sl. glasnik RS", broj 65/08). Sredstva za rad Komore obezbjeđuju se iz članarine koju obavezno plaćaju članovi i iz naknada za obavljanje poslovnih usluga i drugih izvora. Članstvo u Komori pravna lica stiču upisom u sudski registar.

Članarina koju plaćaju članovi Komore iz člana 3 stav 1 ovog zakona obračunava se na osnovu ekonomske snage određenog člana Komore. Odluku o načinu obračuna, visini godišnje članarine, rokovima i načinu uplate donosi Skupština Komore, s tim da članarina za tekuću godinu ne može biti veća od 0,05 % ukupnog prihoda koji je član Komore ostvario u prethodnoj godini.

4.8. Visine kazni

Visina kazni obveznika po osnovu **Zakona o fiskalnim kasama** kreće se u rasponu od 2.000 do 15.000 i, između ostalog, predviđene su ako:

- Ne zaključi ugovor o servisiranju fikalne kase sa ovlašćenim servisom
- Ne sklopi ugovor sa "Telekomunikacijama RS" za prenos podataka o ostvarenom prometu na server Poreske uprave
- Ne obavlja tehnički pregled fiskalnog sistema jednom godišnje
- Rješenje o fiskalizaciji ne čuva uz fiskalnu kasu na koju se odnosi
- Na vidnom mjestu u prodaji ne istakne obavještenje o obavezi izdavanja štampanog i pisanog fiskalnog i reklamiranog računa od strane obveznika
- Klijentu koji plaćanje vrši na osnovu fakture, u fakturu ne unese redni broj fiskalnog računa na osnovu koga je registrovan promet u fiskalnoj kasi i na prodajnom mjestu ne drže kopije izdatih faktura
- Servisnu knjižicu fiskalne kase ne čuva uz fiskalnu kasu na koju se odnosi
- Srvisnu knjižicu terminala ne čuva uz terminal na koji se odnosi.

Zakon o porezu na dohodak i Zakon o doprinosima predviđaju kaznu od 500,00 KM ako na vrijeme ne podnose poreske prijave

Uredba o uslovima i načinu plaćanja gotovim novcem predviđa novčanu kaznu za pravna lica u iznosu od 1.500 do 17.000 KM (za nepolaganje pazara svaki dan)

5. Ostala opterećenja

5.1. Komunalne usluge

5.1.1. Električna energija

U daljem pregledu dat je prikaz cijene električne energije za preduzeća i domaćinstva po važećem cjenovniku "ELEKTROKRAJNE" AD²⁸:

---

²⁸ Izvor: <http://elektrokrajina.com/kupac-na-niskom-naponu,32.html>

ZIMSKA - VS

Tabela 14. Pregled cijena struje za privredu i domaćinstva - zimska tarifa

	Obračunska snaga		Veća tarifa (VT)		Manja tarifa (MT)	
	Preduzeća	Domaćinstva	Preduzeća	Domaćinstva	Preduzeća	Domaćinstva
Jednotarifno brojilo	13,5613	6,7162	0,0924	0,1172	0,0462	0,1172
Dvotarifno brojilo	13,5613	10,5830	0,0924	0,1410	0,04262	0,0705

Sve cijene su izražene u KM bez PDV-a

LJETNA - NS

Tabela 15. Pregled cijena struje za privredu i domaćinstva - ljetna tarifa

	Obračunska snaga		Veća tarifa (VT)		Manja tarifa (MT)	
	Preduzeća	Domaćinstva	Preduzeća	Domaćinstva	Preduzeća	Domaćinstva
Jednotarifno brojilo	13,5613	5,1662	0,0924	0,0902	0,0462	0,0902
Dvotarifno brojilo	13,5613	8,1406	0,0924	0,1083	0,0462	0,0541

Sve cijene su izražene u KM bez PDV-a

Iz navedenog tabelarnog pregleda proizilazi da cijena el. energije za poslovne subjekte nije veća od tarife za domaćinstva. Međutim, obračunska snaga se tarifira po mnogo većoj cijeni na štetu privrede. Naime, u obračun se uvrštava tzv. „vršno opterećenje”, tj. najveći 15-minutni vršni teret u toku mjeseca. To znači da preduzeće koji se bavi bilo kakvom proizvodnjom, gdje se čak ne zahtijeva grijanje ili hlađenje, ima fiksni trošak el. energije cca 600-700 KM mjesečno.

5.1.2. Voda

U nastavku je dat pregled cijena za utrošenu vodu preduzeća "VODOVOD" AD:

Tabela 16. Pregled cijena utroška vode za privredu i domaćinstva

- u cijenu je uračunat PDV -

Red. broj	Korisnik	J. mj.	Sa kanalizacijom (u KM)	Bez kanalizacije (u KM)
1.	Preduzeća	m ³	3,10	2,27
2.	Domaćinstva	m ³	1,08	0,82

Iz prethodno navedenih podataka slijedi da je cijena vode za preduzeća tri puta viša od cijena za domaćinstva.

5.1.3. Odvoz smeća

Naknada za odvoz smeća za domaćinstva iznosi 0,11 KM/m², dok se naknada za preduzeća kreće u rasponu od 0,15 do 0,47 KM/m². Evidentna je velika razlika u cijenama.

5.1.4. Grijanje

Cijena grijanja za stambene potrošače koji imaju ugrađen kalorimetar iznosi 133,82 KM/MWh sa uračunatim PDV-om. Cijena za poslovne potrošače iznosi 199,64 KM/KWh. Dakle, cijena za poslovne potrošače, odnosno za privredu, je viša za 50%.

5.1.5. PTT usluge

Osnovne poštanske usluge u vidu slanja pismonosnih pošiljki kreću se od 0,90 do 1,40 KM u unutrašnjem saobraćaju i od 1,50 do 3,10 KM u međunarodnom saobraćaju. Ako uzmemo u obzir da u redovnom poslovanju u toku mjeseca bude poslato u prosjeku 50 pismonosnih pošiljki, može biti zaključeno da i ovaj trošak nije zanemariv.

5.2. Takse

5.2.1. Sudske takse

Taksena tarifa određena je Zakonom i izmjenama Zakona o sudskim taksama ("Sl. glasnik RS", br. 73/08 i 49/09). U nastavku je dat pregled samo onih taksenih tarifa koje su povezane sa ovom analizom.

Tarifni broj 1.

Tačka 1. Za tužbu, protivtužbu, prijedlog za ponavljanje postupka, prijedlog da se prizna odluka stranog suda i odluka stranog arbitražnog suda, plaća se prema vrijednosti predmeta spora sljedeća taksa:

1) do 1.500 KM	50
KM,	
2) preko 1.500 do 3.000 KM	100
KM,	
3) preko 3.000 do 10.000 KM	200
KM,	
4) preko 10.000 do 50.000 KM	500
KM,	
5) preko 50.000 do 100.000 KM	
.....1.000 KM,	

6) preko 100.000 KM ..... 1% na označenu vrijednosti spora ali ne više od 10.000 KM

Za žalbu ili reviziju protiv presude i za žalbu protiv rješenja u sporovima zbog ometanja posjeda, plaća se dvostruka taksa propisana tačkom 1. ovog tarifnog broja.

Za prijedlog da bude otvoren postupak stečaja ili likvidacije plaća se taksa u iznosu od..... 100 KM.

Za prijavu povjerilaca u postupku stečaja ili likvidacije plaća se taksa u iznosu od 1% od vrijednosti potraživanja, s tim da ne može biti manja od 50 KM niti veća od 10.000 KM.

Za žalbu protiv odluke o stečajnom ili likvidacijskom postupku plaća se taksa u iznosu od 1% od vrijednosti potraživanja, s tim da ne može biti manja od 100 KM niti veća od 10.000 KM.

Za prijavu u sudski registar plaća se taksa u iznosu od..... 50 KM.

Za rješenje o upisu osnivanja privrednog društva plaća se taksa u iznosu od..... 400 KM.

Za rješenje o upisu osnivanja dijelova privrednog društva, plaća se taksa u iznosu od.... 200 KM.

Za rješenje o upisu osnivanja drugih pravnih lica koja nisu navedena u tačkama 1. i 2. ovog tarifnog broja plaća se taksa u iznos od.....300 KM.

Za rješenje o upisu prava vršenja spoljnotrgovinskog prometa plaća se taksa u iznosu od..... 300 KM, pored iznosa iz tačke 1. ovog tarifnog broja.

Za rješenje o upisima koji nisu obuhvaćeni prethodnim tačkama ovog tarifnog broja plaća se taksa u iznosu od 150 KM po jednom upisu.

Za zahtjev za brisanje upisa iz sudskog registra plaća se taksa u iznosu od..... 100 KM.

Za rješenje po zahtjevu za brisanje upisa plaća se taksa u iznosu od..... 100 KM.

Kada se više privrednih društava spajaju u jedno, pored takse za podnesak plaća se i taksa iz tačke 6. ovog tarifnog broja, kao i taksa za upis novoosnovanog privrednog društva.

Ako se jednim podneskom traži više upisa plaća se taksa za svaki upis posebno.

Za žalbu na rješenje doneseno u postupku upisa u sudski registar plaća se taksa u iznosu od ..... 200 KM.

Za dostavljanje upisanih podataka radi objavljivanja u "Službenom glasniku" plaća se taksa u iznosu od..... 50 KM.

Za objavljivanje podataka čije je upisivanje traženo jednim podneskom, plaća se samo jedna taksa iz ovog tarifnog broja.

Za izvode iz sudskog registra ili drugih javnih knjiga koje vodi sud, ako se izdaju na zahtjev stranke, plaća se taksa u iznosu od..... 10 KM po stranici.

Za molbu za protest mjenice, čeka i drugih isprava ili ugovora zbog neakceptiranja, neisplate ili neispunjenja, plaća se taksa u iznosu od..... 5 KM.

Za protest isprave plaća se taksa prema vrijednosti i to:

- do 50 KM - 5 KM,
- preko 50 KM do 500 KM - 25 KM,
- preko 500 KM - 50 KM.

Ako se jednom molbom traži više protesta, odnosno zamjena protesta, plaća se jedna taksa za molbu, ali se u tom slučaju plaća posebna taksa za svaki protest, odnosno zamjenu protesta

ADVOKATSKE USLUGE

Advokatske usluge su u skladu sa Tarifom o nagradama i naknadi troškova za rad advokata (Sl. Glasnik Republike Srpske, br.68/05). Između ostalih predviđene su sljedeće nagrade:

Tar. Br. 2

Za sastavljanje inicijalnog i obrazloženog podneska i zastupanje na održanom ročištu ili raspravi u svim postupcima, pred sudom ili drugim organom, u procjenjivim stvarima, zavisno od vrijednosti predmeta spora u konkretnom postupku, advokatu pripada nagrada:

Vrijednost spora	Pripadajući bodovi*
od 1,00 KM. do 5.000,00 KM	80 bodova
od 5.001,00 KM. do 10.000,00 KM	160 bodova
od 10.001,00 KM. do 20.000,00 KM	240 bodova
od 20.001,00 KM. do 50.000,00 KM	300 bodova
od 50.001,00 KM. do 100.000,00 KM	350 bodova
preko 100.000,00 KM	350 bodova + 2 boda za svakih započutih 1.000,00 KM ali ne više od 1.000 bodova

*vrijednost boda=2,00 KM

Nagrada za sastav opomene protivnoj stranci da plati određeni iznos, ispuni neku obavezu ili izvođenje iznosi 50% nagrade iz Tar. br. 2.

NOTARSKE USLUGE

Tarifa notarskih usluga definisana je u Sl. glasniku Republike Srpske, br. 63/10 kako slijedi:

Tarifni broj 1

Vrijednost Predmeta (od KM)	vrijednost predmeta (do KM)	nagrada (bodova)	
	0	1.000	120
	1.000	2.500	180
	2.500	5.000	250
	5.000	10.000	300
	10.000	20.000	400
	20.000	30.000	500
	30.000	40.000	550
	40.000	50.000	600
	50.000	60.000	650
	60.000	80.000	700
	80.000	100.000	750
	100.000	150.000	850
	150.000	200.000	900
	200.000	250.000	1.000
	250.000	300.000	1.200
	300.000	400.000	1.400
	400.000	500.000	1.600
	500.000	750.000	2.000
	750.000	1.000.000	2.500

Pri vrijednosti predmeta preko 1.000.000 KM, za svakih početih 100.000 KM, nagrada se povećava za 100 bodova, ali najviše može iznositi 4.000 bodova.

5.2.2. Republičke administrativne takse

Zakonom o administrativnim taksama ("Sl. glasnik Republike Srpske", br. 100/11) donesena je tarifa republičkih administrativnih taksi:

- plaća se u KM -

Za zahtjeve, molbe, prijedloge, prijave i druge podneske, ako ovom tarifom nije propisana druga taksa 2,00

Za žalbe protiv rješenja koja donose organi i organizacije iz čl. 3 i 4 ovog zakona ..... 10,00.

Za sva rješenja za koja nije propisana posebna taksa ..... 10,00.

Za licencu za privredno društvo, drugo pravno lice ili građanina za obavljanje međunarodnog prevoza lica i stvari ..... 70,00.

- za licencu za vozilo 10,00,
- za licencu za vozača ..... 10,00.

Za rješenja i obavještenja koja izdaje Republički zavod za statistiku:

- za upis obavještenja i razvrstavanja pravnih lica po djelatnostima i određivanje matičnog broja 10,00
- za obavještenja o promjeni djelatnosti pravnih lica 10,00
- za brisanje iz registra koji vodi Republički zavod za statistiku 10,00

Za rješenje za izdavanje odobrenja za prebijanje dugovanja i potraživanja, cesije i preuzimanju duga u poslovima sa inostranstvom 70,00

Za ostala rješenja iz oblasti deviznog poslovanja, za koje nije propisana posebna taksa..... 70,00

Za rješenje o ispunjenosti uslova za proizvodnju ribe, oplođene ikre i mlađi 100,00

Za rješenje o ispunjenosti uslova za promet ribe 100,00

Za tehnički pregled mašinskih, električnih, elektromašinskih, plinskih, radio i PTT uređaja i drugih postrojenja, koja po postojećim propisima podliježu obaveznom pregledu radi dobijanja odobrenja za upotrebu, plaća se taksa po radnom času 20,00

Za izdavanje lokacijskih uslova..... 20,00.

Za odobrenje za građenje plaća se taksa prema predračunskoj vrijednosti objekta i to:

- do 50.000 KM ..... 200,00.
- od 50.000 KM do 100.000 KM ..... 300,00.
- preko 100.000 KM - 0,5% na predračunsku vrijednost objekta, ali ne više od ..... 1.000,00.
- za donošenje rješenja o odobrenju za upotrebu objekta ..... 100,00.

5.2.3. Gradske administrativne takse

Tarifa za gradske administrativne takse donesena je Odlukom o gradskim administrativnim taksama ("Sl. glasnik grada Banja Luka", br 20/09):

Za zahtjeve, molbe, prijedloge, prijave i druge podneske, ako ovom tarifom nije propisana druga taksa.....
2,00 KM.

Za rješenja na osnovu kojih se odobrava obavljanje samostalne privredne djelatnosti i to:

- ugostiteljsku djelatnost 100,00
KM.
- trgovinsku djelatnost 100,00
KM.
- zanatsku djelatnost 50,00
KM.

Za rješenja na osnovu kojih se odobrava obavljanje djelatnosti preduzeća 100,00
KM.

Za ovjeru svakog potpisa 2,00
KM.

Za rješavanje zahtjeva za izdavanje urbanističke saglasnosti:

Za ostale građevinske objekte..... 100,00
KM.

Za rješavanje zahtjeva za izdavanje odobrenja za građenje:

Za ostale građevinske objekte.....100,00
KM.

Za rješavanje zahtjeva za izdavanje odobrenja za upotrebu objekta 30,00
KM.

Za rješavanje zahtjeva za izdavanje odobrenja za postavljanje reklame 50,00
KM.

Za rješavanje zahtjeva za izdavanje ekološke dozvole ..... 50,00 KM.

Za odobravanje plana aktivnosti 30,00
KM.

Vodne dozvole 50,00
KM.

5.3. Javne nabavke

5.3.1. Cijena koštanja dokumentacije za prijavu na postupak javnih nabavki

U narednoj tabeli dat je prikaz potrebne dokumentacije za prijavu na postupak javnih nabavki:

Tabela 17 Trošak dokumentacije za učešće na tenderu

Red. broj	Naziv dokumenta	Trošak pribavljanja (u KM)
1.	Otkup tenderske dokumentacije	50,00
2.	Uvjerenje da preduzeće nije pod stečajem ili likvidacijom	15,00
3.	Uvjerenje da preduzeće nije predmet postupka za stečaj	15,00
4.	Uvjerenje o nekažnjavanju	15,00
5.	Uvjerenje o izmirenim obavezama po osnovu indirektnih poreza	15,00
6.	Uvjerenje o izmirenim obavezama po osnovu direktnih poreza	10,00
7.	Izvod iz sudskog registra	15,00
	UKUPNO	135,00

5.4. Troškovi kapitala

5.4.1. Kamate

Efektivne kamatne stope, ne uzimajući u obzir Investiciono-razvojnu banku, se kreću u rasponu 9-11% i višestruko su više od onih u EU. Tako visoke kamate nisu stimulatивne za preduzeća, posebno u uslovima opšte nelikvidnosti preduzeća. Gledano sa aspekta izvoza, ovakva politika kamatnih stopa naša preduzeća čini nekonkurentnima na tržištu Evropske unije.

5.4.2. Provizije banaka na transakcije

Provizije banaka na transakcije se kreću u sljedećim okvirima:

Platni promet	Unutar banke*	Međubankarske
Unutrašnji platni promet	0,50 KM	0,1% - 0,4% min. 0,50 KM
Inostrani platni promet		0,5% od vrijednosti transakcije
Vođenje računa	5,00 - 8,00 KM/mjesečno	

* plaćanje elektronskim putem je niže za cca 20%

6. Kalendar obaveza za predaju poreskih i drugih prijava

U narednom kalendaru dat je pregled obaveza predaje prijava raznim državnim institucijama. Ne sporeći važnost određenih prijava, ipak se postavlja pitanje neophodnosti predaje pojedinih, ili ako je već potrebno olakšati njihovo predavanje (npr. elektronskim putem). Ovakav način predaje ovolikog broja obavještenja iziskuje mnogo vremena što

stvara dodatno opterećenje po osnovu plaćenih radnih časova, a s druge strane njihovo ne predavanje povlači određene kazne.

JANUARY							FEBRUARY							MARCH							
S	M	T	W	T	F	S	S	M	T	W	T	F	S	S	M	T	W	T	F	S	
					1	2		1	2	3	4	5	6		1	2	3	4	5	6	
3	4	5	6	7	8	9	7	8	9	0	1	2	3	7	8	9	0	1	2	3	
0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	2	
1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
7	8	9	0	1	2	3	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7	
2	2	2	2	2	2	3	2							2	2	3	3				
4	5	6	7	8	9	0	8							8	9	0	1				
3																					
1																					
				1	2	3							1			1	2	3	4	5	
4	5	6	7	8	9	0	2	3	4	5	6	7	8	6	7	8	9	0	1	1	
1	1	1	1	1	1	1	9	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
1	2	3	4	5	6	7	0	1	2	3	4	5	3	4	5	6	7	8	9		
1	1	2	2	2	2	2	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
8	9	0	1	2	3	4	6	7	8	9	0	1	2	0	1	2	3	4	5	6	
2	2	2	2	2	3		2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3				
5	6	7	8	9	0		3	4	5	6	7	8	9	7	8	9	0				
							3	3													
							0	1													
				1	2	3										1	2	3	4		
4	5	6	7	8	9	0	8	9	0	1	1	1	1	5	6	7	8	9	0	1	
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	
1	2	3	4	5	6	7	5	6	7	8	9	0	1	2	3	4	5	6	7	8	
1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	
8	9	0	1	2	3	4	2	3	4	5	6	7	8	9	0	1	2	3	4	5	
2	2	2	2	2	3	3	2	3	3					2	2	2	2	3			
5	6	7	8	9	0	1	9	0	1					6	7	8	9	0			
				1	2													1	2	3	4
3	4	5	6	7	8	9	7	8	9	0	1	2	3	5	6	7	8	9	0	1	
0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	
1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	4	5	6	7	8	
7	8	9	0	1	2	3	1	2	3	4	5	6	7	9	0	1	2	3	4	5	
2	2	2	2	2	2	3	2	2	3					2	2	2	2	3	3		
4	5	6	7	8	9	0	8	9	0					6	7	8	9	0	1		
3																					
1																					

Legenda:

- Prijave prema Poreskoj upravi
- Prijave prema Zavodu za statistiku
- Prijave prema Agenciji za vode

Broj prijava na godišnjem nivou:*

Poreska uprava	39
Zavod za statistiku	58
Agencija za vode	12

* nisu uzete u obzir predaje prijava na nivou BiH

7. Primjer proizvodnog preduzeća XY

Kao sublimacija gore navedenog navešćemo primjer malog preduzeća čija je osnovna djelatnost proizvodnja, a koje se bavi i trgovinom na veliko i malo zbog činjenice da u Republici Srpskoj od ukupnog broja preduzeća preko 80% je udio malih preduzeća sa pregledom svih opterećenja na godišnjem nivou.

Zbog transparentnog prikaza varijabilnih opterećenja u nastavku su dati parametri preduzeća:

- Veličina preduzeća: malo
- Broj zaposlenih: 20
- Ukupni prihod: 1.500.000,00 KM
- Poslovni prihod: 1.400.000,00 KM
- Bruto dobit: 120.000,00 KM
- Broj maloprodajnih objekata na različitim lokacijama: 2
- Bruto plate (godišnje): 230.000,00 KM

U obaveze nisu ušle isplate po osnovu ostalih poreza na dohodak, poreza po odbitku, posebnih doprinosa proizašlih iz ugovora o povremenim poslovima, dnevnicu za službena putovanja koja bi mogla samo paušalno da budu određena i iz tog razloga nisu obuhvaćena.

Tabela 18. Pregled godišnjih davanja preduzeća

Red broj	Naziv	Fiksna obaveza	Varijabilna obaveza	Iznos na godišnjem nivou
1.	Porez na dohodak		X	15.410,00
2.	Doprinosi		X	75.900,00
3.	Porez na imovinu	X		200,00

4.	Porez na nepokretnosti	X		100,00
5.	Porez na dobit		X	12.000,00
6.	Doprinosi za prof. rehabilitaciju		X	460,00
7.	Održavanje fiskalne kase	X		240,00
8.	Godišnje servisiranje fiskalne kase	X		150,00
9.	GPRS za fiskalnu kasu	X		288,00
10.	Održavanje softwera	X		1.200,00
11.	Republička taksa	X		1.500,00
12.	Komunalna taksa	X		800,00
13.	Vodoprivredna naknada		X	240,00
14.	Naknada za opštekorisnu funkciju šuma		X	1.050,00
15.	Protivpožarna naknada		X	560,00
16.	Zaštita na radu	X		1.800,00
17.	Obuka iz oblasti zaštite od požara			400,00
18.	Kolektivno osiguranje	X		250,00
19.	Topli obrok		X	18.000,00
20.	Regres za godišnji odmor		X	7.200,00
21.	Naknada za prevoz		X	10.800,00
22.	Voda		X	1.000,00
23.	El. energija		X	1.500,00
24.	Čistoća	X		700,00
25.	Predaja pazara	X		1.000,00
26.	Članarina Privrednoj komori		X	750,00
27.	Usluge pravnika	X		1.500,00
28.	Seminari i literatura za knjigovođu (produženje licence)	X		900,00
29.	Naknada za e-banking, provizije banke	X		4.000,00
30.	Servisiranje vaga (Tržišna inspekcija)	X		100,00
31.	Obuka iz oblasti zaštite na radu	X		400,00
32.	Obuka iz pružanja prve pomoći	X		200,00
33.	Registracija vozila	X		3.000,00
34.	Poštanske usluge		X	1.000,00
35.	Sudske i administrativne takse		X	1.000,00
	Ukupno			157.958,00

Izvor: Kalkulacija autora na bazi zakonskih rješenja

Tabela 19 Rekapitulacija troškova poslovanja preduzeća

Naziv	Iznos (KM)
Bruto plate	230.000,00
Ostale fiskalne i parafiskalne obaveze	66.648,00
UKUPNO	296.648,00

Na osnovu gornje tabele proizilazi da troškovi poslovanja iznose 20% od ukupnih prihoda. To znači da preduzeće sa 20% razlike u cijeni pokriva samo troškove poslovanja. U vrijeme potpune tržišne konkurencije veoma je teško raditi sa maržama koje premašuju ovaj procenat iz čega proizilazi da preduzeće ima veliki rizik u poslovanju.

8. Zaključak

Privreda Republike Srpske opterećena je mnogim materijalnim i nematerijalnim obavezama. Neke od njih su:

- 35 plaćanja po raznim osnovama, većina od tih plaćanja su na mjesečnom nivou,
- Da bi preduzeće nesmetano obavljalo djelatnost neophodno je da se pridržava preko 20 zakona vezanih za plaćanje raznih fiskalnih i parafiskalnih dažbina i oko 30 zakona kojima su, ako ih se ne pridržava, predviđene kaznene odredbe,
- Preduzeće je dužno da u toku godine preda 150 raznih prijava i obrazaca,
- Kamatne stope na kredite su duplo veće od kamata u EU,
- Porezi i doporinosi na lična primanja nisu više najmanji u okruženju,
- Rigorozni uslovi za dobijanje kredita
- Skuplje tarife komunalnih usluga (el. energija, voda, grijanje) za 50% od domaćinstva

Cilj analize je prikazati kolika su opterećenja privrede kroz fiskalne i parafiskalne obaveze. Mnoge od njih su opravdane i njihovo ispunjavanje omogućava rad državnih službi koje su neophodne između ostalog i za funkcionisanje privrede. Međutim, s druge strane, ova analiza je pokazala i brojna nepotrebna rješenja koja otežavaju poslovanje.

ANALIZA OPTEREĆENJA PRIVREDE BRČKO DISTRIKT BiH

**Analizu pripremio;
Dr. Slobodan Subotić**

Brčko, 2011.god.

Analizom opterećenja privrede Brčko distrikta BiH pokušava se skrenuti pažnja na postojeće probleme privrede, koji su ujedno i hronični problemi bosanskohercegovačkog društva u cjelini. Stoga, studija ima za cilj da prikaže trenutno činjenično stanje privrede Brčko distrikta BiH. Opšte je poznata činjenica, da se privreda mora rasteretiti, da treba otvarati nova radna mjesta i tržište rada učiniti dinamičnijim i kvalitetnijim. Razvoj industrije, proizvodnje i izvoza trebaju biti prioritetni i strateški ciljevi Vlade Distrikta, uz istovremeno otvaranje malih i srednjih preduzeća.

Potrebno je obezbijediti pravni okvir i stvoriti tržišni ambijent koji bi omogućio priliv direktnih stranih investicija i njihovo ulaganje u postojeća i osnivanje novih velikih preduzeća. Takođe, treba omogućiti ulaganja stranog kapitala u perspektivna mala i srednja preduzeća. Malim i srednjim preduzećima i preduzetnicima treba obezbijediti uslove za nesmetan pristup izvorima finansiranja. S tim u vezi, potrebno je razvijati tržište kapitala i favorizovati specifične oblike finansiranja, po uzoru na razvijene zemlje Evropske unije. Samo tako će mala i srednja preduzeća i preduzetnici postati okosnica privrednog razvoja Brčko distrikta BiH.

Nophodna je saradnja i povezivanje malih i srednjih preduzeća sa strateškim partnerima iz zemalja koje posjeduju potrebna znanja, tehnologije i kapital. Na ovaj način bi se privreda Distrikta razvila i u doglednom periodu učinila radikalni zaokret, od izvoza sirovina i polupreradevina, ka izvozu gotovih industrijskih proizvoda. Samo kvalitetan proizvodni program i konkurentnost na domaćem tržištu su glavni preduslovi plasmana proizvoda na svjetsko tržište.

Studija se ne bavi samo sagledavanjem postojećeg stanja privrede Brčko distrikta BiH i analizom problema. Naime, ona nudi i neka konkretna rešenja koja bi u izvjesnoj mjeri poboljšala postojeći, nimalo zavidan, položaj privrednih subjekata.

SADRŽAJ;

- STANJE U PRIVREDI BRČKO DISTRIKTA BIH
  - INDIREKTI POREZI
  - DIREKTNI POREZI
    - DOPRINOSI
  - PARAFISKALNI NAMETI
    - TAKSE
  - KOMUNALNE USLUGE
    - JAVNE NABAVKE
    - TROŠKOVI KAPITALA
- OPTEREĆENJA PO OSNOVU ZAKONA I KOLEKTIVNIH UGOVORA

1. Stanje u privredi Brčko distrikta BiH

Bruto domaći proizvod (BDP)

Bruto domaći proizvod (BDP) u Brčko distriktu BiH bilježio je značajne stope rasta u periodu od 2006. do 2008. godine. Tako je u 2007. godini zabilježen rast BDP u odnosu na 2006. godinu za 14,85%, dok je u 2008. godini došlo do povećanja vrijednosti BDP u odnosu na 2007. godinu za 6,32%. U 2009. godini je došlo do pada vrijednosti BDP za 5,35%. Međutim, već u narednoj 2010. godini BDP bilježi blagi rast u odnosu na 2009. godinu za 2,42%. Tabela 1. prati kretanja BDP po godinama:

Tabela br.1. Bruto domaći proizvod u Brčko distriktu BiH, tekuće cijene (u 000 KM)

DJELATNOST	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
1. Poljoprivreda, lov i šumarstvo	46.525	49.778	52.355	47.592	47.257
2. Ribarstvo	0	0	0	0	16
3. Vađenje rude i kamena	0	0	20	121	87
4. Prerađivačka industrija	29.123	44.808	65.011	43.128	46.379
5. Proizvodnja i snabdjevanje električnom energijom, gasom i vodom	2.330	2.434	11.891	11.100	8.532
6. Građevinarstvo	17.658	23.956	24.965	20.931	18.912
7. Trgovina na veliko i malo, popravak motornih vozila, motocikla i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	82.847	98.780	100.345	93.751	97.326
8. Ugostiteljstvo	15.914	18.406	19.046	21.598	18.021
9. Saobraćaj, skladištenje i komunikacije	10.630	13.814	14.665	19.441	15.231
10. Finansijsko posredovanje	4.539	1.422	2.190	2.397	2.426
11. Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne djelatnosti	33.975	37.103	38.601	40.464	39.083
12. Javna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje	51.984	52.512	53.610	56.403	57.027
13. Obrazovanje	19.339	20.357	22.077	24.414	26.166
14. Zdravstveni i socijalni rad	13.663	14.580	15.485	17.460	16.874
15. Ostale javne, društvene i lične komunalne djelatnosti	4.552	5.728	2.373	1.380	2.338
Ukupno sve djelatnosti	333.106	383.876	422.656	400.180	395.675
Bruto dodana vrijednost, bazne cijene	333.106	383.876	422.656	400.180	395.675
Porezi na proizvode i usluge i uvoz minus subvencije na proizvode	142.894	162.815	158.606	149.998	167.814
Bruto domaći proizvod (BDP) u tržišnim cijenama	476.000	546.691	581.262	550.178	563.489

Tabela br.2. Bruto domaći proizvod u Brčko distriktu BiH (u %)

DJELATNOST	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
1. Poljoprivreda, lov i šumarstvo	9,77	9,11	9,01	8,65	8,39
2. Ribarstvo	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
3. Vađenje rude i kamena	0,00	0,00	0,00	0,02	0,02
4. Prerađivačka industrija	6,12	8,20	11,8	7,84	8,23
5. Proizvodnja i snabdjevanje električnom energijom, gasom i vodom	0,49	0,45	2,05	2,02	1,51
6. Građevinarstvo	3,71	4,38	4,29	3,80	3,36
7. Trgovina na veliko i malo, popravak motornih vozila, motocikla i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	17,41	18,07	17,26	17,04	17,27
8. Ugostiteljstvo	3,34	3,37	3,28	3,93	3,20
9. Saobraćaj, skladištenje i komunikacije	2,23	2,53	2,52	3,53	2,70
10. Finansijsko posredovanje	0,95	0,26	0,38	0,44	0,43
11. Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne djelatnosti	7,14	6,82	6,64	7,53	6,94
12. Javna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje	10,92	9,61	9,22	10,25	10,12
13. Obrazovanje	4,06	3,72	3,80	4,44	4,64
14. Zdravstveni i socijalni rad	2,87	2,67	2,66	3,17	2,99
15. Ostale javne, društvene i lične komunalne djelatnosti	0,96	1,05	0,41	0,25	0,41
Ukupno sve djelatnosti	69,98	70,22	72,71	72,74	70,22
Bruto dodana vrijednost, bazne cijene	69,98	70,22	72,71	72,74	70,22
Porezi na proizvode i usluge i uvoz minus subvencije na proizvode	30,02	29,78	27,29	27,26	29,78
Bruto domaći proizvod (BDP) u tržišnim cijenama	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Mjera konkurentskih i reproduktivnih sposobnosti privrede se ogleda u odnosu primarnih i sekundarnih privrednih djelatnosti, odnosno poljoprivrede i industrije. Visoko učešće poljoprivrede, lova i šumarstva u strukturi BDP, od 9,77% u 2006. godini do 8,39% u 2010. godini, ukazuje na nizak kvalitet privrede Brčko distrikta BiH. S druge strane, učešće prerađivačke industrije u strukturi BDP se kreće u rasponu od 6,12% u 2006. godini do 8,23% u 2010. godini. To dalje ukazuje na činjenicu, da se radi o privredi opadajućih prinosa, te da se njene reproduktivne sposobnosti tokom vremena pogoršavaju. Stoga, u strukturi BDP što prije treba smanjiti učešće poljoprivredne proizvodnje u korist prerađivačke industrije. Time bi se umjesto sadašnje prodaje neprerađenih poljoprivrednih proizvoda ostvarila njihova industrijska prerada. Učešće trgovine na veliko i malo u strukturi BDP iznosi preko 17%, što je za oko 10%

više od učešća prerađivačke industrije u strukturi BDP. Ovako visoko učešće trgovine u strukturi BDP ukazuje na postojanje visokog platnog deficita (preko 227 miliona KM u 2010.godini). Deformisanost strukture BDP je i na strani poreza na proizvode i usluge i kreće se oko 30%, za razliku od nekih visokorazvijenih zemalja gdje ovaj procenat kreće u rasponu od 10% do 12% (npr. Njemačka i Slovenija). Takođe je veliko učešće javne uprave, odbrane i socijalnog osiguranja, u strukturi BDP Brčko distrikta BiH, koje se kreće u rasponu od 9,22% do 10,92%.

Tabela br. 3. Bruto domaći proizvod po glavi stanovnika u Brčko distriktu BiH

	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
BDP (000 KM), tekuće cijene	476.000	546.691	581.262	550.178	563.489
BDP po stanovniku (uKM)	6.525	7.463	8.040	7.489	7.431

Tabela br.3 upoređuje vrijednosti BDP po glavi stanovnika, koji je bilježio rast od 2006. do 2008. godine, a u kojoj je dostigao svoju najveću vrijednost od 8.040 KM. U 2009. godini dolazi do pada vrijednosti BDP po glavi stanovnika za 6,85%, da bi se taj trend nastavio i u 2010. godini u kojoj je zabilježen neznatan pad vrijednosti BDP po glavi stanovnika u odnosu na 2009. godinu za 0,08%.

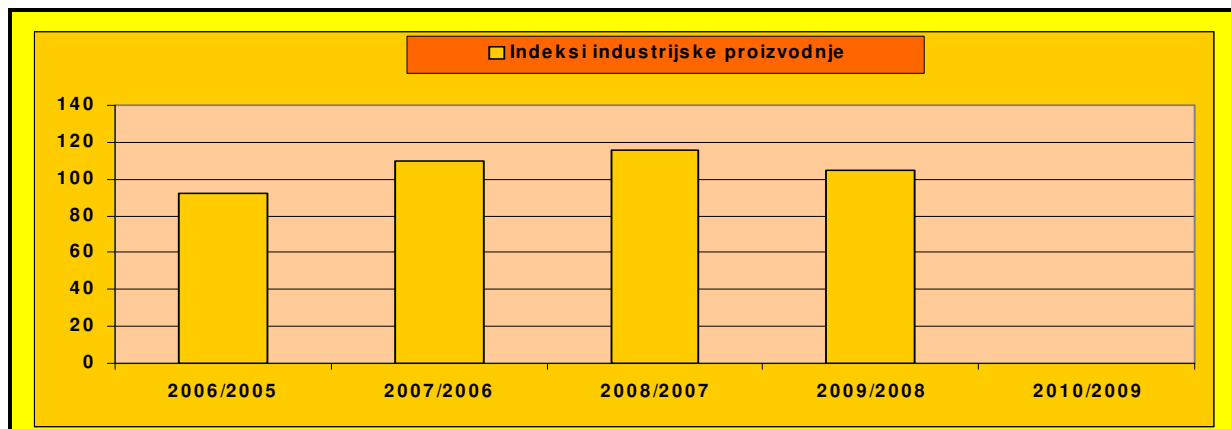
Stope rasta industrijske proizvodnje

Industrijska proizvodnja bilježi rast u periodu od 2007. do 2009. godine. Dok je u 2006. godini zabilježen pad industrijske proizvodnje za 7,95%(negativna stopa rasta), dotle u narednoj 2007. godini industrijska proizvodnja bilježi stopu rasta od 9,79%. Naredne 2008. godine, industrijska proizvodnja je u Brčko distriktu BiH povećana za 15,85%. Međutim, negativni efekti globalne finansijske krize su se ispoljili na industrijsku proizvodnju u toku 2009. godine u kojoj je zabilježen rast od svega 4,90%.

Tabela br. 4. Stopa rasta industrijske proizvodnje u Brčko distriktu BiH

	2006/2005	2007/2006	2008/2007	2009/2008	2010/2009
INDEKSI INDUSTRIJSKE PROIZVODNJE	92,05	109,79	115,85	104,90	-

Grafikon br.1. Grafički prikaz podataka iz tabele br.4.

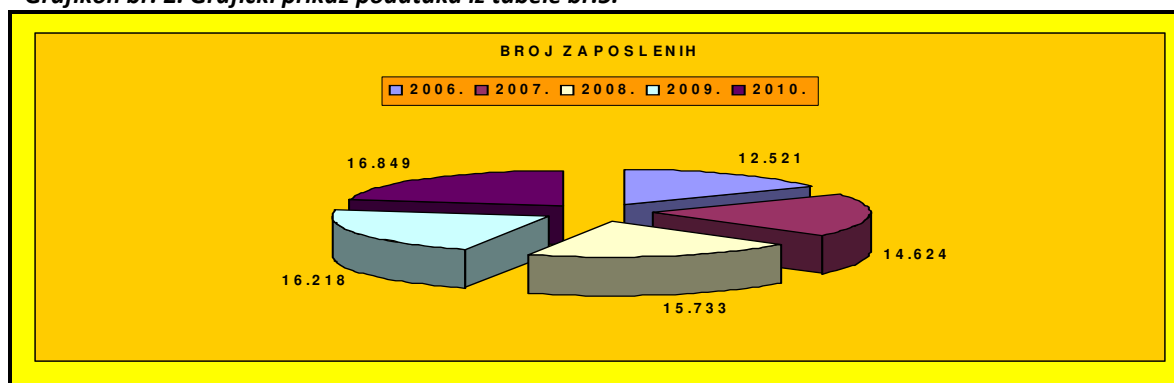
Zaposlenost i nezaposlenost

Zaposlenost u Brčko distriktu BiH u periodu od nekoliko posljednjih godina je konstantno rasla. Tako se u toku 2007. godine, u odnosu na 2006. godinu, broj zaposlenih povećao za 2.103 lica ili 16,79%. U narednoj 2008. godini broj zaposlenih se povećao za 7,58% u odnosu na 2007. godinu. U 2009. godini se broj zaposlenih povećao za 3,08%, dok se u 2010. godini broj zaposlenih lica povećao za 631 ili 3,89%. Podaci prezentirani u tabeli br. 5. pokazuju da je u 2009. godina sa 485 novozaposlenih lica ili 3,08% zabilježen najniži rast zaposlenosti.

Tabela br. 5. Zaposlenost u Brčko distriktu BiH (godišnji prosjek)

GODINA	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
BROJ ZAPOSLENIH	12.521	14.624	15.733	16.218	16.849

Grafikon br. 2. Grafički prikaz podataka iz tabele br.5.

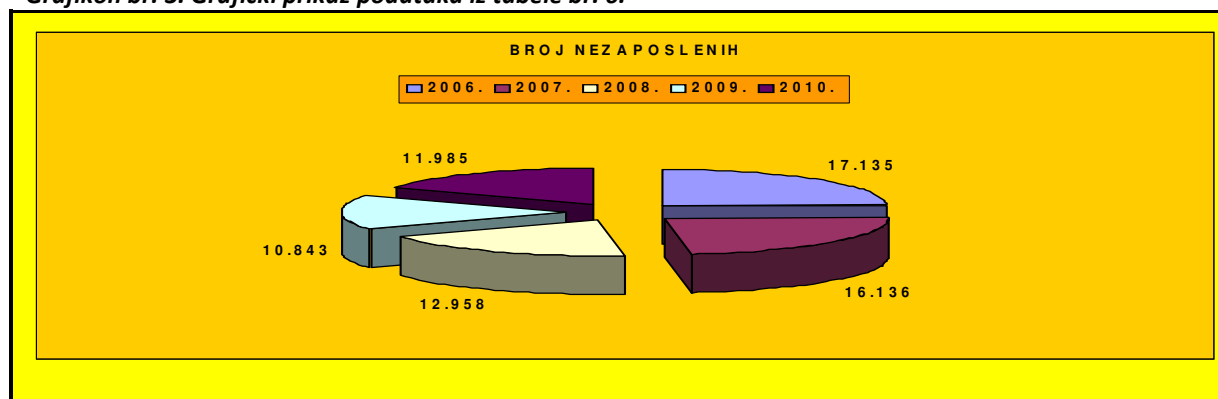

Nezaposlenost u Brčko distriktu BiH je imala tendenciju pada u periodu od 2006. do 2009. godine. Broj nezaposlenih smanjen za 999 lica u 2007. godini u odnosu na 2006. godinu ili za 6,19%. U 2008. godini je smanjena nezaposlenost u odnosu na 2007. godinu za 24,53% ili 3.178 lica. Najmanji broj nezaposlenih lica u Brčko distriktu BiH je zabilježen u 2009. godini u kojoj je smanjena nezaposlenost u odnosu na 2008. godinu za 19,50%. Međutim, već u narednoj 2010. godini povećava se broj nezaposlenih lica za 1.142 ili 10,53%.

Tabela br. 6. Nezaposlenost u Brčko distriktu BiH (godišnji prosjek)

GODINA	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
BROJ NEZAPOSLENIH	17.135	16.136	12.958	10.843	11.985

Grafikon br. 3. Grafički prikaz podataka iz tabele br. 6.

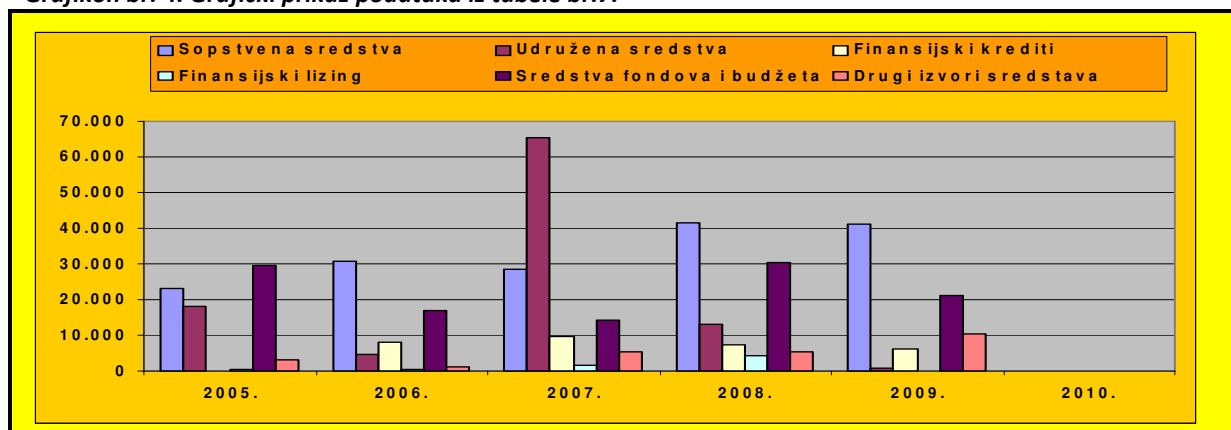
Investicije

Investiciona ulaganja u stalna sredstva na području Brčko distrikta BiH su varirala iz godine u godinu, sa izraženom tendencijom pada. U pojedinim godinama je dolazilo do značajnog pada investicionih ulaganja. Tako je u 2006. godini došlo do pada investicionih ulaganja 25% u odnosu na 2005. godinu. Međutim, 2007. godina je zabilježena kao godina rekordnih investicionih ulaganja. Investiciona ulaganja u 2007. godini su povećana za 101% u odnosu na 2006. godinu. Naredne, 2008. godine ponovo dolazi do pada investicionih ulaganja u stalna sredstva za 18,49%. U 2009. godini se, takođe, bilježi pad investicionih ulaganja za 21,70%. Tabela br.7. upoređuje izvršene isplate za investicije po godinama:

Tabela br. 7. Izvršene isplate za investicije u stalna sredstva po osnovnim izvorima finansiranja i djelatnosti investitora (u 000 KM)

DJELATNOST INVESTITORA	Sopstvena sredstva	Udružena sredstva	Finansijski krediti	Finansijski lizing	Sredstva fondova i budžeta	Drugi izvori sredstava	UKUPNO
2005.	22.924	18.067	9.049	342	29.511	2.977	82.870
2006.	30.930	4.797	8.146	497	16.751	1.025	62.146
2007.	28.486	65.336	9.806	1.691	14.204	5.403	124.926
2008.	41.644	12.905	7.389	4.081	30.384	5.412	101.815
2009.	41.215	681	5.978	184	21.315	10.339	79.712
2010.	-	-	-	-	-	-	-

Grafikon br. 4. Grafički prikaz podataka iz tabele br.7.

U strukturi investicionih ulaganja u stalna sredstva, sa stanovišta izvora, dominiraju sopstveni izvori, dok je učešće udruženih sredstava variralo po pojedinim godinama investicionih ulaganja, sa izraženim trendom rasta od 2008. godine. Udružena sredstva su u strukturi investicionih ulaganja najvećim dijelom učestvovala u 2007. godini sa rekordnih 52,30%, kada su kompenzovala veliki dio sopstvenih sredstava. Minimum investicionih ulaganja udruženih sredstava bilježi se u 2009. godini od svega 0,85%. Zbog nepovoljnih uslova kreditiranja (visokih kamatnih stopa i visokog kolaterala) finansijski krediti imaju sve manje učešće u investiranju stalnih sredstava. Sredstva fondova i budžeta su varirala po pojedinim godinama ulaganja, dok je učešće finansijskog lizinga, kao specifičnog i u svijetu veoma značajnog izvora finansiranja investicija, neznatno u strukturi investicionih ulaganja u stalna sredstva.

Tabela br. 8. Izvršene isplate za investicije u stalna sredstva po osnovnim izvorima finansiranja i djelatnosti investitora (u %)

DJELATNOST INVESTITOR A	Sopstvena sredstva	Udružena sredstva	Finansijski krediti	Finansijski lizing	Sredstva fondova i budžeta	Drugi izvori sredstava	UKUPNO
2005.	27,67	21,80	10,94	0,41	35,61	3,59	100,00
2006.	49,77	7,72	13,11	0,80	26,95	1,65	100,00
2007.	22,81	52,30	7,85	1,35	11,37	4,32	100,00
2008.	40,90	12,68	7,26	4,01	29,84	5,31	100,00
2009.	51,70	0,85	7,50	0,23	26,74	12,97	100,00
2010.	-	-	-	-	-	-	-

Grafikon br. 5. Grafički prikaz podataka iz tabele br.8.

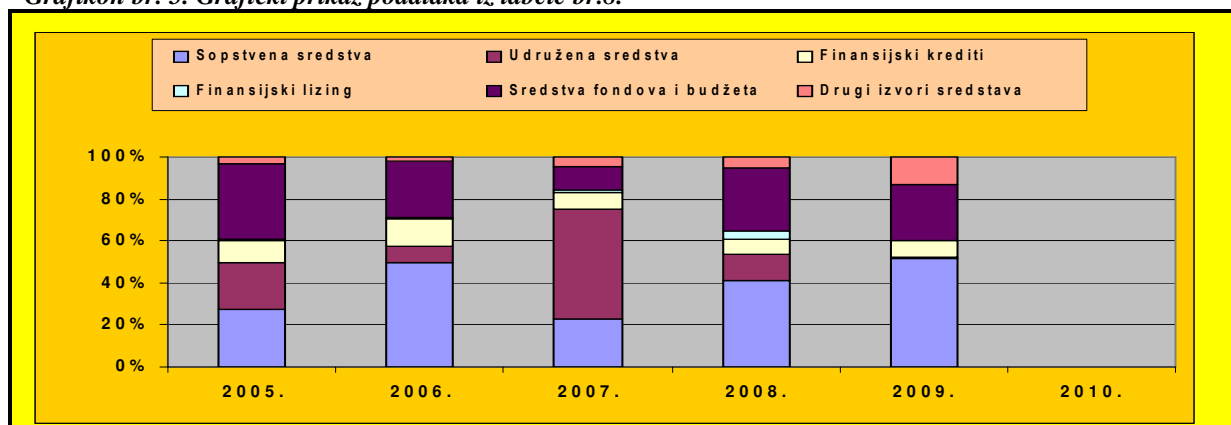

Tabela br.9. Ostvarene investicije u Brčko distriktu BiH

DJELATNOST	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.
1. Poljoprivreda, lov i šumarstvo	1.654	1.717	1.912	634	220
2. Ribarstvo	65	26	25	25	0
3. Rudarstvo	0	0	0	0	0
4. Prerađivačka industrija	16.800	24.715	73.642	38.430	21.995
5. Proizvodnja i snabdjevanje električnom energijom, gasom i vodom	2	6	1	709	9.947
6. Građevinarstvo	6.283	3.611	3.202	2.257	12.399
7. Trgovina na veliko i malo, popravak motornih vozila, motocikla i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	9.996	8.049	7.738	7.509	8.888
8. Ugostiteljstvo	869	56	80	189	157
9. Saobraćaj, skladištenje i komunikacije	1.050	1.111	962	2.385	2.827
10. Finansijsko posredovanje	0	0	0	0	60
11. Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne djelatnosti	8.841	1.272	1.609	4.593	635
12. Javna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje	29.483	29.479	34.806	50.382	34.307
13. Obrazovanje	3	0	0	0	0
14. Zdravstveni i socijalni rad	72	30	105	106	51
15. Ostale javne, društvene socijalne i lične usluge	125	1.116	375	224	68
UKUPNO	75.243	71.188	124.457	107.443	91.554

Tabela br. 9. upoređuje podatke ostvarenih investicija prema djelatnostima u Brčko distriktu BiH. Prerađivačka industrija bilježi najviši nivo ostvarenih investicija u toku 2006. godine (34,72%), 2007. godine (59,17%) i 2008.(35,77%) godine. Javna uprava i odbrana, takođe, bilježe visok nivo ostvarenih investicija u 2006. godini od 41,41%, u 2008. godini od 46,89% i 2009. godini od 37,47%. Zabrinjava činjenica, da u obrazovanje u Brčko distriktu BiH nije uopšte investirano u vremenskom periodu od 2006. do 2009. godine.

Uvoz i izvoz

Brčko distrikt BiH u proteklim godinama bilježi veliki spoljnotrgovinski deficit. U periodu od 2006. do 2010. godine izvoz se permanentno povećavao od 58,537 miliona KM u 2006. godini, do 172,958 miliona KM u 2010. godini. Uvoz u Brčko distrikt BiH je, takođe, imao trend rasta. Tako je vrijednost ukupno uvezenih roba i usluga u 2006.

godini iznosila 284,917 miliona KM, da bi se vrijednost uvoza u 2010. godini dostigla iznos od 400,197 miliona KM. Uglavnom su se uvozili: energija, intermedijarni proizvodi, kapitalni proizvodi, trajni proizvodi široke potrošnje. Najveću uvoznju stavku predstavljaju netrajni proizvodi široke potrošnje. Vrijednosti izvoza i uvoza, kao i stanje spoljnotrgovinskog bilansa dati su u tabeli:

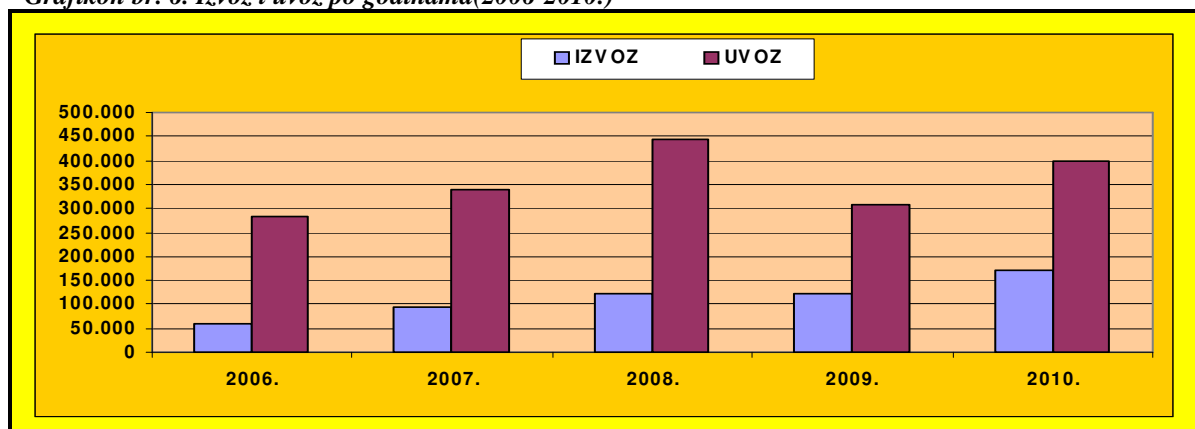
Tabela br. 10. Spoljna trgovina (u 000KM)

GODINA	IZVOZ	UVOZ	SPOLJNOTRGOVINSKI BILANS	POKRIVENOST IZVOZA UVOZOM (%)
2006.	58.537	284.917	-226.380	20,54
2007.	92.978	339.518	-246.540	27,38
2008.	123.345	443.406	-320.061	27,82
2009.	120.957	307.810	-186.853	39,29
2010.	172.958	400.197	-227.239	43,22

Izvoz bilježi permanentan rast u periodu od 2006. do 2010. godine. U 2007. godini izvoz je povećan za 58,83%. S druge strane, uvoz je u istoj godini povećan za 19,16%. Izvoz je u 2008. godini povećan za 32,66% u odnosu na 2007.godinu. U istoj godini je uvoz povećan za 30,59%. Izvozne i uvozne aktivnosti su smanjene u 2009. godini. Tako je uvoz smanjen za 1,94%, dok je smanjenje uvoza iznosilo enormnih 69,42%. Sljedeća, 2010. godina je godina ekspanzije izvoznju-uvoznih aktivnosti. Izvoz je povećan za 43%, dok je uvoz povećan za 30%.

Grafikon br. 6. Izvoz i uvoz po godinama(2006-2010.)

Veliko učešće trgovine na veliko i malo u strukturi BDP ukazuje na postojanje visokog spoljnotrgovinskog deficita. Ova stavka je najizraženija u 2008. godini kada je vrijednost spoljnotrgovinskog deficita iznosila preko 320 miliona KM, da bi se smanjila na 227 miliona KM u 2010. godini. Pokrivenost izvoza uvozom je kontinuirano rasla. Najniža pokrivenost od 20,54% je zabilježena u 2006. godini, a najviša u iznosu od 43,22% u 2010. godini.

Bankarski sektor

Propisi koji uređuju oblast bankarskog sektora u Brčko distriktu BiH su:

- **Zakon o bankama Brčko distrikta BiH ("Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", broj 5/03),**
- **Zakon o platnim transakcijama Brčko distrikta BiH ("Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", broj 5/01),**
- **Zakon o finansijskom poslovanju Brčko distrikta BiH ("Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", broj 5/01).**

Zakonom o bankama Brčko distrikta BiH uređeno je da se osnivanje, nadzor, poslovanje i upravljanje finansijskih institucija (pravnih lica) koje obavljaju poslove primanja novčanih depozita i davanja kredita u Brčko distriktu BiH primjenjuju Zakon o bankama Federacije BiH i Zakon o bankama Republike Srpske.

Domaća i strana pravna lica mogu osnovati banku u Brčko distriktu BiH. Zahtjev za izdavanje dozvole za osnivanje banke su dužna podnijeti, po izboru osnivača, Agenciji za

bankarstvo Federacije BiH ili Agenciji za bankarstvo Republike Srpske. Postupak podnošenja zahtjeva i uslovi za osnivanje banke, određeni su odgovarajućim entitetskim zakonima o bankama. Banci koja već ima dozvolu za rad izdatu od strane entitetske Agencije za bankarstvo dozvoljeno je osnivanje supsidijarnog lica, otvaranje filijale i predstavništva u Brčko Distriktu BiH. Dozvolu za osnivanje supsidijarnog lica, filijale ili predstavništva izdaje entitetska Agencija za bankarstvo kod koje je matična banka osnovana. Banke koje posluju u Brčko Distriktu BiH dužne su da u potpunosti sarađuju s nadležnom Agencijom za bankarstvo i sa Filijalom Centralne banke BiH u Brčkom.

Bankarski sektor Brčko Distrikta BiH čine filijala Centralne banke BiH i 17 komercijalnih banaka, od kojih je 11 iz Federacije BiH i 6 iz Republike Srpske. Filijala Centralne banke BiH pokazuje zavidan nivo funkcionalnosti. Njene usluge obuhvataju trezorske poslove, kupovinu i prodaju domaće valute, nadziranje tokova u bankarskom prometu i dr.

Pregled komercijalnih banaka koje imaju sjedište u Federaciji BiH i Republici Spskoj i koje posluju na području Brčko distrikta BiH dat je u sljedećoj tabeli:

Tabela br.11. Pregled komercijalnih banaka koje posluju na području Brčko distrikta BiH

REDNI BROJ	NAZIV BANKE	SJEDIŠTE
1.	Tuzlanska banka d.d. Tuzla	Federacija BiH
2.	Reiffeisen bank d.d. Sarajevo	Federacija BiH
3.	Privredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo	Federacija BiH
4.	Upi banka d.d. Sarajevo	Federacija BiH
5.	Hypo Alpe Adria bank d.d. Mostar	Federacija BiH
6.	Unicredit zagrebačka banka BiH d.d. Mostar	Federacija BiH
7.	HVB Central Profit banka d.d. Sarajevo	Federacija BiH
8.	Sparkasse bank d.d. Sarajevo	Federacija BiH
9.	Volks bank d.d. Sarajevo	Federacija BiH
10.	ProCredit banka d.d. Sarajevo	Federacija BiH
11.	Bosna Bank International d.d. Sarajevo	Federacija BiH
12.	Pavlović International bank a.d. Bijeljina	Republika Srpska
13.	Nova banka a.d. Banja Luka	Republika Srpska
14.	Bobar banka a.d. Bijeljina	Republika Srpska
15.	Razvojna banka jugoistočne Evrope a.d. Banja Luka	Republika Srpska
16.	Zepter komerc banka a.d. Banja Luka	Republika Srpska
17.	Komercijalna banka a.d. Banja Luka	Republika Srpska

Podaci prezentirani u tabeli br. 11. ukazuju na činjenicu, da na području Brčko distrikta BiH posluje veliki broj komercijalnih banaka koje su u stanju udovoljiti potrebama privrednih subjekata za uslugama platnog prometa, kreditima i drugim bankarskim poslovima.

2. Indirektni porezi

Struktura izvora javnih prihoda u Brčko distriktu BiH je veoma nepovoljna. Učešće indirektnih poreza je 89,8%, a direktnih poreza 10,2% što je približno strukturi iz neposrednog okruženja. Ukoliko se posmatra stanje u Evropskoj uniji, u kojoj su učešća ove dvije kategorije približno jednaka, s pravom se može reći da je razlika veoma visoka. Ovakva struktura javnih prihoda predstavlja velike teškoće prilikom upravljanja ekonomsko-socijalnim i razvojnim ciljevima. Preveliko učešće indirektnih poreza u strukturi izvora javnih prihoda podstiče neopravdano bogaćenje i neopravdano siromašenje. Naime, povećan poreski teret podnose siromašniji građani što dovodi do socijalnih razlika. Nisko učešće direktnih poreza onemogućava potrebna i poželjna socijalna korigovanja. Takođe su

izostavljene i značajnije mogućnosti podsticaja po osnovu poreskih razlika među određenim privrednim djelatnostima.

Visoki porezi, zajedno sa visokim troškovima osnivanja preduzeća, pojavljuju se kao jedan od osnovnih uzroka sive ekonomije, koja u Bosni i Hercegovini, po procjenama Evropske komisije i Svjetske banke, iznosi između 36 i 40 procenata. Preduzeća koja posluju u neformalnom sektoru, smanjuju ukupnu poresku osnovicu i istovremeno prebacuju poreski teret na ona preduzeća koja posluju u legalnim okvirima. Nelojalna konkurencija predstavlja veliku prepreku pokretanju domaće proizvodnje i povećanju zaposlenosti. Situacija nije ništa bolja ni na području Brčko distrikta BiH. Sve ovo ukazuje na potrebu provođenja značajnije poreske reforme.

Sistem oporezivanja u Bosni i Hercegovini je dosta složen, a o čemu svjedoče i izvještaji Svjetske banke, Međunarodne finansijske korporacije (IFC), te savjetodavne kompanije "PricewaterhouseCoopers" posvećene poreskim sistemima. Zbog složenosti plaćanja poreza, Bosna i Hercegovina je svrstana na 142. mjesto, među 178 zemalja svijeta u kojima je ocijenjivan poreski sistem. Poreski sistem je poboljšán posljednjih godina, uvođenjem poreza na dodatu vrijednost (PDV) na državnom nivou 2006. godine. Činjenica da se prihodi od carina, akciza i PDV-a ubiru na državnom nivou i pod kontrolom Uprave za indirektno oporezivanje predstavlja veliki korak naprijed, kako u smislu efikasnosti, tako i u smislu postojanja jedinstvenog ekonomskog prostora u BiH.

Indirektni porezi obuhvataju: (1) porez na dodatu vrijednost (PDV), (2) carine, (3) akcize i (4) putarine. Svi oni se ubiru na državnom nivou, regulisani su posebnim zakonima i predstavljaju prihode države Bosne i Hercegovine. Njihova uplata se vrši na jedinstveni račun Uprave za indirektno oporezivanje, koja potom vrši raspodjelu na entitete (FBiH i RS) i Brčko distrikt BiH.

Porez na dodatu vrijednost

Porez na dodatu vrijednost (PDV), na području Brčko distrikta BiH, obračunava se po jedinstvenoj stopi od 17%, kao i na području Federacije BiH i Republike Srpske. Uplata poreza na dodatu vrijednost unaprijed, odnosno u trenutku fakturisanja proizvoda ili usluga, a ne u trenutku naplate, predstavlja veliko opterećenje za privredne subjekte na području Brčko distrikta BiH. Posebno, u situaciji kada je prosječan rok naplate potraživanja 104 dana (BiH). Preduzeća, obveznici PDV-a, imaju obavezu da do 10-og u mjesecu uplate kompletan iznos PDV-a po osnovu fakturisanih roba i usluga (izdatih računa) u prethodnom mjesecu. Ovim su posebno opterećena preduzeća u građevinskoj, metalskoj i prehrambenoj industriji koja imaju značajne naruđbe od državnih organa, republičkih (federalnih), kantonalnih i lokalnih javnih preduzeća. Naime, ovi subjekti plaćaju isporučenu robu i usluge sa velikim zakašnjenjem. Stoga su isporučiooci robe prinuđeni uzimati kredite kako bi na vrijeme izmirili dospjele obaveze po osnovu PDV-a, iako mjesecima čekaju na naplatu svojih potraživanja.

Dodatnu teškoću predstavlja i to što se jedan dio fakturiranih potraživanja nikada ne naplati, jer izvjestan dio preduzeća ode u stečaj. Pored toga, privredni subjekti sa područja Brčko distrikta BiH, kao poreski obveznici, uredno plate svoje obaveze po

osnovu PDV-a i zbog toga trpe gubitke u poslovanju. Stoga bi bilo neophodno, da Vlada Brčko distrikta BiH ograniči rokove plaćanja na 45 ili 60 dana, ili da pokrene inicijativu prema Parlamentarnoj skupštini BiH o promjeni načina plaćanja PDV-a unaprijed. Odnosno, da omogući privrednim subjektima da izvrše uplatu PDV-a u roku od tri dana od dana naplate ispostavljene fakture.

Carine

Usvajanjem Zakona o sistemu indirektnog oporezivanja 29.12.2003.godine, od strane Parlamentarne skupštine BiH, stvoren je pravni temelj za uspostavu Uprave za indirektno oporezivanje. Tokom 2004. godine izvršeno je spajanje bivših carinskih uprava entiteta i Brčko distrikta BiH. Sektor za carine Uprave za indirektno oporezivanje (UIO) čini zapravo carinsku službu Bosne i Hercegovine. Po broju zaposlenih Sektor za carine je najveća organizaciona cjelina UIO. Odgovornosti službenika ovog Sektora su provođenje carinskih, spoljnotrgovinskih, deviznih i drugih propisa iz oblasti carinske politike BiH. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 106. sjednici održanoj 3. decembra 2009. godine, donijelo je Odluku o usaglašavanju i utvrđivanju carinske tarife BiH.

Carine su javne dažbine koje država naplaćuje prilikom prelaska robe preko državne granice od vlasnika roba i to u domaćoj valuti. Carinski sistem u Bosni i Hercegovini regulisan je Zakonom o carinskoj politici BiH. Fiskalna komponenta carina se ogleda u prikupljanju prihoda za ostvarenje javnih potreba. Prihodi od carina bilježe tendenciju pada i svake godine su sve niži. Tako su prihodi od carina u 2003. godini iznosili 23% ukupnih indirektnih poreza, dok su u 2009. godini učestvovali sa svega 8% u ukupno prikupljenim indirektnim porezima na nivou BiH. Od 01.07.2008. godine ukinute su carine na neke proizvode porijeklom iz Evropske unije (pšenica, ulje, biljne masti, voćni sokovi, nepržena kafa idr.), dok su za nove automobile, traktore, motocikle, namještaj, bijelu tehniku i alate, porijeklom iz EU, carine smanjene za 50%, da bi se početkom 2009. godine potpuno ukinule. Početkom 2009. godine u BiH su ukinute carine na više od 95% proizvoda porijeklom iz Evropske unije. Ovo ukazuje na činjenicu, da će carine biti sve manje, a budžet BiH sve manje zavisiti od ove vrste prihoda. S druge strane, smanjenje i ukidanje carina će pozitivno uticati na privrednike koji se bave uvozom rob iz Evropske unije, bilo da posluju na području Brčko distrikta BiH ili u nekom od entiteta.

Akcize

Zakonom o akcizama u Bosni i Hercegovini reguliše se oporezivanje prometa i uvoza određenih vrsta proizvoda (akciznih proizvoda) na teritoriji Bosne i Hercegovine posebnim oblikom poreza-akcizom. Predmet oporezivanja je promet akciznih proizvoda koji su proizvedeni u Bosni i Hercegovini, kada proizvođač prvi put njima prometuje ili uvoz akciznih proizvoda u Bosnu i Hercegovinu.

Pod akciznim proizvodima se podrazumijevaju: (1) naftini derivati, (2) duvanske prerađevine, (3) bezalkoholna pića, (4) alkohol, alkoholna pića i voćna prirodna rakija, (5) pivo i vino, (6) kafa.

Uvoznici sirovina, repromaterijala i gotovih industrijskih proizvoda imaju visoke troškove prilikom uvoza roba. Za robu koja se oporezuje akcizom proizvođač, odnosno uvoznik je obavezan da plati sljedeće iznose:

Tabela br. 12. Akcize

DERIVATI NAFTE	IZNOS AKCIZE (KM/L)
1. Dizel gorivo i ostala plinska ulja	0,30
2. Petrolej (kerozin)	0,30
3. Motorni benzin-bezolovni	0,35
4. Motorni benzin	0,40
5. Lož ulje ekstra lako i lako specijalno (EL i LS)	0,30
BEZALKOHOLNA PIĆA, PIVO I VINO	
1. Bezalkoholna pića	0,10
2. Pivo	0,20
3. Vino	0,25
ALKOHOL, ALKOHOLONA PIĆA I PRIRODNA RAKIJA	
1. Alkohol	15,00
2. Alkoholna pića	15,00
3. Voćna prirodna rakija	8,00
KAFA	
1. Sirova kafa/kg	1,50
2. Pržena kafa (u zrnu ili mljevena) /kg	3,00
3. Ljuske i opne pržene kafe i ostali proizvodi od kafe/kg	3,50
DUVANSKE PRERAĐEVINE	
1. Cigarete/pakovanje 20 kom	0,15
2. Ostale prerađevine od duvana/na osnovicu	42%

Iznosi akciza koje proizvođači i uvoznici plaćaju na derivate nafte uveliko opterećuju privredu Brčko distrikta BiH, kao i privredu cjelokupne Bosne i Hercegovine i utiču na povećanje cijene koštanja proizvedenih dobara i usluga. Učešće akcize u cijeni derivata nafte, posmatrano na trenutne tržišne cijene, iznosi od 13,5% za dizel goriva, do 17,7% na motorni benzin. Ova stavka nije zanemarljiva i direktno utiče na povećanje troškova poslovanja privrednih subjekata, a indirektno opterećuje, ionako siromašan, budžet velikog broja stanovnika.

Nakon značajnog pada prihoda od indirektnih poreza u 2009. godini, usljed globalne finansijske krize, 2010. godina donosi stabilizaciju i bilježi rast indirektnih poreza u Bosni i Hercegovini. S obzirom da prihodi od indirektnih poreza zavise, u velikoj mjeri, od kretanja u spoljnoj trgovini, rast uvoza od 10% u 2010. godini uslovio je rast prihoda od indirektnih poreza. Porez na dodatu vrijednost (PDV) učestvuje sa preko 60% u ukupnoj strukturi indirektnih poreza. Zajedno sa prihodom od carina, uvozni PDV generiše preko 50% ukupnih

prihoda od indirektnih poreza. Sljedeća tabela poredi prihode od indirektnih poreza u petogodišnjem periodu:

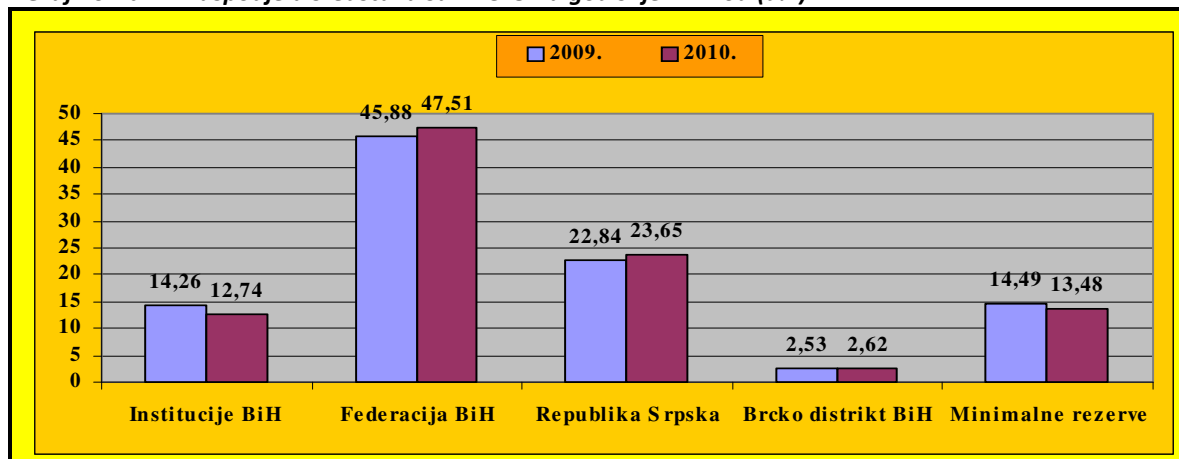
Tabela br. 13. Prihodi od indirektnih poreza u BiH (u milionima KM)

Godina	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
PDV	2.349	2.705	3.118	2.810	2.915
Carine	557	655	651	347	302
Akcize	861	917	937	997	1.172
Putarine	177	187	189	250	307
Ukupno	3.945	4.464	4.895	4.404	4.696

Prihodi od carina u 2010. godini su niži za 13% u odnosu na 2009. godinu, što predstavlja nastavak negativnog trenda uzrokovanog smanjenjem carinskih stopa na veliki broj proizvoda u skladu sa Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju, koji je Bosna i Hercegovina zaključila sa Evropskom unijom. S druge strane, prihodi od akciza su povećani za 17,6% ili u apsolutnom iznosu za 175 miliona KM. Rast prihoda od putarina za 307 miliona ili 22,8% je rezultat povećanja stope putarine koja se plaća na maloprodajne cijene naftinih derivata sa 0,15 KM/l na 0,25 KM/l, koja se primjenjuje od 01.06.2009. godine.

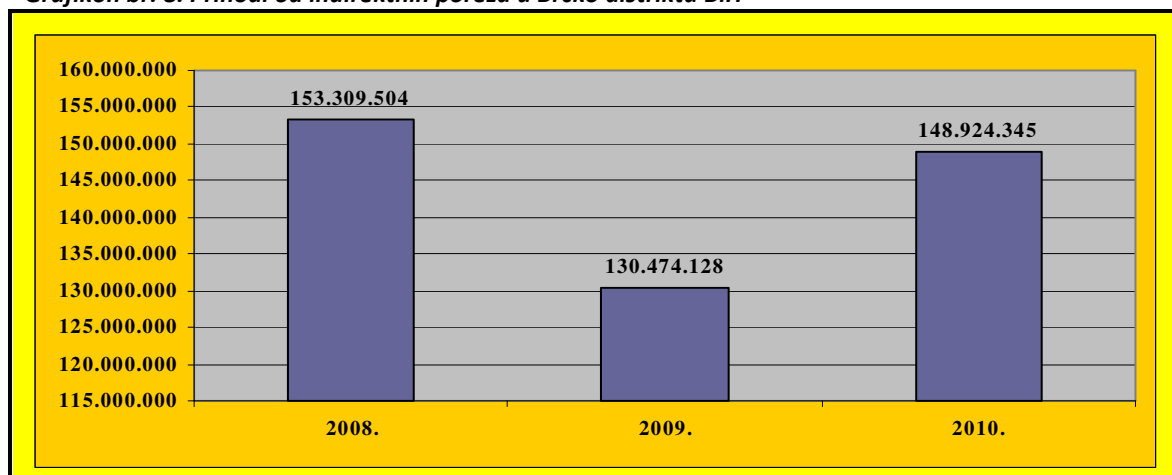
Uprava za indirektno oporezivanje je u 2010. godini, korisnicima jedinstvenog računa, rasporedila 5,4 milijarde KM, što u poređenju sa 2009. godinom predstavlja povećanje za 5,8%. Na sljedećem grafikonu je predstavljena raspodjela sredstava sa jedinstvenog računa UIO na godišnjem nivou za 2009. i 2010. godinu:

Grafikon br.7. Raspodjela sredstava sa JR UIO na godišnjem nivou (u%)

Sredstva odvojena za finansiranje rada Institucija BiH u 2010. godini manja su za 5,5% u odnosu na 2009. godinu. Slična situacija je i sa sredstvima za minimalne rezerve, koja su za 1,6% manja u odnosu na sredstva doznačena u 2009. godini. Nasuprot navedenim umanjenjima, Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko distriktu BiH doznačena sredstva su uvećana za 9,5% u odnosu na 2009. godinu.

Grafikon br. 8. Prihodi od indirektnih poreza u Brčko distriktu BiH

Smanjenje prihoda od carina i globalna finansijska kriza, negativno su se odrazili na ukupne prihode od indirektnih poreza u 2009. godini u Brčko distriktu BiH. Naime, iznos sredstava doznačen sa jedinstvenog računa Uprave za indirektno oporezivanje umanjen je za 22,835.376 KM ili 14,89% u odnosu na 2007. godinu. Već u narednoj 2010. godini, doznačena sredstva su povećana 14,14% ili u apsolutnom iznosu za 18,450.217 KM.

3. Direktni porezi

Porez na dobit

Pravni okvir za oporezivanje dobiti pravnih lica sa sjedištem u Brčko distriktu BiH, poslovnih jedinica pravnih lica koja imaju sjedište na teritoriji Federacije BiH i Republike Srpske i stranih pravnih lica koja ostvaruju prihod na teritoriji Brčko distrikta BiH, regulisan je Zakonom o porezu na dobit. Porez na dobit se plaća po stopi od 10% na poresku osnovicu. Porez na dobit se plaća akontativno, do 10-og u mjesecu za prethodni mjesec, na osnovu podataka iz godišnje poreske prijave za prethodnu poresku godinu. Ukoliko poreski obveznik u tekućoj godini ostvari veću ili manju dobit ili gubitak, može podnijeti zahtjev za utvrđivanje izmijenjene akontacije poreza na dobit. Prema članu 23. Zakona o porezu na dobit, pravno lice koje ima poslovne jedinice u entitetima umanjuje se obračunati plaćeni porez na dobit koji je njegova poslovna jedinica platila u Bosni i Hercegovini, van teritorije Brčko distrikta BiH.

Porez na imovinu (nekretnine)

Zakon o porezu na nekretnine u Brčko distriktu BiH usvojila je Skupština 18.07.2007. godine. Ovaj Zakon se primjenjuje na području Brčko distrikta BiH od 01.01.2009. godine. Porez na nekretnine se plaća po osnovu vlasništva nad nekretninama, korišćenja, prava posjeda ili prava građenja. Prema članu 4. Zakona, poreski obveznik je posjednik nekretnine, lice koje koristi ili zauzima nekretninu. U slučaju prava građenja ili prava korišćenja poreski obveznik je korisnik nekretnine, ukoliko ne plaća naknadu zakupa, a vlasnik građevinskog objekta je poreski obveznik za dati objekat i zemljište. Početkom primjene ovog Zakona, na području

Brčko distrikta BiH se prestaje primjenjivati Zakon o porezima na imovinu (Sl. glasnik Republike Srpske 8/94 i 4/00).

Poresku osnovicu predstavlja tržišna vrijednost nekretnine utvrđena na dan 31.12. prethodne godine. Poreska stopa ne može biti manja od 0,05%, niti veća od 1,00%. Poreski obveznik obračunati porez (poresku obavezu) plaća u dvije rate. Prvu ratu u periodu od 31.03. do 30.06., a drugu ratu u periodu od 01.07. do 31.12. tekuće fiskalne godine. Plaćanje na dan 30.06. treba da iznosi najmanje 50% od iznosa poreske obaveze.

Porez na dohodak

Način i utvrđivanje plaćanja poreza na dohodak fizičkih lica u Brčko distriktu BiH regulisan je Zakonom o porezu na dohodak, koji je usvojila Skupština Distrikta 15.12.2010. godine. Poreski obveznik, prema ovom Zakonu, je: (1) rezident Distrikta

koji ostvaruje dohodak na području i izvan područja Distrikta, (2) nerezident koji obavlja samostalnu i nesamostalnu djelatnost na području Distrikta i (3) više fizičkih lica koja zajednički ostvaruju dohodak s tim što je poreski obveznik svako fizičko lice posebno.

Predmet oporezivanja je dohodak koji poreski obveznik ostvari od: (1) nesamostalne djelatnosti, (2) samostalne djelatnosti, (3) imovine i imovinskih prava, (4) ulaganja kapitala i (5) učešća u nagradnim igrama. Porez na dohodak se utvrđuje i plaća po stopi od 10% za kalendarsku godinu, mada poreski period može biti i kraći (pod uslovima predviđenim zakonom).

Pod prihodima od *nesamostalne djelatnosti* se podrazumijevaju: bruto plata koju zaposleniku isplaćuje poslodavac na osnovu ugovora o radu ili daje u stvarima, koristima, protuuslugama, u vidu premija i drugih prihoda. U vrste dohodka od *samostalne djelatnosti* ubrajaju se dohoci od: obrta i srodnih djelatnosti, poljoprivrede i šumarstva, slobodnih zanimanja i drugih samostalnih djelatnosti. Dohodak od *imovine* uključuje prihod ostvaren od: iznajmljivanjem nepokretne imovine, otuđenjem nekretnina, iznajmljivanja opreme, transportnih vozila i druge pokretne imovine.

Strukturu ostvarenih prihoda u Brčko distriktu BiH čine poreski i neporeski prihodi. Na sljedećoj tabeli je prikazano učešće nekih od poreza u ukupnoj strukturi direktnih poreza:

Tabela br.14. Struktura direktnih poreza Brčko distrikta BiH (u KM)

GODINA	2008.	(%)	2009.	(%)	2010.	(%)
Poreski prihodi	172,127.984	100,00	147,809.470	100,00	165,700.226	100,00
Direktni porezi	18,818.481	10,93	17,335.342	11,73	16,774.347	10,12
Porez na dobit preduzeća	7,078.194	37,61	6,098.244	35,18	4,601.838	27,43
Porez na dohodak	1,537.085	8,17	1,677.470	9,68	1,578.951	9,41

Porez na imovinu	819.363	4,35	747.477	4,31	1.307.724	7,79
Porez na plate r. snagu	7.219.551	38,36	7.766.913	44,80	8.161.491	48,65

Direktni porezi u strukturi poreskih prihoda Brčko distrikta BiH su varirali. Najveće učešće direktnih poreza od 11,73% je zabilježeno u 2009. godini u kojoj je zabilježena i najniža vrijednost poreskih prihoda. Posmatrajući strukturu direktnih poreza, porez na dobit preduzeća bilježi permanentan pad. Tako je najveći prihod od poreza na dobit preduzeća ostvaren u 2008. godini. Karakteristično je da vrijednosti poreza na dobit opadaju, kao u nominalnim tako i u procentualnim iznosima, iz godine u godinu. Ovo ukazuje na činjenicu, da se globalna finansijska kriza negativno odrazila na poslovanje privrednih subjekata u Brčko distriktu BiH. Porezi na plate predstavljaju najveću stavku u strukturi direktnih poreza. Prihodi od poreza na plate radne snage su kontinuirano rasli u periodu od 2008. do 2010. godine. Ovakav rast poreskih prihoda se može tumačiti ili povećanjem poreske stope ili suzbijanjem rada na crno.

4. Doprinosi

Visina doprinosa i poreza na platu predstavljaju jedno od najvećih opterećenja poslodavaca u Brčko distriktu BiH. Doprinosi se isplaćuju iz bruto plate na teret zaposlenog i na teret poslodavca. Na teret zaposlenog doprinosi se isplaćuju iz osnovice plate i to: (1) doprinos za penzijsko invalidsko osiguranje (PIO/MIO) 17%, doprinos za zdravstveno osiguranje 12%, doprinos za osiguranje od nezaposlenosti 1,5%. Na teret poslodavca se isplaćuje doprinos za penzijsko invalidsko osiguranje (PIO/MIO) 6%. Porez na platu po stopi od 10% pada na teret zaposlenog, s tim da je neoporezivi dio plate do iznosa od 300 KM. Za svakog izdržavanog člana porodice poreska stopa se umanjuje za 0,5%.

Iznosi prosječnih neto i bruto plata, kao i iznosi doprinosa i poreza na plate prikazani su u sljedećoj tabeli:

Tabela br. 15. Iznos doprinosa i poreza na platu po godinama

	Prosječna neto plata	Bruto plata	Iznos doprinosa i poreza (u KM)	Iznos doprinosa i poreza (u %)
2006.	675,93	1.049,54	373,61	55,27
2007.	684,39	1.087,84	403,45	58,95
2008.	729,53	1.139,29	409,76	56,17
2009.	768,66	1.201,57	432,91	56,32
2010.	796,35	1.201,57	405,22	50,88

Tabela br. 15. poredi podatke doprinosa i poreza na plate u periodu od 2006. do 2010. godine. Kao što se može vidjeti, doprinosi i porezi su najviše opteretili plate u 2007. godini sa 58,95%. Ovi iznosi su nešto manji u 2008. godini 56,17% i 2009. godini 56,32%. Najmanje opterećenje plata zaposlenih doprinosima i porezima je u 2010. godini od 50,88%. Međutim, i pored ove činjenice, s pravom se može konstatovati da su iznosi doprinosa i poreza na plate zaposlenih i dalje veoma visoki.

5. Parafiskalni nameti

U grupu parafiskalnih nameta ubrajaju se takse, razne vrste naknada i članarina, a koje se svrstavaju u grupu posebnih taksi i naknada iz kategorije neporeskih prihoda. Tu, prije svega, spadaju: komunalne takse, posebna vodoprivredna naknada za iskorištavanje voda, posebna vodoprivredna naknada za zaštitu voda, naknada za korišćenje opštekorisnih funkcija šuma, članarine turističkim zajednicama i sl.

Komunalne takse se svrstavaju u kategoriju neporeskih prihoda i predstavljaju posebnu vrstu administrativnih taksi koje se plaćaju za korišćenje i vršenje usluga po određenim tarifama. Odluku o komunalnim taksama i tarifama donosi Skupština Brčko distrikta BiH. Komunalne takse koje se plaćaju na području Brčko distrika BiH predstavljaju još jedno u nizu značajnih opterećenja privrede. Komunalnim taksama, na teritoriji Distrikta, su najviše ugroženi mala preduzeća i preduzetnici. Naime, nisu rijetki slučajevi da mala preduzeća i samostalne trgovačke i zanatske radnje prestaju sa privrednom djelatnošću zbog nemogućnosti plaćanja komunalnih taksi i drugih parafiskalnih nameta. S pravom se može reći, da se lokalne komunalne takse podižu bez ikakvog realnog opravdanja i bez uvažavanja uslova na tržištu u kojima privredni subjekti posluju.

Tabela br.16. Parafiskalni nameti u strukturi neporeskih prihoda Brčko distrikta BiH (u KM)

GODINA	2008.	(%)	2009.	(%)	2010.	(%)
Neporeski prihodi	40,565.951	100,00	38,058.686	100,00	34,989.904	100,00
Komunalne takse	750.618	1,85	657.782	1,73	624.256	1,78
Posebne takse i naknade	2,964.428	7,30	2,967.639	7,80	2,849.993.	8,15

Tabela br. 16. upoređuje podatke parafiskalnih nameta, koji dijelom čine strukturu neporeskih prihoda Brčko distrikta BiH u periodu od 2008. do 2010. godine. Komunalne takse imaju negativan trend i bilježe pad u apsolutnim iznosima, uporedo sa smanjenjem iznosa neporeskih prihoda. Međutim, došlo je do povećanja procentualnog iznosa komunalnih taksi u strukturi neporeskih prihoda u 2010. godini i pored činjenice da je došlo do njihovog smanjenja u apsolutnom iznosu u odnosu na 2009. godinu. Naime, pored smanjenja neporeskih prihoda za 8,06% u odnosu na 2009. godinu, komunalne takse su u

2010. godni smanjene za 5,09% u odnosu na 2009. godinu. To ukazuje na činjenicu, da su vlasti Brčko distrikta BiH naplaćivale komunalne takse po istim ili povećanim iznosima, bez obzira na pad privredne aktivnosti realnog sektora. Iznosi posebnih taksi i naknada su nešto smanjeni u odnosu na 2009. godinu. Međutim, njihovo procentualno učešće u strukturi neporeskih prihoda je povećano sa 7,80% u 2009. godini na 8,15% u 2010. godini, što pokazuje da je ova grupa parafiskalnih nameta naplaćivana u povećanim iznosima i jačim intenzitetom bez obzira na smanjenje neporeskih prihoda u 2010. godini. Nužno bi bilo, da se godišnje povećanje komunalnih taksi veže za rast inflacije (plus/minus 5%), po modelu prihvaćenom u razvijenim zemljama EU. Na ovaj način bi se svakom privrednom subjektu koji osniva ili već posluje omogućilo da pet ili više godina unaprijed isplanira ovu vrstu troškova. Time bi se pospješio razvoj preduzetnika, mikro i malih preduzeća, ali i srednjih i velikih preduzeća koji godišnje plaćaju značajne iznose na ime ovih dažbina.

6. Takse

Takse predstavljaju novčani prihod Brčko distrikta BiH, čija obaveza plaćanja se odnosi na teritorijalno načelo. Prihodi od takse služe za finansiranje javnih potreba i deklarativni su prihodi Distrikta. Plaćaju ih pravna i fizička lica. Iako imaju karakteristike poreza, takse se bitno razlikuju od poreza jer su one protunaknada za uslugu koja se čini obvezniku.

Administrativne takse

Administrativne takse imaju za predmet spise i radnje u upravnim stvarima, kao i druge predmete i radnje predviđene taksenom tarifom. Zakonom o administrativnim taksama su utvrđene administrativne takse koje se plaćaju na teritoriji Brčko distrikta BiH. Taksa se može naplatiti samo ako je predviđena taksenom tarifom, a plaća se prema vrijednosti predmeta, vrijednosti označenom u podnesku ili vrijednosti utvrđenom procjenom organa koji vodi postupak.

Na sljedećoj tabeli su prikazane samo neke od taksi koje plaćaju privrednici u Brčko distriktu BiH, prema tarifnom broju i visine njihovih iznosa:

Tabela br.17. Neke od administrativnih taksi

TARIFA ADMINISTRATIVNIH TAKSI	IZNOS (KM)
Tarifni broj 4.	
1. Proizvodnja obuhvaćena šiframa od 01.110 do 41.000	50
2. Građevinarstvo obuhvaćeno šiframa od 45.110 do 45.500	50
3. Trgovina motornim vozilima i motociklima	100
4. Trgovina na malo obuhvaćena šiframa od 52.110 do 52.740	100
5. Ugostiteljstvo obuhvaćeno šiframa od 55.110 do 55.520	100
6. Zdravstvene djelatnosti obuhvaćene šiframa od 85.100 do 85.200	100
Tarifni broj 6.	
1. Za izdavanje odobrenja za obavljanje prevoza za vlastite potebe	30
Tarifni broj 18.	10

1. Izdavanje odobrenja za građenje investicionih objekata od vr.objekta (ili)	0,1%
a) minimalno	150
b) maksimalno	1500

Na tabeli br.17. su prezentirane one administrativne takse koje preduzeća i preduzetnici najčešće plaćaju. Administrativne takse, pored komunalnih taksi, predstavljaju dodatno opterećenje privrede Brčko distrikta BiH. Troškovi ovih taksi najviše opterećuju preduzeća i preduzetnike koji često učestvuju u procesu javnih nabavki. Naime, oni su prisiljeni da prilikom prijave na svaki tender prikupljaju istu dokumentaciju i plaćaju administrativne takse za originalna dokumenta ili njihove kopije.

Sudske takse

Sudske takse se plaćaju u parničnom, izvršnom i vanparničnom postupku, u zemljišnoknjižnom postupku i postupku za upis drugih nepokretnosti, u krivičnom postupku po privatnoj tužbi, u postupku u upravnim sporovima, u postupku za prinudni stečaj privrednih subjekata i u drugim slučajevima predviđenim taksenom tarifom. Predmeti koji se taksiraju kod sudskih organa su: tužbe, žalbe, prijedlozi za izvršenje, sudske odluke, sudska poravnanja i ostale radnje pred sudovima.

Plaćanje sudskih taksa u postupku pred Osnovnim i Apelacionim sudom Brčko distrikta BiH, regulisano je Zakonom o sudskim taksama, koji je Skupština Brčko distrikta BiH usvojila 30.04.2001. godine. Pravna i fizička lica takse plaćaju u roku od 8 dana od nastanka taksene obaveze. U parničnom postupku, sudske takse se plaćaju prema vrijednosti predmeta spora, u izvršnom postupku prema vrijednosti zahtjeva koji treba izvršiti, dok se u upravnom sporu sudska taksa plaća prema vrijednosti spora ukoliko je isti procjenjiv ili u iznosu od 100KM (ukoliko spor nije procjenjiv).

Plaćanje sudskih taksi predstavlja veliko opterećenje za mala preduzeća koja se spore sa velikim kompanijama po osnovu naplate svojih potraživanja. Naime, ona moraju platiti sudsku taksu u minimalnom iznosu od 500 KM ili do 2.000 KM u zavisnosti ukupne vrijednosti potraživanja (predmeta spora). Na taj način su mala preduzeća i preduzetnici, koji posluju na ivici opstanka, primorani uzimati kredite od komercijalnih banaka kako bi platili sudsku taksu i tako zapadaju u još ozbiljnije finansijske teškoće.

U sljedećoj tabeli je dat pregled učešća administrativnih i sudskih taksi u strukturi neporeskih prihoda Brčko distrikta BiH, po godinama:

Tabela br.18. Učešće taksi u strukturi neporeskih prihoda Brčko distrikta BiH (u KM)

GODINA	2008.	(%)	2009.	(%)	2010.	(%)
Neporeski prihodi	40,565.9 51	100,0 0	38,058.6 86	100,0 0	34,989.90 4	100,00
Administrativne takse	1,261.32 7	3,10	947.714	2,49	828.289	2,37
Sudske takse	1,308.17 7	3,23	1,525.22 5	4,00	1,495.296	4,27

Prezentirani podaci pokazuju da su se ukupni godišnji iznosi administrativnih taksi smanjivali, kako u apsolutnom tako i u procentualnim pokazateljima, prateći smanjenje neporeskih prihoda po godinama posmatranja. Nasuprot njima, sudske takse bilježe rast i u apsolutnim iznosima i u procentima. Ukoliko se posmatraju kumulativni iznosi ove dvije kategorije neporeskih prihoda, može se konstatovati da njihovo učešće nije zanemarljivo. Tako u 2008. godini učestvuju sa 2,569.504 KM ili 6,33%, u 2009. godini sa 2,472.939 KM ili 6,49%, a u 2010. godini sa 2,323.585 ili 6,64% u strukturi ukupnih neporeskih prihoda, sa pozitivnim trendom rasta.

7. Komunalne usluge

Voda

Poznata je činjenica, da se teret finansiranja preduzeća koje se bavi isporukom vode prebacuje na teret privrede. Tako se ove usluge svim potrošačima, koja nisu domaćinstva, naplaćuju po duploj tarifi od 2,5 KM/m³ (tzv. industrijska tarifa). Priključak poslovnog prostora na vodovodnu mrežu košta 200 KM, a na kanalizacionu mrežu 100 KM i na hidratantsku mrežu 200 KM. Ukoliko se radi o industrijskim objektima, tada priključak na vodovodnu mrežu košta 800KM po l/s, na hidratantsku mrežu 400 KM po l/s i kanalizacionu mrežu 200 KM l/s. Na tabeli je dat cjenovni prikaz usluga vode po kategorijama potrošača:

Tabela br. 19. Cjenovnik usluga vode(u KM)

VRSTA USLUGE	Cijena bez PDV-a	Cijena sa PDV-om
1. Voda/m ³ za domaćinstva	1,0683	1,25
2. Voda/m ³ za ugovorne potrošače	2,136	2,5
3. Voda/m ³ za seoska vodovodna domaćinstva	0,598	0,7

Odvoz smeća

Drugi primjer opterećenja privrede predstavlja preduzeće za odvoz smeća, koje svoje usluge privrednim subjektima naplaćuje po m² poslovnog prostora. Ova cijena se kreće od 0,30 KM/m² do 11,28KM/m² koju plaćaju trafike grilovi i tezge. Pri tome se obračun vrši po nerelevantnom kriterijumu m² poslovnog prostora, umjesto po količini odvezenog smeća. Ovo dovodi do paradoksalnih situacija da se usluga odvoza smeća naplaćuje preduzećima koja za to nemaju potrebu, jer iskorišćavaju smeće kao sekundarnu sirovinu. Na sljedećoj tabeli su prezentirane cijene usluga odvoza smeća po kategorijama korisnika usluga:

Tabela br. 20. Cjenovnik usluga odvoza smeća (u KM)

KORISNIK	Jedinica mjere	Cijena bez PDV-a
1. Domaćinsto	mj. paušal	5,64
2. Organi i institucije koje se finansiraju iz budžeta	mjesečno/ m2	0,30
3. Advokatske kancelarije, banke, intelektualne usluge, saloni namještaja, skladišta	mjesečno/ m2	0,30
4. Prodavnice tekstila, obuće, b.tehnike, cvjećare, knjižare, zlatare, optičari, obučari, krojači, servisi, ljekarske ordinacije	mjesečno/ m2	0,38
5. Prodavnice mješovite robe, benzinske pumpe	mjesečno/ m2	0,56
6. Restorani, kafe barovi, mesnice, bifei, ćevabdžinice, burekdžinice, slatičarne	mjesečno/ m2	0,70
7. Pokretne trafike, grilovi i tezge	mjesečno/ m2	11,28

Cijene usluga odvoza smeća djeluju destimulativno za otvaranje novih preduzetničkih radnji i malih preduzeća. Preduzetnici i vlasnici malih preduzeća najčešće započinju poslovnu aktivnost na kućnoj adresi, jer im nedostaju sredstva za plaćanje zakupa poslovnog prostora. Međutim, sa velikom cijenom odvoženja smeća i duplom cijenom isporuke vode, a da bi izbjegli visoke troškove ovih usluga, veliki broj pojedinaca ne prijavljuje poslovnu djelatnost na kućnoj adresi i obično privređuju u sivoj zoni, neregistrovani.

Isporuka električne energije

Isporuka električne energije potrošačima u Brčko distriktu BiH se vrši u skladu sa važećim cjenovnikom JP "Komunalno Brčko". Cijena isporučenog kWh električne energije je duplo veća preduzećima i preduzetnicima u odnosu na domaćinstva i naplaćuje se po tz. industrijskoj cijeni. Obrada zahtjeva i izdavanje prethodne elektroenergetske saglasnosti za poslovne prostore iznosi 150 KM, dok obrada zahtjeva i izdavanje elektroenergetske saglasnosti na projekat iznosi 150 KM. Ovjera projekta izrade priključka kupca na srednji napon, takođe, inosi 150 KM. Ovo su samo neke, od velikog broja usluga koje naplaćuje JP "Komunalno Brčko" preduzećima i preduzetnicima koji obavljaju poslovnu djelatnost na teritoriji Brčko distrikta BiH.

Treba istaći, da su u neporeske prihode Brčko distrikta BiH svrstani prihodi ostvareni po osnovu isporučene vode, odvoza smeća i isporučene električne energije u kategoriju prihoda od pružanja javnih usluga. U ovu kategoriju prihoda su svrstani i prihodi od: izdavanja saglasnosti, zdravstvenih usluga, stanarine, izdavanja licenci za prevoz lica i stvari, korišćenja parking prostora, polaganja vozačkih ispita, sudskih odluka i vansudskih poravnjanja i dr. Svakako da najveću stavku zauzimaju prihodi od isporuke električne energije, isporuke vode i odvoza smeća. Kategorija prihoda pružanja javnih usluga je iznosila 18,041.550 KM ili 51,56% ukupno ostvarenih neporeskih prihoda u 2010. godini.

8. Javne nabavke

Privredni subjekti koji učestvuju u procesima javnih nabavki su obavezni prikupiti potrebnu konkursnu (tendersku) dokumentaciju i za istu platiti odgovarajuće administrativne takse, bilo da se radi o originalnim dokumentima ili njihovim kopijama. Svaki objavljeni tender, u zavisnosti od vrste, zahtjeva različitu dokumentaciju, koja je striktno vezana za tender koji je objavljen. Međutim, svaki objavljeni tender zahtijeva 14 obaveznih i različitih dokumenata čije pribavljanje košta do 100 KM, bez bankarske garancije.

Pregled obavezne dokumentacije koja prati svaki objavljeni tender je dat u sljedećoj tabe

Tabela br. 21. Obavezna tendeska dokumentacija

REDNI BROJ	NAZIV I VRSTA DOKUMENTA
1.	Ovjerena kopija rješenja o osnivanju
2.	Ovjerena kopija ID broja
3.	Ovjerena kopija PDV broja
4.	Potvrda da su izmirene obaveze za PIO/MIO
5.	Potvrda od Uprave za indirektno oporezivanje da preduzeće nema neizmirenih obaveza za indirektno poreze
6.	Potvrda od Poreske uprave da preduzeće nema neizmirenih poreskih obaveza
7.	Potvrda od Fonda za zdravstveno osiguranje da je izvršena uplata zdravstvenog osiguranja za radnike
8.	Ovjerena kopija Zavoda za statistiku o razvrstavanju djelatnosti preduzeća
9.	Izvod iz sudskog registra
10.	Potvrda da nije podnesen prijedlog za pokretanje stačajnog niti likvidacionog postupka
11.	Potvrda da se ne vodi stačajni niti likvidacioni postupak
12.	Potvrda da nije evidentirano da je preduzeće osuđeno u sudskom postupku za kršenje zakona poslovnog ponašanja u periodu proteklih 5 godina
13.	Potvrda da nema podataka o njegovoj kažnjavanosti u prekršajnom postupku u periodu od proteklih 5 godina
14.	U posljednje vrijeme, ne obavezno ali pretežno, uz tendersku dokumentaciju traži se i bankarska garancija cca 5% ili 10% od ukupne vrijednosti posla koji se treba obaviti

Kad su u pitanju obrasci za konkretan tender u proteklom periodu, od nekih godinu ili dvije, dokumentacija se pribavljala u prostorijama (šalter) Vlade Brčko Distrikta BiH i koštala je od 30,00 KM do 50,00 KM. Međutim, postoji i besplatni obrasci, što takođe zavisi od vrste tendera. Oni se nalaze na web stranici Vlade Brčko Distrikta BiH i besplatni su za sve ponuđače koji se prijavljuju na tender.

Činjenica je, da se isti dokumenti dostavljaju istim ili različitim ministarstvima, institutima, republičkim i lokalnim javnim preduzećima, čime se višestruko gubi vrijeme i novac. Stoga bi bila neohodna uspostava Centralnog registra javnih nabavki na području Brčko distrikta BiH čije bi postojanje omogućilo da svaki privredni subjekat, učesnik u procesu javnih nabavki, svoje dokumente dostavi ovoj instituciji i da oni budu dostupni 24 časa dnevno svakoj tenderskoj ili konkursnoj komisiji na području Distrikta.

9. Troškovi kapitala

U zemljama Zapadnog Balkana, uključujući i BiH, mala i srednja preduzeća se najvećim dijelom finansiraju iz internih fondova (vlastitih izvora) 71,8% i putem bankarskih kredita 15,4 %. Ostali izvori finansiranja su izuzetno slabo zastupljeni. Finansiranje putem lizinga iznosi 2,4% i trgovačkih kredita 1,8%, dok je finansiranje akcijskim kapitalom zastupljeno sa svega 1,1%. Nasuprot zemljama Zapadnog Balkana, u razvijenim tržišnim ekonomijama finansiranje malih i srednjih preduzeća iz internih izvora je znatno slabije i iznosi 63%. Finansiranje putem bankarskih kredita sa 13,8 % je nešto niže u odnosu na zemlje Zapadnog Balkana. Međutim, u ovim zemljama je izraženo veliko učešće akcijskog kapitala koje iznosi 11,1%, lizing aranžmana 5,3% i trgovačkih kredita 2,3%.

Banke u Bosni i Hercegovini, uključujući i Brčko distrikt BiH, zahtijevaju visoka obezbjeđenja kredita u odnosu 1:2,5 i time prebacuju što veći rizik na korisnika. Kao garancija obično se koriste: depoziti, garancije drugih komercijalnih banaka, nekretnine, sopstvene mjenice dužnika i drugi oblici obezbjeđenja kredita. Dodatni problem, posebno malim preduzećima i preduzetnicima, pri apliciranju za ovu vrstu kredita predstavlja i obimna dokumentacija. Nominalna kamatna stopa po kojoj komercijalne banke u Brčko distriktu BiH odobravaju kratkoročne i dugoročne kredite privatnim preduzećima i preduzetnicima variraju od banke do banke. Međutim, one su znatno niže od kamatnih stopa koje naplaćuju mikrokreditne organizacije. Naknada za obradu kredita kreće se od 0,5% do 2% na visinu odobrenog kredita.

Pregled kretanja kamatnih stopa, oročenih i depozita po viđenju, u periodu od 2006. do 2010. godine, dat je u sljedećoj tabeli:

Tabela br.22. Kretanje prosječnih kamatnih stopa

	Kamate na kredite za privatna preduzeća		Kamate na depozite stanovništva	
	Stope dugoročne kredite (%) na	Stope kratkoročne kredite (%) na	Stope depozite po viđenju (%)	Stope na oročenu štednju (%)
2006.	7,66	7,39	0,49	3,48
2007.	7,06	7,35	0,40	3,47
2008.	7,36	7,42	0,40	3,61

2009.	7,78	8,10	0,40	3,57
2010.	8,25	7,84	0,30	2,89

Prosječne kamatne stope na dugoročne i kratkoročne kredite privatnim preduzećima, u periodu od 2006. do 2010. godine, su znatno oscilirale. Kamatne stope na dugoročne kredite su nakon pada do 2007. godine, bilježe blagi rast sve do 2010. godine. Prosječna kamatna stopa na kratkoročne kredite je pored zabilježenog pada u 2007. godini, imala tendenciju rasta u 2008. i 2009. godini, a zatim bilježi pad u 2010. godini. Karakteristično je da je prosječna kamatna

stopa na dugoročne kredite u 2010. godini veća od prosječne kamatne stope na kratkoročne kredite, i pored pada vrijednosti referentnih kamatnih stopa od novembra mjeseca 2008. godine (EURIBOR i LIBOR). Rast dugoročne kamatne stope je posljedica sve nepovoljnijeg zaduživanja komercijalnih banaka iz Bosne i Hercegovine u inostranstvu, a koje je praćeno povećanjem referentne kamatne stope Evropske centralna banke (ECB).

Usluge platnog prometa koje banke obavljaju u zemlji za potrebe privrednih subjekata (pravnih lica) se naplaćuju po cijenama koje razlikuju od banke do banke. Otvaranje tekućeg računa se kreće od 5 KM do 7 KM. Njegovo zatvaranje za zahtjev klijenta košta do 10 KM.

Transakcije unutrašnjeg platnog prometa koje se odnose na plaćanje unutar banke, privredni subjekti plaćaju od 0,80 KM do 2 KM u zavisnosti od visine iznosa i komercijalne banke. Za RTGS ili hitne transakcije, preko 10 hiljada KM komercijalne banke naplaćuju od 5 KM do 7 KM po obavljenoj transakciji. Transakcije unutrašnjeg platnog prometa u korist računa drugih banaka plaćaju se od 0,50 KM do 6 KM u zavisnosti od visine sredstava.

U međunarodnom platnom prometu za bezgotovinska plaćanja sa EUR računa komercijalne banke naplaćuju od 0,20 % do 0,50 % od vrijednosti obavljene transakcije ili minimum 10 EUR-a, odnosno 20 KM u zavisnosti od vrste transakcije (nostro ili loro doznake). Za obavljenju transakciju za bezgotovinsko plaćanje sa USD računa banke naplaćuju od 0,20 % do 0,50 % od vrijednosti izvršene transakcije ili minimum 15 USD, odnosno 20 KM za loro doznake ili 30 KM za nostro doznake.

10. Opterećenje po osnovu zakona i kolektivnih ugovora

Sklapanje ugovora o radu, prava i obaveze iz radnog odnosa u Brčko distriktu BiH regulisani su Zakonom o radu Brčko distrikta BiH od 25.01.2006. godine. Ovim Zakonom nisu regulisan minuli rad i način njegove isplate, kao ni druge naknade kao što su: naknada troškova za ishranu u toku rada, naknada troškova za regres za korišćenje godišnjeg odmora, naknada troškova prevoza za dolazak i odlazak sa rada. Ova pitanja su regulisana kolektivnim ugovorima. Svakako da ove vrste naknada predstavljaju dodatna opterećenja za poslodavca.

Slično je stanje u entitetima i zemljama u okruženju. Primjera radi, u Srbiji ovi troškovi predstavljaju veliko opterećenje za poslodavca. Tako se po osnovu minulog rada radniku isplaćuje 0,4% od osnovne plate za svaku punu godinu rada ostvarenu u radnom odnosu.

Troškovi za ishranu u toku rada isplaćuju se u mjesečnom iznosu od 15% prosječne zarade u Republici Srbiji. Zakon o radu predviđa i isplatu troškova za regres za korišćenje godišnjeg odmora u iznosu od 75% prosječne zarade u Republici.

Članom 85. Zakona o radu Brčko distrikta BiH regulisano je pitanje otpremnine, koja se isplaćuje radniku koji je zaključio ugovor o radu na neodređeno vrijeme i nakon 2 godine neprekidnog rada. Otpremnina se isplaćuje za svaku navršenu godinu rada kod tog poslodavca. Pitanje isplate otpremnine je regulisano na isti način u Republici Srpskoj. Primjera radi, u Srbiji se otpremnina isplaćuje za svaku navršenu godinu radnog staža, što poslodavcima predstavlja dodatni problem jer moraju platiti za rad koji je zaposleni vršio kod drugog poslodavca, umjesto da plate samo za rad koji je vršio kod njih.

Zakonom o radu Republike Srpske je regulisano da se prekovremeni rad mora plaćati uvećan za najmanje 30% u odnosu na redovno radno vrijeme. Visina naknade za prekovremeni rad nije regulisana Zakonom o radu Brčko distrikta BiH.

U Brčko distriktu BiH nisu usvojeni Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju invalida, Zakon o zaštiti potrošača i Zakon o autorskim pravima, tako da su pitanja iz ovih oblasti regulisana zakonima na nivou entiteta i države Bosne i Hercegovine.

Zaključak

Analiza stanja opterećenja privrede Brčko distrikta BiH ilustruje stvarnu situaciju i ukazuje na probleme sa kojima se privrednici suočavaju u želji da održe i razviju svoju poslovnu djelatnost. Privreda Brčko distrikta BiH nije nekonkurentna samo zato što nema dovoljno kvalitetnih proizvoda za plasman na inostrano tržište, već i neodgovornog odnosa Vlade prema vlasnicima preduzeća i preduzetnicima. Ova analiza ima za cilj da prikaže ukupno opterećenje privrede Brčko distrikta BiH kao ozbiljnu prepreku za njen dalji razvoj, ali i da stvori realnu sliku u očima svih involviranih aktera o tome koliki je obim obaveza i teškoća sa kojima se susreću menadžeri malih, srednjih i velikih preduzeća, kao i preduzetnici.

Ukoliko se želi razviti perspektivna, konkurentna i tržišno orijentisana privreda Brčko distrikta BiH, Vlada ne može uzimati više nego što privrednici mogu ponuditi i dati po osnovu različitih indirektnih i direktnih poreza, parafiskalnih nameta, raznih такси i drugih dažbina. S druge strane, treba razvijati partnerski odnos između poslodavaca, radnika i sindikata na principima uzajamnog razumijevanja i povjerenja. Samo tako će za poslodavce stvoriti poslovno okruženje koje će ih stimulisati da rade punim kapacitetom i time obezbijede dovoljno sredstava za sebe i druge.

Zahvalnost na izradi studije dugujem svojim saradnicima: Doc. dr Vitomiru Starčeviću, Fakultet poslovne ekonomije Bijeljina i Ekonomski fakultet Brčko, Mr Miroslavu Mijatoviću, d.o.o. ICM.Bijeljina, Lejli Arifović dipl.ecc, kao i Udruženju poslodavaca Brčko distrikta BiH.